

Újító törekvések

Jó gyakorlatok értéktára

Megújuló
művészetpedagógia

2.

Újító törekvések

MEGÚJULÓ
MŰVÉSZETPEDAGÓGIA
JÓ GYAKORLATOK
ÉRTÉKTÁRA
2. KÖTET

MZMSZ
Budapest, 2018

A kiadvány az Emberi Erőforrások Minisztériuma 649943 - 1/2016. sz. szerződés támogatásával készült el.

ISBN 978-615-00-1396-1

Kiadja a Magyar Zeneiskolák és
Művészeti Iskolák Szövetsége

Szakmai vezető: Magyar Margit
Felelős kiadó az MZMSZ elnöke

Borítóterv: Józsa Gergely
Nyelvi lektor: Sebes Katalin

Nyomdai munkák: Nyomdai munkák mondAt Kft.
Felelős vezető: Nagy László
www.mondat.hu

A kiadvány a 64943-1/2016/KÖZNEVSTRAT szerződés keretében jelent meg.

Tartalom

Bevezető	7
Improvizált operák gödöllői zeneiskolásokkal (<i>Bali János</i>)	11
Hangszeres ismeretszerző óra (<i>Borsós Ágnes – Vicziánné Fasang Eszter</i>)	21
„Különlegesen különbözők” zenetanulása (<i>Dávid Krisztina</i>)	26
Táncos alkotói tehetségek azonosítása és gondozása (<i>Demarcsek Zsuzsa</i>)	34
Az Orff-módszer alkalmazása Soltvadkerten (<i>Dr. Pethő Istvánné Dr. Fodor Katalin</i>)	41
Az Ormányos Falka Fagottzenekar (<i>G. Marek Katalin</i>)	45
Iskolai Videotréning – a látható változás módszerének alkalmazása a zenetanárok körében (<i>Gergely-Gál Ágnes</i>)	48
„Házimuzsikálás” – családi koncerteka Tóth Aladár Zeneiskolában (<i>Halászné Veres Zsuzsa</i>)	63
A Harai Énekstúdió (<i>Harai Erzsébet</i>)	66
Az Erkel Operastúdió (<i>Hruby Edit, Mezei Pál, Szilágyi Éva</i>)	68
Pomázi Ifjúsági Fúvószenekar (<i>Jávor László, Zsideiné Szőke Erika, Széplaki Zoltán</i>)	71
Komplex zenei tehetséggondozó műhely (<i>Király Judit, Balásné Molnár Ildikó, Nagy Zsuzsanna</i>)	77
Családi koncert (<i>Tassi-Ködöböcz Judit</i>)	82
A versenyek szerepe a zenei tehetségek fejlődésében (<i>Laskay Edit</i>)	85
Munkaképesség-gondozás (<i>Olesiák Fédra</i>)	99
A Tóth Aladár Operastúdió (<i>Pallagi Judit, Lilik Judit</i>)	103

A Suzuki-módszer a jászárokszállási zeneiskolában (<i>Pál Katalin</i>)	107
Speciális szolfézsoktatás tanulási zavarokkal küzdő gyermekek részére (<i>Pozsár Eszter</i>)	112
Zenepedagógia tradicionális és modern eszközökkel (<i>Reikort Ildikó</i>)	117
Az interdiszciplináris művészeti nevelési szemlélet – Apagyi Mária és dr. Lantos Ferenc munkássága (<i>Rónaszéki Mónika</i>)	121
Tanmenetek készítése a zeneiskolai hangszeres, egyéni oktatásban (<i>Sigmodné Erős Andrea</i>)	129
A zeneiskolai kórus közössége segít legyőzni a betegséget (<i>Somogyi Terézia</i>)	134
Gyermekszínházi városi/regionális találkozója (<i>Wamber Gabriella</i>)	138
Régi táncok iskolája (<i>Dr. Széll Rita</i>)	142
Mobileszközök a trombitatanításban (<i>Uher Bertalan</i>)	144
Zenés Színpad (<i>Borbély Mihályné, Méhes Imre</i>)	147
Tablettel szolfézsórán (<i>Virágné Dr. Juhász-Nyitó Klára</i>)	151
Hegedűtanulás többféle zenei stílusban (<i>Vizeli Máté</i>)	156

Bevezető

Kedves Olvasó!

A Magyar Alapfokú Művészetpedagógiai Értéktár második kötetében olyan írásokat és esettanulmányokat olvashat, melyek egyrészt a Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetsége által meghirdetett pályázatra érkeztek, más részük felkérésre született.

A kötet írásai két csoportra bonthatók. Az egyik az egyéni tanári munka reflektivitását szemlélteti: olyan pedagógiai eljárásokat, „fogásokat”, eszközöket mutat be, melyek a tanítási órát még hatékonyabbá teszik. De találunk olyan esetleírásokat is, amelyek a szociokulturálisan hátrányos helyzetű növendék tanításának egyéni módszereit, jó gyakorlatait állítják előtérbe. Egyéni bánásmódot igényel ma már a tanulók meglehetősen széles köre. Ennek megfelelően a tanár hozzárendelt tudásának alkalmasnak kell lennie arra, hogy kiemelkedően tehetséges, illetve valamilyen képességzavara miatt támogatandó gyerekekkel is megfelelően tudjon foglalkozni.

A leírások másik csoportja a szociokulturális fejlődés lehetőségét mutatja meg a művészeti nevelés eszközein keresztül, esélyt teremtve a lemorzsolódás elkerülésére, a tanulási képesség zavaraiából eredő hátrányok leküzdésére a közösség és a művészetek támogatásával. Az érték kifejezést valamely, a közösség és az egyén számára fontos tartalomra használjuk.

Célunk e kötet összeállításával nem lehetett más, mint hogy teret adjunk a pályázóknak, támogassuk ezt az értéket közvetítő közösséget – felmutassuk a művészeti nevelés sokszínűségét, semmi másal nem pótolható értékességét, a tanulási képességek fejlesztésével az esélynövelésben betöltött szerepét. Mindezzel elindítsunk egy

folyamatot, mely segít abban, hogy a magyar alapfokú művészetpedagógia értékeinek tárháza nyilvánosságra kerüljön.

Köszönöm valamennyi pályázati kollégám együttműködését, remélve, hogy a magyar alapfokú művészetpedagógia értéktárának folyamatos fejlődése, az egyéni és közösségi értékek tárházának bővítése egyre több követőt hív majd ebbe a közösségbe, és bátorítja az egyéni tapasztalatok, tudások megosztását.

Budapest, 2018. február

Magyar Margit
szakmai vezető

Jó gyakorlatok

Improvizált operák gödöllői zeneiskolásokkal

BALI JÁNOS

Az alábbiakban a Liszt Ferenc-díjas zeneszerző, zenetudós, pedagógus, karmester, furulya- és fuvolaművész – az A:N:S kórus alapítója és vezetője – rendhagyó zenetörténet-óráin kialakított jó gyakorlatáról szóló összefoglalóját közöljük.

2000 szeptemberében, évnyitó értekezleten a gödöllői zeneiskolában kiderült, hogy egyik, már beiratkozott furulyanövendémem visszalép. Mivel a zeneelmélet tanszak épp arról panaszkodott, hogy kevés a nagyobbak számára választható kötelező óra, kitaláltam, hogy zenetörténetet fogok tanítani. Ennek az egész tantestület megörült. Úgy gondoltam, hogy minden órán másról lesz szó (egy óra Beethoven, egy óra Cage, egy óra Leoninus stb.), és mindig csak felvetek valami témát, vagy csináltatok valami gyakorlatot. (Például a periódust és a Musikalisches Opfer-t a gyerekekkel végeztetett kompozíciós gyakorlatokon keresztül vezettem be; neumákkal írtunk le Weberndarabokat; újsághíreket recitáltunk gregorián tónusokra.) De főként hagyom, hogy a gyerekek érdeklődése, beszélgetése vezesse az órát. A zenetörténet néhány kiemelt pontjának füllel való megértését sokkal fontosabbnak tartom életrajzi adatok magolásánál. A kísérlet fényesen sikerült, mindenki szerette az órát. Év végén elbúcsúztam tőlük, hiszen csak egy évre, a lyukasórám kitöltésére szántam ezt a kurzust. A gyerekek azonban ragaszkodtak hozzá, hogy tartsak a következő évben is. Azzal a feltétellel egyeztem bele, hogy mondják

meg, mi legyen a téma; és nagy örömmre a 20. század zenetörténetét kérték. Azóta is tartok zenetörténetet, és mindig igyekszem valami érdekeset, a megszokotton kívül fekvőt tanítani.

A harmadik évben középkori zenetörténet volt a téma, a negyedikben viszont semmi sem jutott az eszembe. Az első óra előtti estén még nem tudtam, abban a félévben mit fogok tanítani. És akkor este épp egy kocsmában ültem egy lánnyal, aki arról mesélt, hogy egy színdarabban hegedül, és a zene egy részét neki kell kitalálnia. Azonnal tudtam, hogy mit csinálok másnap. Bementem az órára, és megkérdeztem, írtak-e már operát. A nemleges válasz után közöltem, hogy akkor most fognak. Kitűztük az előadás dátumát (2004. június 3.), és az utolsó pillanatig, a plakátok kiragasztásáig titokban tartottuk az egészet. Attól kezdve minden órán különféle improvizációs gyakorlatokat folytattunk, melyekkel zene, szöveg és mozgás viszonyát kutattuk, színpadi ötleteket vetettünk fel, szövegeket írtunk, és közben négy operát (Monteverdi: *Orfeo*; Mozart: *Così fan tutte*; Wagner: *Tannhäuser*; Csapó: *Phaedra*) tanulmányoztunk.

Az első pillanattól világos volt, hogy rosszul papírra vetett hangokat rosszul eljátszani, az maga a bukás. Ezért a kompozíció és improvizáció laza keverékét akartam kialakítani, melynek a fontosabb elemei jól kezelhetők, rugalmasak, a megbeszélte szerkezet pedig transzparens és jól memorizálható. Állandó szándékos eltervezetlenség kellett ahhoz, hogy a spontaneitás a gyerekek legfinomabb megmozdulásaira érzékeny lehessen. Az ötletekből és ellentétekből fokozatosan bontakoztak ki a mű elemei; bizonyos dolgokat hónapokkal előre tudtunk, de a kvázi-történet vált világossá utoljára. Így született meg az első operánk.

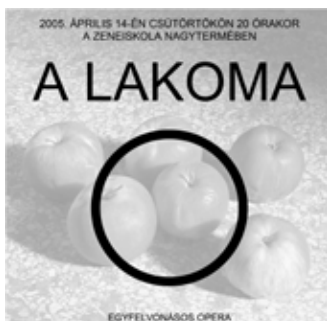
Felhők (2004)

A zeneiskola nagytermének négy sarkába egy-egy, önmagában homogén „zenekart” helyeztünk (3 furulya, 5 nádas fafúvós, 5 vonós, 3 billentyűs), és mind a négy zenekarban voltak dobok, zsebrádiók. A zenekarokból kilépő zenészek is énekeltek és mozogtak, és rajtuk kívül volt két, dobozokba rejtett, néha előtűnő főszereplő is. Saját készítésű maszkokat és olcsó, színes lepleket viseltünk, hogy elkülönüljünk a közönségtől, amelynek sorai között az előadás zajlott. Egyes részeket vezényeltem, időnként pedig hangszórókból vízcsorgás és esőzuhogás szólt. Az egész háromnegyed órás hatalmas, színes forgatag, angyalok, ügynökök és emberek szereplésével, s a társadalmi keretek és a szabadság viszonyáról szólt. Végkicsengése nem volt túl optimista, talán ennek is szerepe volt abban, hogy az utolsó pillanatban, a „cselekmény” kirajzolódása után Arisztophanész – talán Szókratész végzetében is részes komédiájára utalva – a *Felhők* címet kapta. A tanítás során mindig szemem előtt lebeg Salinger egyik regényhőse, aki felnőttként is tisztán emlékezett a tíz hónapos korában számára megnyugtatóan olvasott taoista szövegre – nem habozom hát antik színdarabokat és Platónat olvasni kiskamaszoknak, vidáman, nyomasztás és túlzott elvárások nélkül. Eljut hozzájuk, ami eljut; a mesterséges „gyerekkultúrában” viszont nem hiszek.

Az egész alkotói folyamat a művészi lét több lényeges pontjával szembesítette a 12–15 éves gyerekeket. Például azzal, hogy a direkt

kifejezni akarás csak giccshoz vezet, ezzel szemben az anyaggal folytatott játék során a művészi gondolkozás megtalálhatja a mélyebb mondanivalót. Meg azzal, hogy az alkotás folyamán gyakran szégyenletes kudarcok érik az embert, és néha „céltalan” időpazarlásnak tűnik a terméketlen munka, amiből a legreménytelenebb pillanatban ajándékként pottyan ki a váratlanul magas rendű végeredmény. Nem ritka, hogy az általunk már átlátott mű nem talál feltétlenül befogadásra, megosztja a nézőket, és bizonyos helyzetekben diplomatikusan el kell tudni nézni a kritizálók felett, akikről tudjuk, hogy nincs igazuk.

A lakoma (2005)

A következő év operája az előző ellentétéként készült, mindössze két szereplője volt: egy ember (csak beszél, nem énekel), akit egy angyal (csak énekel, méghozzá gregoriánban) tart rabláncon, a tudás fájának gyümölcsével töm, és szerencsejátéokra kényszerít, amelyben az ember mindig veszít. A két szereplő a terem közepén épített dobogó-

halom tetején mozog, az elsötétített terem világítása mindössze egy 25 Wattos villanykörte. A zene szabályos vagy szabálytalan repetitív; monoton, akárcsak az egész egyórányi, feszítő előadás. Néha az emberünk elalszik, álmát a feje fölé, a plafonra vetített forgó kép mutatja, de álmai csak menekülésben és lapos bosszúállásban merülnek ki. Egyszer végül nyer a szerencsejátékon, visszakapja a szabadságát, és mindent, amit addig elvesztett, de nem tud élni vele: visszaül a székre, és vár, vár. A közönség egy idő után kimegy, taps nincs.

A határ (2006)

Talán a legérdekesebb, legmélyebb operánk a 2006-ban készült *A határ* lett. Ebben mindent, amit lehet, szétválasztottunk, és a szétválasztottakat másként újra összeillesztettük. A terem mennyezetig tartó papírfal osztotta ketté, a közönség két része (a jegyek páratlan-páros sorszáma szerint kettéosztva) egymástól elválasztva, bár

ugyanazt a zenét hallgatta, de más cselekményt látott. A szereplők maszkokban játszottak, melyek egymás életnagyságúra fénymásolt és kartonra kasírozott arcképeiből álltak. A zene alaprétegét két, egyszerre végbement utazás szinkronban lejátszott hangfelvétele adta: míg a csoport egyik fele Budapestről Gödöllőre hévezett, addig a másik fele az ellenkező irányban utazott. A felvételen jól hallatszanak a csoportok között lezajlott telefonbeszélgetések is. Erre ugyan semmilyen utasítást nem adtam, de mély egzisztenciális kérdéseket feszegető beszélgetések alakultak ki mindkét csoportban. Az utazások hangfelvételei a terem hátsó sarkaiban elhelyezett hangszórókból szóltak, elöl, a papírfal két oldaláról pedig a szereplők által énekkel és hangszerrel improvizált rövidebb zenerészletek felvételei – ezeket jelenítette meg ellenkező cselekményekkel a színészi munka. A két, ellenkező irányban haladó HÉV-szerelvény néhány perc különbséggel indult. A hangfelvétel eleje, amíg csak az egyik HÉV ment, prólógusként szolgált, a vége, amikor már csak a másik, epilógusként. Középen, amikor a két szerelvény találkozott, hatalmas gongütéssel állt meg az idő két percre; ezalatt a terembe telepített kamerák és projektorok által délibábosan átlátszóvá vált a papírfal, és a kétfelé választott közönség megpillanthatta egymást. Erre az időre levettük a

maszkokat, és egyik kezünkben furulyával egy e”-g” kistercet tartottunk, a másik kezünkben pedig tükör volt, melyet a közönség között körbejárva mindenki arca elé odatartottunk pár másodpercre.

Elválasztottunk közönséget, a csoport két részét, a zene megszólalását az eljátszásától, az arcot a szereplőtől, a két cselekményt. A látás viszont megnyílik a találkozás pillanatában: látom, akitől el vagyok választva, és látom magamat (tükör), leesnek a maszkok, és élővé válik a zene – mindez a pillanatnyi találkozás ellopott, kitágított idejében.

A cselekmény nélküli opera a tanári kar egy részéből felháborodást váltott ki, ezért utána egy nap előadást tartottam az érdeklődő kollégáknak arról, hogy mit is csinálok és miért. Olyannyira megértették, hogy a következő évben tódultak a gyerekek az órámra, nem is tudtam minden jelentkezőt felvenni.

Uuh (2007)

Negyedik operánk inkább operett vagy musical lett: bankrablás, karrier, rendőrség, szerelmi szál, a zenében jazzes elemekkel. Itt használtuk először az iskola nagyteremének színpadát; zenekari árkot úgy alakítottunk ki, hogy a színpad és a közönség első sora között törökülésben leültünk a földre.

Papírfilm (2008)

2008-ban a zeneiskolák minősítési procedúrája megnövelte az adminisztrációt és a bürokratikus szigort, ami érezhető volt a gyerekek számára is. Filmre vettünk hát sok improvizált jelenetet, melyek mindegyikében negatív szerepet játszott a papír. A felvett inzeretekből azután „képi zenét” komponálva hoztuk létre a filmet: cselekmény nincs, de az egésznek határozott ritmusa, sodrása, dinamikája van. A mozgóképen megjelenő negatív értelmű papírt egy ponton azért rehabilitál-

tuk: a képsorok közé az üres, tiszta papír szépségét bemutató állóképeket vágtunk. A film néma, de a bemutatón a vászon mögé rejtett szereplők papírból készült hangszerekkel (hatalmas doboz-basszusdobok és csomagolópapírból tekercselt többméteres alpesi kürtök, papírcső pozánok, papírfuvolák és pánsípok, vonóval meghúzott dobozék, gyúrt, tépett és rázott papírlapok) improvizáltunk filmzenét. A filmzene improvizálása külön készülést jelentett: a 20. század első évtizedeiből fennmaradt híres némafilmekben gyakoroltunk.

Madarak (2009)

Következő évi nagy produkciónk a gyerekek óhaja szerint árnyjáték lett. Egyikük – egy környezetvédelmi gyermekszervezet aktivistája – témaként a madarakat javasolta. Sokat beszélgettünk a madárlétről: megpróbáltuk magunkat csőrrel, szárnnal elképzelni, tojásból kikelni, harcolni a revírért (egy fészkelő párhoz tartozó terület – *a szerk.*), repülni és énekelni. Egyáltalán, előkerült az állati lét sok aspektusa: a létért folytatott küzdelem egyik napról a másikra, a céltalanság és a felejtés.

Abban az évben több „elektronikus zenei napot” is tartottunk: vágó és hangszintetizáló, szűrőprogramokat használtunk. A végeredmény olyan árnyjáték lett, amelynek a fényforrása egy madarakról és tojásokról felvett képsorokból álló 30 perces filmet vetítő projektor. A filmet is mi vettük fel, és összeállítás után egy 50%-os fekete/fehér vágószűrőn eresztettük át. A szereplők maguk készítette csőrökkel és szárnyakkal improvizáltak ebben az időkeretben. A zene is kétrétegű volt: a hangfelvétel egyetlen 10 másodperces rigóének gyerekek által elektronikusan átalakított, időben és spektrumban kitágított anyagából épült fel, melyhez – akárcsak a képnél – improvizált füttyögések és csipogások adódtak. Mindez egyfelől komolyan nézett ki, másfelől az oldott bolondozást is lehetővé tette, mindenki remekül szórakozott.

Figaro válása (2010)

A zenetörténet-órán valahogy szóba kerültek a fekete lyukak, és ez nagyon érdekelte a gyerekeket. Sokat meséltem nekik modern fizikáról, kozmológiáról, űsrobbanásról, galaxisokról, eseményhorizontról. Ráadásul akkoriban indult Genfben a CERN szupergyorsítója. Elhatároztuk hát, hogy következő operánk tárgya a fekete lyuk lesz. Három héttel a bemutató előtt címet kerestünk a készülő darabnak, és mindenképp valamilyen félrevezető, elterelő címben gondolkoztunk. Az egyik tanuló felvetette, hogy legyen a címe *Figaro válása – táncos daljáték*. Mindenkinek nagyon tetszett, én meg utánanézttem, és kiderült, hogy a fekete lyukak elméleti koncepciója lényegében egyidős a nagy Mozart-operákkal. Ettől az egész átalakult: a fekete lyukak, részecskegyorsítók és a kerékpáros sportesemény mellé bekerült Mozart: nemcsak műrészletek, de stílusa is beszűrődött az improvizált zenébe.

Minimal contact (2011)

Abban az évben a zene-történet-órák témája az amerikai zene volt. Ezen belül a (repetitív és nem repetitív) minimálzene adta az egyik legnagyobb élményt a gyerekeknek. A „kontaktus” pedig onnan jön, hogy az év tavaszán készítettem egy

darabot egy Szabó Lajos kalligráfiáiból nyílt kiállítás megnyitójára, melyben kontakt-mikrofonokat használtam. Mutattam nekik, és azonnal ráharaptak. (A közelség és érintés problémája nyilván igen lényeges az első párkapcsolatok kialakítása idején.) Az elkészült opera három felvonásból állt: az elsőben két fiú vacsorázott negyed órán át, torkuk, tányérjuk és poharuk kontaktmikrofonokkal kihangosítva. Egyikük estélyi ruhás nőnek öltözött – utalásképpen az órán megismert híres, bemikrofonozott Cage–Duchamp sakkpartira (David Tudor: *Reunion*) és Rose Sélavyra, azaz a Man Ray által fotózott, nőnek öltözött Marcel Duchamp-ra. A második felvonás beállított élőképekből állt, melyeket csak egy-egy másodpercre felvillanó fényben lehetett szabálytalan, egy-két perces időközökben megpillantani. A zene ugyanilyen, extrém lassú repetitív minimál (percenként mindössze 2-3 hang), három csellón, a közönség háta mögül. A harmadik felvonás az egyik gyerek által kitalált párvalasztós játék volt, a terem világításának állandó változtatgatásával, kihangosított vilnykapcsoló-kattanásokkal.

Azavar (2012)

A 2012-es év operája a zavarról szólt. Olyan független jelenetek albumszerű gyűjteményét állítottuk össze, amelyben egy megszokott esemény körül valami zavar keletkezik, vagy valaki valamiért zavarban van, valaki valakit zavar. Nem volt cél a formai

lezártság, csupán egy Telemann szonátatétel bosszantóan dagályos és zavaróan hamis előadása keretezte a darabot. A közönség két tagja is be volt avatva: megkértük őket, hogy zavarják meg előre megbeszélte akciókkal az előadást, de ez sajnos nem sikerült. Egyikük nem érkezett meg időben, másikuk pedig hamarabb kezdte meg az akcióját, és ettől úgy megijedt, hogy az első mozdulat után abbahagyta – sajnos sem az akcióját, sem zavarát nem vette észre senki.

Hangszeres ismeretszerző óra

„Bolhacirkusz”

BORSÓS ÁGNES, VICZIÁNNÉ FASANG ESZTER

A „hangszeres ismeretszerző óra” olyan pedagógiai jó gyakorlat a Tóth Aladár Zeneiskolában, amelynek adaptálásával elősegíthető az együttműködési készség, a közösségi elköteleződés tanulása, tanítása, valamint a szociokulturális hátrányok leküzdése. Bolhacirkusz nevét a sok apró hangszer együttes kezeléséről kapta.

Kodály sokat idézett mondását továbbgondolva, miszerint a zenei nevelést kilenc hónappal a születés előtt kell elkezdni, a közösségi hangszeres zenélést sem lehet elég korán megalapozni. Ebben a szellemiségben született meg az előkészítő korosztály számára szervezett „hangszeres ismeretszerző óra”, melynek keretében már a hangszer tanulás egészen kezdeti fokán elsajátíthatók a közösségi zenéléshez szükséges képességek.

Zeneoktatásunk alappillére az egyéni hangszeres képzés, amely minden növendék számára lehetővé teszi, hogy személyre szabott képességfejlesztésben, nevelésben részesüljön. Míg az egyéni hangszer-metodikai órák elengedhetetlenek a sikeres hangszer tanuláshoz, a zenei megnyilvánuláshoz szükséges készségek csoportban zajló fejlesztésének fontosságát sem lehet eléggé hangsúlyozni. Ebben a formában a különböző zenei képességek fejlesztése indirekt módon egyéb képességek, készségek – viselkedési, szociális, együttműködési, tanulási, önismereti és önértékelési stb. – fejlesztésével is együtt jár, továbbá elősegíti ezek integrálását a személyiség egészébe.

A közösségi zenélés során elsajátított képességek, készségek, attitűdök (kompetenciák) az egyéni hangszer tanulásra is visszahatnak,

s nemcsak azt teszik eredményesebbé, motiváltabbá, hanem a legkülönbözőbb iskolai és iskolán kívüli helyzetekben hoznak váratlanul jobb eredményt. Ezenkívül ez a zenélési forma az ismeretszerzésnek szintén egy sajátosan hatékony módja, mely az azonnali gyakorlati alkalmazás során elősegíti a képességfejlődést, továbbá egyesíti magában a hatékony munka két, egyformán fontos elemét, a versengést és az együttműködést, és megteremti egészséges kölcsönhatásukat.

A kezdő vonós növendékek számára felajánlott „hangszeres ismeretszerző óra” lehetőséget teremt a hallásfejlesztés és a kottakép tanulására, szerves egységben a hegedű-, illetve csellójátékkal, az együttes zenélés során lehetőséget teremt a növendékeknek a különböző társas szerepek és a fokozott egymásra figyelés gyakorlására. Ezenfelül olyan területek is előtérbe kerülnek, mint például az improvizáció, a folyamatképzés képessége, a zenét alkotó elemek külön-külön megfigyelése és kontrollált használata. Mivel a különböző hangszerek tanítása közben az elsajátítandó zenei ismereteknek más és más a sorrendjük, praktikus, ha legalább hangszercsalád szempontjából homogén csoporttal dolgozunk.

Az alábbi példán egy ismert, mindkét hangszeriskola által tanított gyermekdal hangszeres feldolgozásán mutatunk be néhányat a gazdag képességfejlesztési lehetőségek közül. Ekkor a csoport tagjai egy hónapja tanultak hangszerükön. A gyakorlat során az énekléshez egyenletes lüktetés és ritmusosztinató pengetése társul üres húrokon, amit a tanár improvizációja tehet még színesebbé. A szerepek felcserélésével minden résztvevő sokoldalúan fejleszthető, mivel módjában áll, hogy mind a „kísérő”, mind a „szólista” szerepét megtapasztalja.

FELADAT	A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI
Egyszólamúság: egyenletes mérő együttes pengetése d-húron	Alkalmazkodás és azonosulás: alkalmazkodás a közösség által megszólaltatott egyenletes lüktetéshez, azonosulás a többiek szerepével.
	Tolerancia saját magunk és a másik iránt: a nem egészen tökéletes megvalósításkor a növendékek megtapasztalhatják, hogy a hibázás a tanulás szerves része, mindenki, még a tanár is hibázik.
	Másikra figyelés, segítőkészség: lehetőség, hogy tanuljanak egymástól utánzás, vagy akár önként felajánlott spontán segítségnyújtás által.
	Elköteleződés, megbízhatóság: az egész nélkülözhetetlen részeként mindenki egyaránt fontos. A „nélkülem nem megy” megtapasztalása.
	Szociokulturális különbségek leküzdése: a más anyanyelvű, gyermekdalainkat nem ismerő, vagy a verbális utasításokat nehezebben teljesítő gyerekek is feladatot kapnak, melyet kezdetben akár utánzással is megoldhatnak.

<p>Második szólam: tetszés szerint választott ritmosztinató pengetése az a-húron</p>	<p>Szabadság megtapasztalása: a ritmus tetszőleges kiválasztása által teret nyer az egyéni szabadság a kötöttségen, azaz az egyenletes mérőn belül.</p>
	<p>Kreativitás: alkotó attitűd megtapasztalása, állandó készenlét a közösségben.</p>
	<p>Éntudatosság, önbizalom: egy rajtunk kívülálló egész részeként különbözők, de egyaránt fontosak, nélkülözhetetlenek vagyunk.</p>
<p>Harmadik szólam: <i>Aki nem lép egyszerre</i> című gyerekdal éneklése d hangról</p>	<p>Önismeret: a növendékek szembesülnek azzal, milyen a munkabírásuk a többiekhez képest.</p>
	<p>Önértékelés: fontosságunk és nélkülözhetlenségünk mértéke nem azonos ismereteink nagyságával, hangszeres képességeinkkel, de még zenei adottságaink mértékével sem, sokkal inkább együttműködési képességünkön múlik.</p>
	<p>Társas intelligencia: annak megtapasztalása, hogy a közösségi együttműködéshez más attitűdre van szükség, mint az egyéni érvényesüléshez.</p>

A fent bemutatott jó gyakorlat nagyszerű lehetőség a majdani zene-kari játék előkészítésére és arra is, hogy a gyerekek spontán módon tanuljanak egymástól, megtapasztalják, hogy mindenki ügyes valamiben, amit érdemes egymástól „ellesni”, sőt egymással tudatosan megosztani. Ez így van az *Aki nem lép egyszerre* című dalhoz

játszott legegyszerűbb ritmuskíséréssel is, így lesz később egy zenekari vagy kamarazene-darabban, és remélhetőleg így lesz akkor is, amikor az egykori tanítványok éppen nem zenélnek, hanem tanulnak, dolgoznak, kreatívan, alkotó módon, másokkal együttműködve élik az életüket.

„Különlegesen különbözők”¹ zenetanulása

DÁVID KRISZTINA

Pedagógusként gyakran találkozunk olyan gyerekekkel, akik valami miatt nem férnek bele az „átlagos” kategóriába, akár külsejükkel, akár viselkedésükkel kilógnak a többiek közül. Ez persze nem jelenti azt, hogy ezek a gyerekek biztosan valamilyen problémával küzdenek, de az biztos, hogy több figyelmet igényelnek. Ma az integrált tanítás következtében a zeneiskolában is egyre gyakrabban jelennek meg valamilyen tanulási problémával, nehézséggel küzdő gyermekek. Nagy kérdés, hogyan tudjuk őket zenére tanítani, illetve hogy a zene mint terápiás eszköz hogyan hat a problémás gyerekek fejlődésére. Mi, zenetanárok, akik egyénileg foglalkozunk velük, esetleg hamarabb észrevehetjük, ha egy gyermeknél tanulási nehézség, akadályozottság vagy esetleg sajátos nevelési igény (SNI) gyanúja merül fenn. Hitem szerint a zenei foglalkozás érzelmi és erkölcsi nevelő hatása nagyban hozzájárul a hátrányos helyzetű és tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek lelki és testi fejlődéséhez. A közösségi zenélés – zenekar, kórus – nagyban segíti a problémákkal küzdő gyerekek integrálódását és a többi jó képességű gyerek elfogadóvá válását.

Jellemző tünetek

A tanulási nehézség tünetei megnyilvánulhatnak külső megjelenésben, viselkedésben, mozgásban, hallás-, látás- és nyelvi zavarokban.

1 A kifejezést Kokas Klára használta a *Parlando* 2008/1. számában megjelent írásában.

Zeneórán a viselkedésben, a mozgásban és a hallásban jelentkező különbözőségek tűnnek föl. Például az állandó, olykor koordinálatlan mozgás: ha a gyerek nem tud hosszabb ideig egy helyben ülni; ha motiválatlan, érdektelen, figyelme mindenfelé elkalandozik, nehezen fókuszál a feladatra, teljesítménye hullámzó, fáradékony. Föltűnik a fejletlen finom motorika, a görcsösség, merevség, ha rosszul tájékozódik, és gyakran keveri a lent-fent, jobbra-balra irányokat. Gyakori a beszédhiba, a gyenge artikuláció, jellemző tünet lehet a hangdifferenciálási zavar is (magas–mély).

A fenti tüneteket tapasztalva szinte kijelenthetjük, hogy ezeket a gyerekeket lehetetlen zenére tanítani. És mégis rengeteg példa van arra, hogy a tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek a zenében kiemelkedő teljesítményt nyújtanak, versenyeket nyernek, sőt a zene-tanulás segíti őket tanulási problémáik leküzdésében. Nyilván nekünk, zenetanároknak nem könnyű feladat a tanításuk, hiszen nincs megfelelő gyógypedagógiai végzettségünk. Ezekhez a gyerekekhez egész más módon kell közelítenünk, és mivel nincs kidolgozott, egységes tanterv a zenetanításukra, mindenkinek magának kell ötleteket, módszereket találnia.

F. esetének leírása

F. B tagozatos, 4. osztályos, 13 éves lány (született: 2004 decemberében)

Tanítási gyakorlatom két évtizede alatt elég sok tanulási nehézséggel küzdő növendékkel találkoztam. Az olyan problémák, mint például a diszgráfia, a diszlexia, a finom motorika vagy a koncentráció zavarai nem súlyosak ugyan, de hangszeres órákon hamar kiderülnek.

F. öt éve, nyolcévesen kezdett nálam csellózni. A bátyja is hozzám jár, és kezdettől nagyon kedveltük egymást. A bátyja nagyon

tehetséges, sok sikert ért el, ezért gondolom, hogy nemcsak a hangszer, hanem a siker is vonzó volt számára. F. is nagyon ügyes, és sokáig azt gondoltam, túl fogja szárnyalni a bátyját. Őt is hasonló módon és hasonló ütemben tanítottam. Az első két évben semmilyen akadályt nem vettem észre. Sokat gyakorolt, és mindent igyekezett megcsinálni, amit az órán megbeszéltünk. Egyetlen „hiányosságot” észleltem: nehezen oldódik, nem adja át magát a zenének, és nem nagyon vannak saját zenei ötletei – de azt gondoltam, idővel majd feloldódik. Ahogy haladtunk előre, és egyre nehezebb anyagot tanultunk, feltűnt, hogy nem mindig érti meg, amit kérek, illetve amit egyik órán megcsinálunk, az a következő órára törlődik, és kezdhethetjük előlről. Mivel észleltem a problémát, és nem értettem a dolgot, leültem beszélgetni az anyukával, és aki elmesélte, hogy F. születése körül milyen problémák adódtak, és így érthetőbb lett, miért nem úgy működik, mint a többi gyerek. Megbeszéltük a szülőkkel, hogy minden – akár iskolai, akár otthoni, akár nálam az órán jelentkező – problémáról tájékoztatjuk egymást, hiszen csak így tudok hatékonyan segíteni. A szülők belátták, hogy jobb lett volna, ha rögtön elmondják a problémát, csak talán az elején még nem volt elég bizalmuk irántam. Sajnos az a tapasztalatom, hogy sok szülő nehezen dolgozza fel, ha valami gond van a gyermekével, és elhitei magával, hogy majd az idő megoldja a problémát. Pedig ezeknek a gyerekeknek mielőbbi, több irányú fejlesztésre van szükségük.

F. problémái

F. veszélyeztetett terhességből koraszülöttként, oxigénhiányosan született, ebből fakadóan hypertóniája van. Mozgásfejlődésbeli elmaradása már csecsemőkorában egyértelmű volt. Az izmai annyira kötöttek voltak, hogy csak a fejét emelte, nem akart átfordulni, kúszni

stb. Hordták a Heim Pál Gyermekkorházba, ahol Dévény-féle speciális manuális technikával kezelték. Az óvodában fejlesztőpedagógus foglalkozott vele. Kiskorában még enyhe fokú hiperaktivitással is küzdött. A nagycsoportot kétszer járta, hatévesen még nem alakult ki a számfogalma, és erős önbizalomhiány miatt alulértékeltte magát. Lovas terápiára is járt, ami nagyon sokat segített neki. Problémái miatt 7,5 évesen ment iskolába, ahol tanulási nehézségekkel küzdött. Az alapozó terápia hozta a legnagyobb előrelépést – ez a fejlesztés a keresztirányú mozgásokra alapoz, amelyek neki nagyon nehezen mentek. A mai napig jár alapozó terápiára és logopédiai fejlesztésre. Tanulási nehézsége mellett – amiről szakvéleményt állítottak ki – rengeteg mozgásos problémája is van. Úgy gondolom, hogy a központi idegrendszeri probléma miatt mindig szüksége lesz mozgásos fejlesztésre.

F. mindig is érezte, hogy valami nem stimmel, nehezen tudott kortársai közé beilleszkedni, hiszen nem értette a vicceiket, játékaikat, így inkább a fiatalabbak felé nyitott. Most már jobban érti a gyengeségeit, sokszor „ostorozza magát” miattuk, és teszi fel a kérdést: „Anyá, mért vagyok én ilyen?”

Sajnos a magyar köznevelés a 30 fős osztályokban nem nagyon tud mit kezdeni az ilyen gyerekekkel, és nem mindig képes figyelembe venni a problémáikat, egyéni igényeiket. Rájuk erőltetnek olyan dolgokat, amikre nem képesek, aztán az osztály előtt megszégyenítik őket. (F.-val például időre olvastattak 3. osztály elején, pedig dadog, ha stressz éri, és sokkal lassabb társainál.) A pedagógusokat idegesítette társainál nehezebb felfogása, matekórán föltűnt a logikus gondolkodás hiánya, nyelvi órákon a hosszabb, nehezen érthető szöveg memorizálásában és a helyesírásban mutatkozó hiányosságok. A szülők hiába vittek szakvéleményt, és ültek le a tanárokkal beszélni, ő mindig az osztály rossz tanulója, izgó-mozgó, rendetlen, buta gyereke maradt. Emiatt a többiek sem fogadták be igazán,

dadogása miatt (ezt az iskolai szorongás hozta) csúfolták. Tovább rontotta a helyzetet, hogy bátyja eközben az iskola büszkesége volt, ezért F. naponta hallgathatta, hogy „bezzeg a bátyád!”

Másodikos korára eljutott oda, hogy teljesen értéktelennek érezte magát, és mindennap sírva ment iskolába. A helyzet tarthatatlanná vált, ezért F.-t a szülei átírárták másik iskolába, amely pedagógiai programjában deklarálta: „Alapvető célkitűzésünk, hogy neveljük és oktassuk a sajátos nevelési igényű, kiemelt bánásmódot igénylő – eltérő fizikai, idegrendszeri adottságokkal és eltérő tanulási képességekkel rendelkező – gyermekeket a másság elfogadását segítve. [...] Intézményünk egyedülálló a tekintetben, hogy a különböző tanulási, illetve beilleszkedési zavarokkal küzdő (diszlexiás, hiperaktív, magatartászavaros stb.) gyermekek mellett nagy számban oktatunk és fejlesztünk jó intellektusú autista tanulókat. Nagy hangsúlyt fektetünk az elmaradások, hiányosságok egyéni és kiscsoportos, tanórai, illetve tanórán kívüli korrekcióján túl a kiemelkedő képességek, egyéni érdeklődések kibontakoztatására, a tehetséggondozásra.”²

A Kovács-módszer eredményessége

F. itt nem MÁS, hanem olyan, mint a többiek, befogadják. Mind az osztálytársai, mind az iskola többi diákja és tanárai nagyon szeretik. Gyakran kérik fel koncertezni, szerepelni, ami számára nagy siker az iskola előtt.

Mióta megtudtam F. problémáit, egészen más módszerekkel és jóval nagyobb türelemmel tanítom. Mivel az izomzata jóval kötöttebb, feszebb, arra is figyelniük kell, hogy a nehéz darabok tanulása közben ne fájduljon meg a keze. Tavaly nemzetközi versenyre készültünk,

2 Idézet az iskola nyilvános honlapjáról. (idézet pontos helye a kiadónál)

és a nagyobb fizikai és pszichés terhelés miatt ínhüvelygyulladását keletkezett. Ekkor kezdett rendszeresen Kovács-módszerű mozgásórákra járni, ahol masszírozták és lazították a kezét, ínhüvelygyulladását sikerült kikezelnie. Az órákon én is rendszeresen használtam a Kovács-módszeres pihenőidőket, lazító gyakorlatokat. F. hihetetlen akaraterőről tett bizonyosságot, nagyon szerette volna megmutatni, mit tud. Végül elindult a versenyen, ahol kiválóan szerepelt. A hirtelen növekedés miatt azonban a mozgása szétesett, és a megnyúlt kézflexorok („hattyúujj”) újabb kézproblémákat okoztak nála, de ezek 2-3 hónap után sokat javultak, mozgása sokkal rendezettebb lett. F. Kovács-módszerbe beépítve szomatopedagógiai fejlesztést is kap. Testtudata, izomtónusa rengeteget fejlődött.

F. csellótanulása nagy kihívás számomra, de hite, elszántsága, a felém sugárzott és a zene iránti szeretete erőt ad mindkettőnknek. Úgy érzem, jó úton haladunk, hiszen az általam használt módszerrel és a türelemmel messzire jutottunk. F. az új általános iskola, a Kovács-módszer és a zenében elért sikerei segítségével más személyiség lett. Az eddig zárkózott, szótlan gyerek kinyílt, mesél, és sokat mosolyog. A zeneiskolában rendszeresen jár szolfézsra, kamarázik, és a zenekarba is remekül beilleszkedett, társai szeretik. Nagyon sokat segítenek neki önmaga elfogadásában, azzal, hogy elfogadják őt partnerként, barátként. Az ő életében a zenetanulásnak több szempontból is kulcsszerepe van.

F. – problémái ellenére – nehéz csellóműveket tanul meg, nagyon magas színvonalon. Több regionális versenyen lett 1. díjas, szóló- és kamarazene-kategóriában, országos és nemzetközi versenyeken több ízben különdíjat kapott. Nagyon büszke vagyok rá!

Miben más F.-t tanítani?

Öröm és egyben nagy kihívás számomra vele dolgozni. Mindig nagyon előre kell megterveznem a haladást, és az egymást követő órákon nagyon kell figyelnem. Minden apró rezdülésének, jelzésének oka van, amire reflektálnom kell. Ehhez alakítom az óra menetét. Az órák mindig mozgással kezdődnek, részben az izmok bemelegítése, részben a „megérkezés” miatt. Beszélgetünk a napi történésekről, különben nem tud figyelni, annyira foglalkoztatják a dolgok. Ezután már hasonló az óra menete, mint a többiekkel: hosszan skálázunk, majd kézerősítő gyakorlatok, azután általában etűdök következnek. Jellemző rá, hogy elsőre nagyon nehezen olvas le könnyűnek tűnő kottaanyagot, de ha egy ponton túljutunk, akkor hirtelen nagyot lép előre. Szolfézstudásának alapjai erősen hiányosak, pedig remek tanárhoz jár, és én is sokat foglalkozom vele. Ha valamit rosszul tanul meg, azt sajnos nagyon nehezen, több órán keresztül, többszörös ismétléssel sikerül kijavítani. A kottában színekkel jelölöm ezeket a pontokat. Az óra közepén mindig beiktatunk Kovács-módszeres pihenőidőt 1-2 perc erejéig, majd a darabok következnek. Mivel nem verbális típus, nagyon fontos támogatást jelent számára a zongorakíséret és a bemutatás. Ezért a zongorás órákon dupla hatás éri, hiszen egyrészt én mutatom neki csellóval a darabot – sőt, gyakran együtt játszunk –, másrészt a zongorakíséret kifejezőereje, dinamikája is erősen támogatja játékát.

Hiszem, és teljes szívemből remélem, hogy F. a zenetanulással teljes értékű életet élhet majd, és esetleges problémáit zenéjével tudja kompenzálni! Kodály Zoltánt idézve hiszem: „Teljes lelki élet zene nélkül nincs. Vannak a léleknek olyan régiói, melyekbe csak a zene világít be.” Meggyőződésem, hogy F. még számos sikert fog elérni hangszerével.

Összegzés

Minden zenét tanuló gyermek számára fontos lenne, hogy megismerkedjen a kötetlen, szabad zenével vagy zenés játékkal. Ez az élmény képes elmélyíteni a zenével való kapcsolatát, gazdagítja a kifejezőeszközök skáláját, és egyben fejleszti a gyerek személyiségét. A szabad improvizáció minden gyermek számára elérhető, hiszen a gyakorlatok nem igényelnek zenei előképzettséget. A különböző természeti jelenségek – a hóesés, szél, vihar, a tenger hullámozása – hangjainak és a hozzájuk kapcsolódó érzéseknek a megszólaltatásához testület és a hangszerek összes megszólaltatási lehetőségét használhatják, megkötés nélkül. Az ilyen játékok során észrevétlenül sajátítja el a tanuló a hangerő, a hangmagasság vagy a hangszín használatát. A Kovács-módszer alkalmazásával pedig játékosan készítjük fel testünket, izmainkat és agyunkat a zeneórára.

E módszerek használatával és beépítésével az órákba – kellő türelemmel, nyitottsággal és szeretettel – egy jól felkészült pedagógus sok problémát meg tud oldani. Természetesen ez komoly csapatmunka: szükség van a szülőkre, a kollégákra, de legfőképpen a gyerek partneri segítségére. Ez a fajta tehetséggondozás, illetve felzárkóztatás hatalmas kihívás minden tanár számára. Mivel egyre több a tanulási nehézségekkel, magatartás- és figyelemzavarral küzdő, vagy más okból hátrányos helyzetű növendék, aki szeretne zenét tanulni, erre fel kell készülnünk. Nyitottnak, kreatívnak kell lennünk, új utakat, módszereket keresnünk. Nincsen szebb annál, mint amikor egy problémákkal küzdő gyereket sikerhez tudunk segíteni. Annyi szeretetet és hálát sugároznak, hogy az minden belefektetett munkáért kárpótol. Hát támogassuk őket ezen az úton, hiszen, miként a zeneterapeuta Urbánné Varga Katalin írja, „a Muzsikának oly nagy ereje vagyom...”³

3 Urbánné Varga K.: Zene és terápia. *Parlando*, 2001/4.

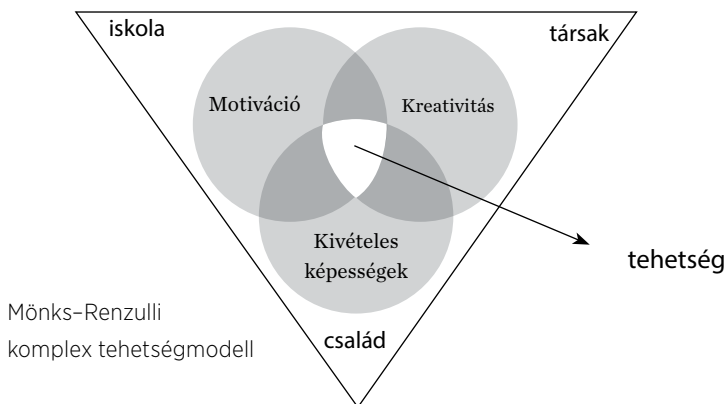
Táncos alkotói tehetségek azonosítása és gondozása

Koreográfus palántaképző projekt a Vásárhelyi Tehetségpont, Régiós Tehetségdiagnosztikai Központban

DEMARCSEK ZSUZSA

A Vásárhelyi Tehetségpont Régiós Tehetségdiagnosztikai Központ 2009-ben alakult meg a Vásárhelyi László Alapfokú Művészeti Iskolában. A régiós hatókörrel együtt járó elvárás a szakmai kutatás megvalósítása, amelyet a gardneri felosztás szerint a testi-kinesztetikus tehetségterületen valósítottunk meg. Ezen belül pedig az alkotói tehetség, a koreográfusi tehetség azonosítását és gondozását tűztük ki célul. A projektet országos hatókörben a 14–22 éves korosztály számára hirdettük meg. A fejlesztő programot a Magyar Táncművészeti Egyetemen valósítottuk meg, dr. Mizerák Katalin tanszékvezető támogatásával.

A tehetségkonceptióhoz a Mönks–Renzulli-tehetségmodellt vetjük alapul. A projektbe a szaktanárok ajánlásával lehetett bekerülni, majd pszichológiai mérést valósítottunk meg a Mönks–Renzulli-modell alapján:

A diagnosztika célja a beválogatás volt a programba. Rendszer-szemléletű azonosítást valósítottunk meg, nemcsak a pszichológiai mérés eredményeit vettük alapul, hanem támaszkodtunk a pedagógusok véleményére is. Ezt követően indítottuk el a tehetségfejlesztő és -kereső programunkat, amelynek célja az alkotói képességek fejlesztése, az alkotó tehetségek felfedezése volt. A 30 órás fejlesztő programot követte a „koreográfuspalánták” által készített színpadi produktumok nyilvános bemutatása, amelyről szakmai véleményt mondtak a fejlesztésben részt vevő mentorok, neves koreográfusok. A komplex program beválásáról hatásvizsgálatot készítettünk, kikértük a mentorok és a programban részt vevő fiatalok véleményét is. A színpadi bemutatót Génusz Tehetségnap keretében a Hagyományok Házában valósítottuk meg.

A „Koreográfus palántaképző projekt” bemutatása

Tehetségazonosítás

Az életkori kritériumot figyelembe véve Pápáról, Miskolcra, Nyíregyházáról, Szegedről, Sárospatakról, Sátoraljaújhelyről, Székesfehérvárról, Nyíregyházáról érkeztek jelölések a projektbe. A pedagógusok összesen 60 fiatal beválogatására tettek javaslatot. Oláh Gabriella klinikai szakpszichológus állította össze a pszichológiai tesztek és végezte el a méréseket.

A Renzulli-modell alapján a tehetségkonceptió tényezői a következők:

Tehetség = kimagasló képesség × kreativitás × motiváció
(feladat iránti elkötelezettség)

Az elvégzett vizsgálatok értékelésének módszere: (tehetségküszöb)
Intelligencia: Színes Raven: standard megoldókulcs alapján javítottuk, és az eredmény/pontszám IQ-hányadoshoz rendeltük

Mentális forgatás teszt: a tesztben nyújtott hibátlan (ill. egy hiba) teljesítmény

Kreativitás – Torrance-féle Körök Teszt: fluencia és flexibilitás csoportátlagához viszonyítottuk

- Szokatlan használat teszt: fluencia és flexibilitás – a csoportátlagához viszonyítottuk
- Renzulli–Hartman pedagógus-véleménykérő kérdőívnek a gyermek kreativitására vonatkozó kérdéseiben csoportátlag feletti pontérték

Motiváció – A saját összeállítású kérdőív egy 5 fokú skálán értékeli, hogy milyen a gyermek motivációja az adott művészeti oktatáson, a csoportátlag feletti eredmény jelenti a gyermek motiváltságát.

- Renzulli–Hartman pedagógus-véleménykérő kérdőívnek a gyermek motivációjára vonatkozó kérdéseiben csoportátlag feletti pontérték.

A tehetségindex képzése az alábbi szabályok szerint történt:

$$\text{Tehetségindex} = (100 \times \text{„képeség”}) + (10 \times \text{„kreativitás”}) + \text{„motiváció”}$$

ahol:

- a „képeség” értéke: 1 = tehetségküszöbnek megfelelt, 0 = tehetségküszöbnek nem felelt meg
- a „kreativitás” értéke: 1 = tehetségküszöbnek megfelelt, 0 = tehetségküszöbnek nem felelt meg
- a „motiváció” értéke: 1 = tehetségküszöbnek megfelelt, 0 = tehetségküszöbnek nem felelt meg

A beválogatási küszöböt a következők szerint határoztuk meg: legalább két indexszám 1. Az abszolút tehetségküszöb: 1-1-1.

A jelöltek közül a képesség-IQ tekintetében 46 fő érte el a beválogatási küszöböt. Ebből 17 fő érte el az abszolút tehetségküszöböt.

A kreativitást két teszt alapján, és a pedagógusok véleményére alapozva értékeltük. A 60 főből 27 fő érte el a beválogatási küszöböt, és ebből 11 fő érte el az abszolút tehetségküszöböt.

A motiváció esetében az önértékelést, a pedagógusok értékelését vettük alapul. Mivel a koreográfus embereket „vezényel”, „testeket formál”, fontos szempontnak gondoltuk a vezetői képességek megvizsgálását is, amivel kiegészítettük a vizsgálatunkat. A beválogatási küszöböt 38 fő, ebből az abszolút tehetségküszöböt 15 fő érte el.

Ha a kiegészítő mérések adatait nem vesszük figyelembe, a Renzulli-modell szerinti tehetségküszöböt mindössze 12 fő érte el, a jelöltek 20%-a. A beválogatáskor azonban figyelembe vettük a pedagógusok véleményét, így 18 főre növeltük a létszámot. A tanszakok képviselőire és az arányos részvételre tekintettel további 7 fő meghívása mellett döntöttünk.

A tehetségfejlesztő program

A tehetségigérettek öt foglalkozáson vettek részt, amelyeket neves koreográfusok vezettek. Kurzusvezető volt Lőrinc Katalin balett- és moderntánc művész, koreográfus, a Magyar Táncművészeti Egyetem docense; Zsámboki Marcell, a Magyar Táncművészeti Egyetem (akkori) Intézet Igazgatója, docense, társastánc művész és koreográfus; Gaál Mariann moderntánc művész és koreográfus, a Magyar Táncművészeti Egyetem adjunktusa; Uray Péter előadóművész, koreográfus, rendező; Juhász Zsolt, a Duna Művészegyüttes művészeti vezetője, néptánc művész, koreográfus; dr. Diószegi László, a

Magyar Táncművészeti Egyetem koreográfus szakán tanító óraadó tanár, koreográfus. A kurzusvezetők gyakorlati foglalkozások keretében ismertették meg a résztvevőket a koreografálás mesterségével, művészetével. A projekt komplexitását az is mutatja, hogy az ismert (tanult) táncnyelvtől eltérő kurzusokon is részt vett minden „koreográfuspalánta”, így megismerhették más műfajok sajátosságait is.

A „Koreográfus Palántaképző” projekt további céljai voltak:

- a koreografálás művészetének gyakorlati szempontú megismerése;
- a koreográfia alkotási folyamatainak elemzése, megértése, összefüggések feltárása;
- a színpadi törvényszerűségek megismerése és alkalmazása a gyakorlatban;
- saját alkotás elkészítése és benevezése a tehetségnapra.

„Fiatal táncos alkotó tehetségek bemutató színpada” – géniusz tehetségnap

A rendezvényen végül hét intézményből 23 koreográfuspalánta, 214 táncos és 105 érdeklődő, szülő, barát volt jelen. A zsűri arany-, ezüst- és bronzminősítésű „koreográfuspalánta” oklevelet adományozott műfajtól függetlenül a legsikerültebb koreográfiák alkotóinak. Művészeti területenként pedig a legjobb alkotások különdíjban részesültek.

Az eredmények ismeretében megvizsgáltuk, hogy mennyire volt sikeres a tehetségazonosítás és a beválogatás, milyen következtetésekre juthatunk, és milyen további kérdések merültek fel a kutatás jövőjére nézve.

A képesség mérési adatait vizsgálva a hat díjazott fiatal közül öten elérték az abszolút tehetségeküszöböt. Az intelligencia a táncos

tehetségek esetében is lényeges tényező. Érdekes azonban, hogy a hatodik díjazottunk (különdíjas a kategóriájában) egyik teszten sem érte el a tehetségküszöböt.

A kreativitás, meghatározó képesség az alkotó tehetségek vizsgálatakor, ezért érdemes összevetni a mérési eredményeket a verseny eredményeivel. Vajon a kreativitás-tehetségküszöböt elért fiatalok közöttük találjuk-e a díjazottakat?

Az abszolút tehetségküszöböt elért tanulók között találtuk az *aranyminősítésű koreográfuspalántát és az egyik különdíjas fiatal alkotót*. Megvizsgáltuk azt is, amikor a mérési eredmények alapján elérték a tehetségküszöböt, a pedagógusok azonban nem tartották kreatívnek őket. Ez négy esetben fordult elő. Ezen négy fő közül került *ki a bronzminősítésű koreográfuspalánta és a második különdíjasunk is*.

A motiváció és a vezetői képességek vizsgálata során megállapítottuk, hogy a hat díjazott alkotó közül mindössze ketten érték el a tehetségküszöböt, a pedagógusok három fiatal nem tartottak eléggé motiváltként, de ezzel szemben vezéregyéniségnek gondolták őket. Az egyik díjazott (bronzminősítésű koreográfuspalánta) tanuló nem érte el a motiváció tehetségküszöbét, és a pedagógus nem tartotta őt vezető személyiségnek.

Ha a Renzulli-tehetségmodellnek való megfelelést vizsgáljuk, akkor a 60 jelölt közül mindössze 12 juthatott volna be a programba. A díjazottak közül mindössze két fő felelt meg a tehetségkonceptiónak: az aranyminősítésű koreográfuspalánta és az egyik különdíjas alkotó. Ha a beválogatás szigorúan csak a Renzulli-modell alapján történik, négy díjazott tehetségígéret nem vehetett volna részt a programban. A Renzulli-modell szerinti eredményeket tovább elemezve figyelmünk az ezüstminősítésű alkotó felé fordult, akiről azt tudjuk, hogy a mérések alapján nem került a beválogatottak közé, egyedül a pedagógustól kapott vélemények szerint érte el a tehetségküszöböt. Ráadásul a „véletlenül” (az első foglalkozás után kimaradt

egyik fiatal helyett) és persze az őt tanító pedagógus aktivitásának köszönhetően került be mégis a programba. Újabb erős érv a pedagógus véleményét meghatározónak tartók oldalán és újabb példa a dr. Czeizel Endre modelljében szereplő SORS-faktorra. Programunk is alátámasztotta azt, amit a tehetségfejlesztő szakemberek is hangsúlyoznak: ahhoz, hogy egyetlen tehetséget se veszítsünk el, fontos a rendszerszemléletű azonosítás, többféle mérés és vélemény figyelembevétele.

Az idén nagy örömünkre a Martin György Néptáncszövetség szervezésében és a Vásárhelyi Tehetségpont szakmai vezetésével újraindul a Koreográfus Palántaképző Projekt, amely során építünk a korábbi mérések tapasztalataira. A tehetségfejlesztő és tehetségbemutató program indokoltságának legfontosabb tényezője, hogy a táncpedagógusok, csoportvezetők minden évben koreográfiákat készítenek, mind az alapfokú művészeti iskolában, mind a táncegyütteseknél. Nagyon kevés szakember rendelkezik koreográfusi végzettséggel, ez a tevékenység mégis igen jelentős szerepet tölt be a táncpedagógusi pályán, és kivétel nélkül minden szakembernek feladata. Ezért szükséges a segítségnyújtás, a fejlesztés, a szakmai képzés, valamint fontos a szakma számára a következő generáció alkotó koreográfus tehetségeinek felfedezése, támogatása.

Az Orff-módszer alkalmazása Soltvadkerten

*Kossuth Lajos Evangélikus Általános Iskola és AMI,
Soltvadkert*

TANÁR: DR. PETHŐ ISTVÁNNÉ DR. FODOR KATALIN

Dr. Fodor Katalin sok-sok éve hívja „örömmenélésre” zeneóvodai foglalkozásain a kisgyerekeket. A zenei „titokfejtés” a hangszerek világával való megismerkedéssel folytatódik – zongorán vagy az Orff-hangszereken. Carl Orff német zeneszerző biztatásával – illetve hangszer- és kottatámogatásával – 1978-ban alakult Kiskőrösön az iskola Orff-zenekara (Carmina Hungarica Orff). Csatlakozott hozzá a soltvadkerti művészeti iskola is, teret adva a magyar zenetanárok, óvodapedagógusok, tanítók és az érdeklődők számára az Orff-szellemiségű zenei nevelés megismeréséhez.

Azt, hogy mi történik Fodor Katalin zeneóráin, leghívebben egyik gimnazista tanítványa, Schiszler Virág fogalmazta meg, így:

„Vezetőnk, dr. Fodor Katalin tanárnő, az Orff-módszer országosan ismert követője és oktatója, a zenekar tagjaival óvodás koruk óta foglalkozik. Engem is ő ismerttetett meg a zene élményszerű művelésével. Névadónk, Carl Orff 20. századi német zeneszerző zenepedagógiai módszere a ritmusfejlesztésre helyezi a hangsúlyt, amit részben ritmushangszerekkel, részben a test hangszerként kezelésével valósít meg. Nézete szerint az ütőhangszerekkel és testhangszerrel rövid idő alatt sokszínű és

jól hangzó, a legkisebbek számára is örömet okozó zenét lehet létrehozni, tehát a hangszeres zene minél kisebb korban elérhetővé válik. Ez azért fontos, mert így a legkisebb növendékeknek sem megy el a kedvük a zenetanulástól, hiszen már óvodásként megszólaltathatnak olyan ritmushangszereket, mint a rumbafa, csörgődob, kasztanyetta, triangulum, cintányér, gong, harang, ahogyan tettük mi is a zeneóvodai foglalkozásokon. Első osztályos korunkban pedig már játszhattunk a fő hangszerünkön, a zongorán, ami alapfeltétele az Orff-zenekarba való bekerülésnek,

hiszen az Orff-együttes zongoristák zenekarát jelenti. A zenekar idősebb tagjai szólaltatják meg a klasszikus Orff-hangszereket, a fémből készült metalofonokat, harangjátékokat, a fából készült xilofonokat és a különböző dobokat. Így muzsikálunk együtt első osztályos előképzősök és gimnazista végzősök a Carmina Hungarica Orff együttesben.”

„Legyen az szóló, négykezes játék, zenekari vagy kamarazene-formáció, a cél azonos: a zene megszületése – foglalja össze Fodor Katalin az Orff-módszer lényegét. – A legörömtelibb pillanat, amikor a kicsi és a nagy növendék kiáll a pódiumra, és keze nyomán megszólal a zene. Az öröm pedig közös, a szülőké, a közönségé, a tanaré és a tapssal jutalmazott kis előadóé.”

A különböző országokban működő Orff-együttesek vezetői kapcsolatot tartanak, gyakran tapasztalatokat cserélnek, és segítséget nyújtanak egymásnak az Orff Alapítvány segítségével kiadott munkafüzetekben összefoglalt zenepedagógiai ötlettár megismeréséhez. A tanácskozást mindig más országban rendezik meg, és az adott ország képviselői bemutató órákat, hangversenyeket tartanak.

A soltvadkerti művészeti iskola tanárai kidolgozták az „Arany híd” elnevezésű zenei projektet. Ennek keretében – pályázatok segítségével – olyan cserekapcsolatok jöhettek létre, amelyek révén az egyes zenekarok bemutatják műsorukat a partnerországban. A koncertek mellett kirándulásokon, városnézéseken vesznek részt. A Carmina Hungarica Orff zenekar 1978-as megalapítása óta sok külföldi koncertkörúton, fesztiválon, versenyen, szimpóziumon járt, és a gyerekek sok élménnyel gazdagodtak.

Fodor Katalin munkásságát rangos díjakkal ismerték el, megkapta többek között a Pro Scola-díjat, a Pedagógus Szolgálati Emlékérmét 2011-ben, a Pilinszky János-díjat 1998-ban. A zenepedagógus kutatási

területe, melyről doktori disszertációt, majd könyvet írt, a *zenei alapképességek fejlődése 3–23 éves korig*.

Videók

<https://www.youtube.com/watch?v=6xFgnozFUxs>

Az Ormányos Falka Fagottzenekar

*Szent István Király Zenei Szakgimnázium és AMI,
Budapest*

TANÁR: G. MAREK KATALIN

A Szent István Király Zenei Szakgimnázium és AMI alapkonceptiója a zenekari élet támogatása. Annyi fagottosra azonban, mint ahányan 2006-tól tanultak (1,5 tanszaknyi növendék), nincs szüksége egy zenekarnak. Mivel a fagott nem igazán otthoni hobbimuzsikálásra alkalmas hangszer, adódott G. Marek Katalin, a fafúvós tanszak vezetője számára az ötlet, hogy legyen minden fagottos gyereknek is zenekari élménye, épüljön be az életébe annak öröme, hogy nagyobb együttesben működik közre. Így született meg a zeneiskola fagottos és fagottinós növendékeiből 2006-ban az Ormányos Falka Fagottzenekar. A kisebb és nagyobb fagottosok hétről hétre együtt zenéltek, a repertoár pedig folyamatosan bővült, átiratokkal és más hangszeres kamaradarabjainak adaptálásával. Eleinte még az iskolai koncerteken léptek fel, egy-egy nagyobb együtteshez kapcsolva, majd egyre többet önállóan is.

„Nem mindenkiből lesz zenész, nem minden gyerek alkalmas szólistának. Azonban az az öröm, ami a közös muzsikálásban rejlik, minden zenét tanuló növendék számára örömteli tevékenység. Közösséghez tartozni jó. Minden ember annyi, ahány közösségben eredményesen tud működni. A fagottino bevezetése után keletkezett »fagottos boom« után ébredt bennem az a felismerés, hogy létre kell hozni egy fagottegyüttest – írja G. Marek

Katalin. – A zenetanulás mentálhigiénés tevékenység. Azok a gyerekek, akik kitartóan tanulnak zenét, lelkiileg egészségesebbek, jobban eligazodnak a világban. A zenetanárok munkája építi az egészséges önbizalmat, a környezetért való felelősségvállalást, a pozitív életszemléletet, a toleranciát, az őszinte kommunikációt, segíti a reális énkép, a kooperációs készség kialakítását a zenetanulás által. Mindez komoly felelősség.”

A különböző korosztályok együtt muzsikálása pedagógiai szempontból rengeteg pozitív hatással jár: a nagyobb növendékek tolerálják, hogy az új tagok is ott kezdik, ahol korábban ők. Segítik a kicsik beilleszkedését, bátorítják őket, együtt gyakorolnak, kamaráznak velük, ami nemcsak zeneileg hatékony, de a kommunikációt is fejleszti. A 8 éves fagottinós és a 18 éves fagottos vállvetve hozza létre a közös produkciót. A közben adódó problémák közös megoldása fejleszti a kitartást, kialakul a gyerekekben az egészséges önbizalom, a reális énkép. Tudatosulnak bennük a válaszok a mindennapok gyakorlati kérdéseire: „Hol tudok segíteni?” „Mibe tudok bekapcsolódni?” „Hova szeretnék fejlődni?” Az együttesben mindenki teszi a dolgát, és igyekszik hasznos tag lenni.

A fellépés a nagy projekteken minden fagottos gyereket – és a szüleiket is – büszkeséggel tölt el és összekovácsol. A közösség még jobban épül a nyári táborokban, ahol a sok informális együttlét révén a más zeneiskolából érkező gyerekekkel formálódik az alkalmazkodóképesség.

Ennek a közösségi jó gyakorlatnak a pozitív hatásai többek között abban is megmutatkoznak, hogy a zenekar megalakulása óta hét növendék indult el zenei pályára.

Nem csak a jelenlegi tagok kötődnek a zenekarhoz – a régi tagok gyakran visszajárnak, egy-egy próbára, koncertre, hozzák a barátait, ismerőseiket, később gyermekeiket.

Fennállása óta a zenekar 50-60 koncerten játszott, közülük kiemel-

kednek a fellépések a különböző német városokban, a koncertek a Fővárosi Állat- és Növénykertben, a „Nagy Fagott Show” teljes első felvonása, a közös fellépés a Budapesti Fesztivál Zenekarral a Kongresszusi Központban és a Kakaókoncerten, a 9. Fagottino Symposium Budapest (fellépés 77 fagottossal), valamint az „Off 10”, vagyis a zenekar fennállásának 10. évfordulója 2016-ban, közel 100 fellépővel.

„Ezek a koncertek csak a pozitív hozzáállással, felelős kooperálással jöhettek létre. Örülök, hogy fagott-tanári pályámon megélhetem ezt. Nekem ugyanolyan fejlődési lehetőség, mint növendékeinknek. A repertoár folyamatos bővítése elengedhetetlen a több évig játszó tagok, illetve a műsorok változatossá tétele miatt is. A darabok keresése, átírása, betanítása alkotó öröm.” (G. Marek Katalin)

Iskolai Videotrénings – a látható változás módszerének alkalmazása a zenetanárok körében

GERGELY-GÁL ÁGNES

Kutatások sokasága igazolja, milyen nagy mértékben befolyásolja a pedagógiai munka hatékonyságát a tanár-diák kapcsolat. A technikai fejlődés lehetővé teszi, hogy a kapcsolati fejlesztésre ma már olyan eszközöket alkalmazzunk, amelyek könnyen hozzáférhetőek és jó minőségű képekkel szolgálják a professzionális kommunikációs ügyesség kialakulását, fejlődését.

Az Iskolai Videotrénings azon módszerek egyike, amelyek a pedagógusok támogatásával azt a célt szolgálják, hogy a tanítási programok, módszerek minél jobban illeszkedjenek a tanulókhöz, és a tanítás minél jobb légkörben történjen.

A Hollandiában kidolgozott, különböző területeken alkalmazott videotrénings közel 30 országban terjedtek el. Magyarországon két évtizede hozzáférhető ez a módszer.¹

A Iskolai Videotrénings módszerről

Az Iskolai Videotrénings olyan egyéni, rövid, intenzív segítő, fejlesztő módszer, amely lehetőséget ad a pedagógusnak arra, hogy reflektáljon a saját interakcióiról készült videofelvételekre egy speciálisan képzett szakember (videotrénings) vezetésével, és ezzel elérje a kívánt változást

1 <http://videotraining.hu/index.php>

a saját és környezete kommunikációs viselkedésében. A módszer alkalmazása során a pedagógus aktívan dolgozik azon, hogy kommunikációs viselkedésének változtatásával jobb kapcsolatot alakítson ki a számára fontos személyekkel. A kommunikációt szinte lehetetlen konkrét fogalmakkal pontosan leírni, ezért leghitelesebb képet a tanári interakciókról készült videofelvételek segítségével kaphatunk.

Szinte minden problémahelyzetnek van kapcsolati dimenziója, kommunikációs megközelítése. Az Iskolai Videotrénings az osztálytermi interakciók kommunikációs szintjével foglalkozik, így vizuálisan is tetten érhetőek azok a szituatív kommunikációs minták, amelyek segítik vagy gátolják a munka hatékonyságát.

Az interakciók mindig valamilyen kontextusban történnek. Az interakciókban részt vevő személyek kölcsönösen hatnak egymásra. Az Iskolai Videotrénings a kliens figyelmét saját erőforrásaira irányítja, célja a változás, ami a már létező jó megoldások kiemelésével, korábbi kivételek keresésével, a változás konkrét jeleinek megbeszélésével érhető el.

Az egyéni hangszeres zenei nevelés kapcsolati modellje

A hangszeres zeneoktatás ma Magyarországon egyéni foglalkozás keretében történik, a tanár és a tanítvány rendkívül szoros viszonyban így a hatások különösen erőteljessé válnak. A tanítvány tanárának kizárólagos figyelmét élvezzi, ez a figyelem és annak jellege azonban nem mindig találkozik a növendék igényeivel. A kapcsolat minőségének szempontjából kulcsfontosságú a dominanciaviszonyok alakulása. Kérdés, hogy a tanár segítő, tanító törekvései mellett marad-e elegendő tér arra, hogy a növendék is kibontakozhasson, túl a hangszeres megszólaláson. A tanár érzékeny-e növendékének jelzéseire és reakcióira, képes-e értelmezni saját kommunikációs eszközei

tanítványára gyakorolt hatását? Képes-e tudatosan alakítani saját interakciós mintázatát, döntően befolyásolva ezzel tanítványának tanulási folyamatát, zenei kiteljesedését?

Magyarországon a személyre szabott, a tanár saját kérdései, problémái által irányított szakmai fejlődési igénye kielégítésének nincs kialakult rendszere a zeneoktatásban. Ezt a hiányt a videotrénings módszere képes kitölteni, a tanári interakció, a kommunikációs mintázatok aktív megfigyelése és formálása révén.

„A módszer megerősített abban, mennyire fontos a tanár-diák interakció. Egyre gyakrabban figyelem a saját kommunikációs eszközeimet. Felismertem, hogy a »helyes kommunikáció« sok pedagógiai helyzetben mindennél jobban segíti a különböző esetek megoldását.” (Réti Tamás, Tóth Aladár Zeneiskola, igazgató-helyettes, zongoratanár, videotrénér-jelölt)

Milyen céllal alkalmazható az iskolai videotrénings?

- Az elakadás, az eredménytelenségérzés kezelésére a pedagógiai munkában;

- az átlagtól eltérő igényű és viselkedésű, és/vagy csoportban nehezen kezelhető gyermekekkel folytatott eredményes munkában;
- a tanulási nehézségekkel küzdő gyerekek optimálisabb segítési útjainak megtalálásában;
- pályakezdő pedagógusok, pedagógusjelöltek hatékony munkatílusának kialakításában;
- új tanítási módszerek bevezetésének követésében, értékelésében;
- visszatérő konfliktushelyzetek hatékony megoldásában;
- a professzionális kommunikáció fejlesztésében.

Videoelemzés – híd az elmélet és a gyakorlat között

A videofelvételeket dr. Sallai Éva doktori interakció-elemzés kurzusának tapasztalatai alapján elsőként a Zeneakadémia tanári mester-szakos hallgatói alkalmazták a *Reflektív szeminárium* című kurzuson, 2015 tavaszán. A kurzus indulása azért volt jelentős lépés, mert ezzel a programmal élő, intenzív kapcsolat jött létre az iskolai gyakorlat eseményei és az egyetem tanárképzési kurzusai között. A foglalkozásokon a hallgatók a maguk készítette néhány perces felvételeket elemzik, kiscsoportokban. A videofelvételek feldolgozása során érzékenyebbé válnak a zeneoktatásban megfigyelhető motívumokra, tapasztalatot szereznek a pozitív szakmai visszajelzés megalkotásáról, hatásáról és jelentőségéről. A megfigyelés szempontjait, az elemző kérdéseket és a reflektív gondolkodást elsajátítva a hallgató az önelemző, önfejlesztő munkát a későbbiekben önállóan is képes gyakorolni.

Zenei mentor- és gyakorlatvezető tanár pedagógus-szakvizsgaprogram

A videofelvételek alkalmazásának második lépését 2015 őszén a Zenei mentor- és gyakorlatvezető tanár pedagógus-szakvizsgaprogram indulása jelentette. A második félév mentori gyakorlatát a program vezető oktatójával közösen már teljes egészében a videofelvételek használatára építettük. A hallgatók készítette videofelvételek rendkívül hatékony és népszerű eszközei lettek a mentori visszajelzés szerepjátékszerű feldolgozásának.

A tanárképzés átalakulását követő, folyamatosan fejlődő gyakorlatvezetői munka, a reflektív szeminárium és a mentorképzés tapasztalatai, illetve pozitív visszajelzései alapján született meg a gondolat, hogy a gyakorlatvezetés, illetve mentorálás új szemléletét érdemes volna az egyetem falain túl a hallgatók gyakorlati képzését folytató intézményekre is kiterjeszteni.

Videotréning Kutatócsoport a Zeneakadémián

2017 januárjában alakult meg a Videotréning Kutatócsoport a vezetéssel. Ez a csoport az egyetem pénzügyi támogatásával, a Magyar Videotréning Egyesület égisze alatt, dr. Sallai Éva és dr. Szarka Emese videotréner-szupervizorok irányításával kezdte meg a két féléves képzést, amely önálló videotréneri tevékenységre készíti fel a csoport tagjait.

Valamilyen formában a csoport minden tagja² részt vesz a tanárképzésben mint kurzusvezető, gyakorlatvezető tanár vagy módszer-

2 2017-es induláskor tagok: Egyetem – Enyedi Ágnes, Gergely-Gál Ágnes, dr. Gombás Judit, dr. Koncsek Andrea, dr. Körmendy Zsolt; Tóth Aladár Zeneiskola – Dávid Krisztina, Dunavölgyi Mária, Magyar Margit, Réti Tamás, Simándi Éva; Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola – Petőfi Erika.

tanoktató, többen közülük elvégezték a Zeneakadémia mentorképzési programját. A kutatócsoport összetétele több oktatási szinten tevékenykedő szakember munkájának összehangolását és közös gondolkodását tette/teszi lehetővé.

A szupervízióval kísért intenzív gyakorlati munkára épülő képzés során a csoporttagok videotréninget folytattak hallgatókkal, kezdő tanárokkal és kollégákkal. A hallgató saját erőforrásait kiaknázó, a pozitív mintázatok megerősítését célzó módszer ideális tanulási környezetet biztosít a tapasztalatlan, szakmai identitásukban még bizonytalan tanárjelöltek számára.

„Talán most már elhiszem, hogy jó az, amit csinálok, hogy valahol jó úton vagyok. [...] ez végül is olyan, mint egy szereplés [...] először kicsit izgul az ember, majd egyre jobban belejön.” (Reichert Pálma, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, tanárjelölt)

„Hálás vagyok. Biztonságot adott, hogy ezt csináljuk, és kicsit terápiajellege volt számomra. Segített abban, hogy képet kapjak magamról, mint amikor a gyermek felfedezi önmagát. Most már tudom, hogy képes vagyok rá.” (Mády-Szabó Eszter, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2017-ben végzett hallgató)

A videotréningre vállalkozók között a hallgatók, illetve a kezdő tanárok mellett egyre növekvő számban jelentek meg a tapasztalt, sok éve a pályán lévő, gyakorlott tanárok is.

„Szerintem mindannyiunknak tanulságos, bárhol tartunk a tanári pályánkon [...] Nagyon-nagyon sokat lehet ebből profitálni.” (Zalaba Gyöngyi, Tóth Aladár Zeneiskola, fuvolatanár)

Fontos kiemelni, hogy a videotréningre elsősorban azok a kollégák jelentkeznek önként, akik kiváló munkát végeznek, ugyanakkor megvan bennük az a fajta szakmai elhivatottság, hogy további inspirációt szerezzenek a munkájukhoz, vágynak arra, hogy folyamatosan fejlődjenek és visszajelzést kapjanak a munkájukról.

„Azt gondoltam, hogy ez kicsit olyan lesz, mint egy orvosi beavatkozás, nem biztos, hogy mindig kellemes, de [...] valamilyen módon elmozdít onnan, ahol vagyok, és ez csak jó lehet.”
(Fenyősy Dorottya, Tóth Aladár Zeneiskola, zongoratanár)

Az Iskolai Videotréning folyamata

A segítséget kérő kliens és az iskolai videotréner együttműködésének tartalma és formája egy jól körülírt eljárásrendet követ:

1. Az első interjú a kliens és a videotréner első találkozása, amikor a módszer bemutatása, az alkalmazás kereteinek meghatározása történik.
2. A kliens és a videotréner megvitatja és kidolgozza a közös munka célját (munkapontot), vázolja a probléma megoldását, vagy az ahhoz vezető út konkrét állomásait.
3. A videotréner rövid 10-15 perces videofelvételt készít az interakciók megjelenésének természetes helyszínén, leggyakrabban az osztályteremben. A felvétel fókuszát a kliens problémája és tervezett megoldásváltozata határozza meg. A felvételen a mindennapokban előforduló interakciókat tartalmazó helyzetek láthatók.
4. A videotréner egyedül elemzi a felvételt, kiválogatja azokat a részleteket, amelyek alkalmasak arra, hogy segítségükkel

a probléma megoldásához kapcsolódó, már meglévő sikeres interakciók elemeit megmutathassa a kliensnek. A tréner rövid 1-2 perces felvételek mellett állóképekkel is dolgozhat.

5. A visszajelző ülésen – többnyire ugyancsak az iskolában –, néhány nappal a felvételek készítését követően a videotréner megmutatja a kiválogatott klipeket, és kezdeményezi az interakciók elemzését, a változás konkrét formáinak közös kidolgozását. 45-50 percben megvitatják, hogy az előző ülésen megbeszélte viselkedésmódosítások milyen változásokat eredményeztek az érintettek kapcsolatában, interakcióiban. Az új tapasztalatokra való reflektálás célja az alternatív megoldásmódok felismerésének segítése.

Ez a folyamat – a 3. ponttól – addig ismétlődik, amíg a tanár és a tréner szükségesnek tartja. Általában 4-6 felvételre és visszajelzésre kerül sor egy-egy iskolai videotréning alkalmazása során.

Az iskolai videotréner is szabályozott szakmai etikai keretben dolgozik, amely többek között a segítő módszert igénybe vevők önkéntességén alapul, és azon a megegyezésen, hogy a felvételek más célra nem használhatók. Az osztályteremben készített videofelvételek a tréner kezelésében maradnak, és csak a videotréning befejezése után, az érintett tanár kifejezett kérésére mutathatók meg harmadik személyeknek. A tantermi felvételek készítéséhez minden esetben kérjük a szülők hozzájárulását.

Mitől hatékony ez a módszer?

A módszer hatékonysága megkérdőjelezhetetlen. Különösen három tényezőt érdemes kiemelni. Az egyik a hatékony kommunikáció fontossága, a másik a videofelvételek képi ereje és technikai lehetőségei, és

a harmadik a kliens–videotréner kapcsolat jellemzői, az a segítő helyzet, kapcsolati minőség, amelyben a módszer alkalmazása történik.

„A videotréningsel a legönzетlenebb segítséget tudjuk adni. Azért önzetlen, mert nem magamat akarom előtérbe tolni, hanem csak segíteni akarok. A kritikák megfogalmazásával általában csak a saját okosságunkat akarjuk megmutatni. [...] Ez a módszer megtanított arra, hogy az én megoldásom nem az ő megoldása, a felfedezés élménye, a megfejtés, a továbbgondolás öröme legyen az övé, és ehhez csupán jól kiválasztott képekre, jelenetekre, segítő, gondolkodtató kérdésekre van szükségünk. Az eredmény: magabiztosság, kreativitás, hit a tanári pályán.”
(Dunavölgyi Mária, Tóth Aladár Zeneiskola, igazgatóhelyettes, fagott-tanár, videotréner-jelölt)

A képek ereje

Az Iskolai Videotrénings hatékonyságában kiemelt szerepük van a képeknek. A képek erőteljes élményt nyújtanak, bizonyos jelentéstartalmak hozzáférhetőbbek az értelmünk számára vizuális formában. A képek lehetővé teszik a valóság több szempontú megfigyelését. Alkalmassak megfigyelésre, emlékezésre és új készségek begyakorlására is. A kép a támogatott felidézés során meghosszabbítja a pozitív élmények hatását, de a lassított visszanezés miatt a probléma észlelése is megváltozhat. A képek strukturálják, megfigyelhetőbbé teszik a megélt kommunikációs helyzeteket.

„...rengeteget lehet belőle tanulni [...]. Saját magát látva az ember könnyebben vesz észre olyan dolgokat, amiket esetleg belülről nem lát. És hogyha ez [...] külső szemlélőtől jön [...], könnyen kritikaként élheti meg az ember, [...] ezért sokszor nem talál célba. Ilyenkor meg az ember nem érzi ezt, tehát szerintem ebből sokkal könnyebben lehet tapasztalatokat szerezni, vagy olyan dolgokat meg következtetéseket levonni a saját munkámmal kapcsolatban, amelyekből utána tudok építkezni.” (Hollóné Tóth Réka, Tóth Aladár Zeneiskola, zongoratanár)

Guy Schepers és Claudia König írja a szó és a kép közötti különbségről.³

„A képeket, a vizualitást részesítjük előnyben a verbalitással szemben, ha nyelvi akadályokba ütközünk.

³ Schepers, Guy – König, Claudia: *Családi videotrénings*. Ford. Forrás-Bíró Aletta. Animula. Budapest, 2002.

A megfelelő képek jól fókuszálják a megfigyelő figyelmét, pontosabb közléseket tudnak közvetíteni, mint a redundáns verbális közlések.

A képeknek nagyobb a meggyőző erejük, mert a valósághoz közelebbi formában mutatják az interakciókat.

A vizuálisan bemutatott helyzet jobban megmarad az emlékezetben, és könnyebben előhívható, mint a verbális közlés.

A képekkel azonban nem pótolhatók a szavak, az erős hatás eléréséhez a megfelelő kombináció a legalkalmasabb”

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem intézményközi Videotrénings Kutatócsoportja rendkívül fontos kezdeményezés, elsősorban abban a tekintetben, hogy olyan zenetanárokat szólított meg, és biztatott önvizsgálatra, akik valódi, élő tapasztalatokkal rendelkeznek a zeneoktatás mindennapi kihívásairól. Ők azok, akik ezt a területet a leghitelesebben tudják képviselni, és megfogalmazzák mindazokat a problémákat és jelenségeket, amelyeket vizsgálni érdemes. Ide sorolhatjuk többek között a zenetanítás során alkalmazott gazdag nonverbális eszköztár sajátos kommunikációs motívumait. A zenei kommunikációban a tanár zenei gondolatokat, érzeteket, folyamatokat jelenít meg, vagy kíséri vele tanítványa zenei előadását, ezzel is erősítve a testérzet, a testélmény a zenei élmény megszületését.

Videotrénér-jelöltek tapasztalatai

„Én magam alapvetően nem vagyok pozitív beállítódású. A videotrénings számomra hihetetlen változást hozott, aminek hatására máshogyan látok dolgokat, mint korábban. Ezt a pozitív szemléletet mind a magánéletben, mind a tanításban és

a mentorálttal való munkámban meg tudom élni. A klienseimtől én magam is rengeteget tanulok. Képek alapján dolgozom, és nem a fejem után [...] aprólékosság, részletekben való elmélyülés, számomra ezt adta a videotréning.” (Dávid Krisztina, Tóth Aladár Zeneiskola, csellótanár, videotréner-jelölt)

„Szemléletváltást, megújulást hozott a tanításban, nagyobb önismeretet, az önreflexió fejlesztését, kapcsolatot nagyszerű, hivatásuk iránt elkötelezett kollégákkal.” (Petőfi Erika, Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola, vonós tanszakvezető, hegedűtanár)

„A módszert leginkább a hallgatóimmal való konzultációk és a növendékeimmel való kommunikáció során tudom hasznosítani. Úgy érzem, elsősorban az attitűdöm változott meg. A hallgatóim óráinak megbeszélésekor előtérbe kerül a pozitív gondolkodás, melynek hatására a sikeres mozzanatokból indulunk ki.” (Réti Tamás, Tóth Aladár Zeneiskola, igazgatóhelyettes, zongoratanár, videotréner-jelölt)

„Nem tudom, szabad-e így fogalmaznom, de szerintem a módszer zseniális! [...] Nekem, mint tanárnak az volt a szempont, hogy nézzem meg, mi az, ami jó volt, és mi az, ami tetszett, ugyanakkor HUSSS teljes mértékben a szemembe jött, hogy mi az ami HUHHH nem igazán jó, és min kéne változtatni [...]. Egészen más, hogyha erre [...] én magam jövök rá, mint amikor leülünk, és megkapom a kritikát, mert az önkéntelenül is védekező álláspontba kényszerít, és [...] nem fogom elfogadni, holott te tisztán látod, mint kívülálló, hogy tényleg, itt ez most itt azért van, mert...” (Zalaba Gyöngyi, Tóth Aladár Zeneiskola, fuvola-tanár)

„Nem én vagyok ügyes, okos, a kipróbált ötletek megmondója. A filmmel, a képekkel segítséget tudok ahhoz adni, hogy ő legyen ügyes, okos, alkalmazza tudatosan a meglévő jó megoldásait, próbálja ki saját ötleteit, bízson magában. Nem az óráról alkotott emlékképeinkről beszélünk, hanem a filmek segítségével valós képeket, jeleneteket nézünk vissza újra és újra. Egyre többet látva, megfejtve a történések jelentését, közösen keressük a pedagógus saját útját. Ebből a hiteles képből továbblépve szélesedik az eszköztára, aktivizálódik kreativitása, nő a magabiztossága.” (Dunavölgyi Mária, Tóth Aladár Zeneiskola, igazgatóhelyettes, fagott-tanár, videotréner-jelölt)

„A videotréning számomra egy hihetetlenül inspiráló szakmai közösséget adott. Minden szupervíziós foglalkozás során újra és újra rá tudok csodálkozni a kollégáim végtelen profizmusra, érzékenységre és a szeretetre, amivel a növendékek és a kliensek felé fordulnak.” (Gergely-Gál Ágnes, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, tudományos segédmunkatárs, videotréner-jelölt)

„Látni, amit hallunk és hallani, amit látunk... – Kodály Zoltán elveinek esszenciájaként kezeljük e mondatot. Tanításunkat a komplex, összefüggéseket észlelő, alkotó működés szándéka vezérli. Változó társadalmi környezetben az értékállóságát megőrizve szeretnénk e tudást, látásmódot átadni a következő generációknak. A mai gyerekek akkor válnak nyitottá ennek fogadására, ha az átadó személye, s annak közvetítő szerepe »hibátlan«. Hibátlan abban az értelemben, ahogy annak idején Dobszay mondta: Annak a ténynek a megismerése, felfedezése, hogy a tanárnak is meg kell küzdenie a jó hangért, a jó zenei előadásért, mással nem pótolható elfogadást jelent a növendék számára.

A videotréningsben részt vevő pedagógusnak önmagát kell elfogadnia. Önmagáért és az általa képviselt »jóért« kell megküzdenie. Azért a személyiségért, melyet születésünktől utolsó óránkig fejlesztünk. A tanárság »szerep«. Nem mindegy, hogy ki bújik e szerep mögé. A kép – ami »visszabeszél« a kliensnek – hozzásegít, hogy e választott szerep a legkiválóbb szereposztássá lehessen.

A módszer legnagyobb értéke azonban az a gondolkodásmód, melyet a tréner e tanulási, megismerési folyamatban közvetít. E technikában soha nem lehet kritikai észrevételt tenni. Nem szabad a trénernek – adott esetben nagyon is szükségesen látható – saját metodikai tudásával reflektálni. Nem engedi meg e módszer, hogy a képen közzölt, akár a »film 12 képkockájára« lefejtett sorból kiterjünk. A kép szigorúan tükröz. Következetességet igényel önmagunktól egy cél érdekében.

Kívánom, hogy érezzük meg, nincs más út a fejlődésünkhöz. Tudnunk és látnunk kell a jó oldalunkat, hogy megerősödve e tudásunkban, bátran merjünk új utakra indulni.” (Magyar Margit, Tóth Aladár Zeneiskola, igazgató, videotréner-jelölt)

Köszönet Vigh Andreának, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektorának és Magyar Margitnak, a Tóth Aladár Zeneiskola igazgatójának, hogy felismerték a programban rejlő lehetőséget, és támogatták létrejöttét, továbbá dr. Sallai Évának és dr. Szarka Emesének, a Magyar Videotrénings Egyesület képviselőinek szupervizori munkájukért. A kutatócsoport eddig közel 30 zenetanár és tanárjelölt munkáját segítette a videotrénings alkalmazásával.

A Magyar Videotrénings Egyesület honlapja: <http://www.videotraining.hu>

„Házimuzsikálás” – családi koncertek a Tóth Aladár Zeneiskolában

Budapest

HALÁSZNÉ VERES ZSUZSA

Szép májusi hagyomány a Tóth Aladár Zeneiskolában a „családi koncert”. A zongora tanszak kezdeményezéseként 2008-ban volt az első, zongora négy- és hatkezes produkciókból álló műsorral. Az ötlet onnan adódott, hogy sok növendék valamelyik rokona tanult zongorázni a közeli vagy távoli múltban... Azonnal látszott, hogy az együtt muzsikálás sikeres program lesz, de akkor még nem tudták a szervezők, mennyire jelentős lesz a pedagógiai haszna.

Először a zenész szülők ismerték fel a közös programban rejlő lehetőségeket. A nem professzionális rokonokat eleinte még bátorítani kellett, hogy esetleg több év kihagyás után leüljenek gyakorolni. De olyan vállalkozó szellemű apuka is akadt, aki, bár sosem tanult „hivatalosan” zongorázni, a két lánya kedvéért belevágott, és azóta is minden évben lelkesen jár próbákra, megtanul egy-egy, nem túl komplikált szólamot, és sokat gyakorol, csak azért, hogy lányaival együtt zenélhessen.

„Több kollégám is kedvet kapott, és mivel a zongoristákkal párhuzamosan más tanszakok is szerveztek családi koncerteket, egyértelmű volt, hogy ezeket iskolai szinten kellene meghirdetni és összefogni” – választa a program fejlődését a zongora tanszak vezetője, H. Veres Zsuzsa. Így az elmúlt évtizedben a Családi koncert beágyazódott a zeneiskola állandó programjai közé, de továbbra is a zongora tanszak szervezi, minden év májusának első hetében.

Az utóbbi időben már akkora az érdeklődés, hogy nem is egy, hanem két koncertet kell tartani. A tanárok és a családok is számítanak rá, tudják, mikor lesz, így jó előre tudnak tervezni, készülni. Ez azért is fontos, mert tekintetbe véve a szülők, testvérek, rokonok munkáját, elfoglaltságát, a felkészülésre hosszú időt érdemes hagyni. Már csak azért is, mert a fellépők közt sokszor aktív koncertező muzsikuszülők is vannak. Az ilyen formációk szereplése azért is különleges, mert látni, hogy mennyire felszabadultan játszanak együtt: a gyerekek komolyan veszik a közös produkciót, de nem szorongnak miatta, és többnyire sikerül előcsalogatni „híres szüleikből” is a játékosságot.

„Mindannyian tudjuk, hogy muzsikálni jó, közösen még jobb, de a szeretteinkkel együtt zenélni, az valami egészen izgalmas élmény – vonja meg a rendezvény mérlegét a tanszakvezető. – Ezt személyes tapasztalatból is meg tudom erősíteni. Így a rendezvény egyre sikeresebbé és nagyobb szabásúvá duzzadt, épp azért, mert a fellépők jól érzik magukat, és az örömet szívesen átélik újra és újra. Bár sok időt elvesz a felkészülés és a szervezés, pedagógiai szempontból megéri, mert a kamarazenélés örömeinek átélése, a zene nyelvén történő önkifejezés, kommunikáció komoly személyiségformáló erő. Tapasztalatom szerint ráadásul a családi kamarazenélésben teljes a demokrácia az amatőr szinten játszó hozzátartozók és a profi muzsikusközött – mindannyian egyformán örömeiket lelik benne. A gyerekek általában nagyon felszabadultak ezeken a koncerteken. Biztonságot ad nekik, hogy nem egyedül, hanem szeretteikkel együtt állnak a színpadon. Fejlődnek az önkifejezés, az egymásra figyelés terén, jobban tudják összpontosítani és megosztani a figyelmüket, könnyebben alkalmazkodnak, jobban megy az együttműködés.

Az a legszebb, hogy a fejlődés iránya kiszámíthatatlan. A kettővel ezelőtti koncerten egy kollégánk darabját szólaltatta meg egy meglehetősen egyedi családi formáció. A Dominkó családban mindkét szülő aktív muzsikusz, és a három gyermekük is zenél. Megkérték

Héja Benedek zeneszerző kollégánkat, hogy a rendelkezésre álló hangszeres összeállításra – zongora, gitár, 2 cselló és ütők – legyen szíves alkotni egy művet. Ez egyszeri akció volt, és nagyon érdekes, humoros mű született belőle. Nem ez a jellemző – az viszont nagyon is az, hogy egészen rendhagyó és különleges hangszer-összeállítások lépnek színpadra egy-egy családi produkcióban. A tavalyi koncert egyik csúcspillanata pedig az volt, mikor a *Meseautó* című film dalát »vitte színre« két kollégánk családja, két felnőtt és hat fiatal – köztük egészen kicsik és nagy kamaszok is.

A koncertek növekvő népszerűsége azt bizonyítja, hogy nagy igény van ilyen jellegű kötetlenebb, családias együttlétre, együtt zenélésre. Tulajdonképpen a házimuzsikálás évszázados hagyományának újjáéledése, a mába való átültetése történik, amikor egy testvérpár, szülő, nagyszülő, nagynéni, unokatestvér együtt játszik a zenét tanuló növendékkel – valamennyiük örömére.

Van néhány formai kellék is, amellyel még meghittebbé és emlékezetesebbé lehet tenni ezeket az eseményeket. Minden produkció előtt mondunk pár személyes mondatot, a felkészítő tanároktól megtudott érdekes információt, kulisszatitkot az adott műsorszámmal, a családdal vagy a felkészüléssel kapcsolatosan. Ez oldja a lámpalázat, és növeli az otthonosság érzését – még többet megtudunk így egymásról. A végén pedig szép oklevelet is kap minden szereplő, rajta a produkció résztvevőinek nevével, amit megőrizhetnek a közös élmény emlékéül.”

A Harai Énekstúdió

Újpesti Erkel Gyula Zenei AMI, Budapest

TANÁR: HARAI ERZSÉBET

Folyosókon várakozó-unatkozó gyerekekből és felnőttekből szervezett örömmzenélő énekstúdiót az Újpesti Zenei AMI-ban Harai Erzsébet énektanár. A Harai Énekstúdió hivatalosan 2015 óta működik, és bárkit szívesen lát, korhatár nélkül, akár a szülőket is. Lehet egyénileg és csoportba járni, ki miként szeretne. Az énekstúdió célja a zenei képesség fejlesztése, tehetséggondozás, személyiségfejlesztés, színpadi gyakorlat, előkészítés zeneiskolai tanulmányokra, versenyekre – mindezt a populárisabb műfajokon keresztül.

Amikor az Erkel Gyula Újpesti Zenei AMI 2012-ben az István úti épületbe költözött, az előző iskolaépület mostoha körülményei után az új épületben hirtelen sok szülő és kistestvér jelent meg, és várták a zeneiskolai óráról kijönni a nagyobb gyerekeket. A tágas zárt tér egyszerre közösségi térré alakult, ahol a hozzátartozók beszélgetni tudtak, a gyerekek pedig egymással játszani. Harai Erzsébet tanárnő észrevette, hogy ezek a hozzátartozó gyerekek a játék helyett szívesen énekelnek, és a nagyobbakat is szívesen bevonják tevékenységükbe. Miután a tanárnő a könnyebb műfajokkal is foglalkozott, úgy gondolta, létrehoz egy kis csoportot örömmzenélésre, úgy, hogy egy kicsit beavatja őket az éneklés technikájába. A zeneiskola szívesen adott helyet ennek a kis csoportnak. A Harai Énekstúdió hivatalosan 2015 óta működik az iskola épületében. Az első stúdiósok elsősorban a testvérek, nagyobb gyerekek közül kerültek ki, de azóta olyan zeneiskolások is részt vesznek a munkában, akik nagyon szeretnek énekelni. Bárkit

szívesen látnak, korhatár nélkül, akár a szülőket is. Lehet egyénileg és lehet csoportban járni, attól függően, hogy ki mit szeretne. Amíg az egyik gyerek zeneiskolai órán van, addig a másik az énekstúdióban. Sokan hozzák a barátaikat is.

Az énekstúdió célja a zenei képesség fejlesztése, tehetséggondozás, személyiségfejlesztés, színpadi gyakorlat, előkészítés zeneiskolai tanulmányokra, versenyekre. Mindezt a populárisabb műfajon keresztül. Szívesen énekelnek musicalrészleteket és popzenét. Ezekből is azokat a dalokat, amelyek sok-sok érzelmet fejeznek ki, és közel állnak a fiatalabb korosztályhoz.

Az énekstúdió tagjai minden félév és év végén kis színpadi fellépéssel adnak számot tudásukról. Év közben is számos fellépésük adódik. Az Újpesti Ady Endre Művelődési Házban, a zeneiskola Zenednapján, Mikulás-ünnepségén, Afrikáért rendezett jótékonysági koncerten és Újpest adventi hétvégéin is énekeltek már. A tehetséggondozó munka eredményességének első jele, hogy 2017 márciusában Spitzer Anna, aki egyébként a zeneiskola zongora szakos növendéke, a „Dunakanyar Hangja” tehetségkutató énekversenyen 3. helyezést ért el.

Az Erkel Operastúdió

Erkel Gyula Újpesti Zeneiskola, Budapest

TANÁR: HRUBY EDIT, MEZEI PÁL, SZILÁGYI ÉVA

Az Erkel Gyula Újpesti Zeneiskola Erkel Operastúdiójának szakképzett tanárai jelenleg is pályán lévő aktív művészek, akik elméleti és gyakorlati felkészítést nyújtanak az opera-, dal-, oratórium-, klaszikus operett- és musicalénekesi pályára készülő tehetséges énekeseknek, a hivatalos oktatásban már végzett pályakezdőknek, illetve a szakmában már elismert művészeknek egyaránt.

Az Operastúdiót Hruby Edit operaénekes és Mezei Pál zongoraművész-korrepetitor, az Erkel Gyula Újpesti Zeneiskola tanárai 2009 őszén alapították. Később vette fel az Erkel Operastúdió nevet. 2013-ban csatlakozott Szilágyi Éva operaénekes, a zeneiskola magánénektanára.

A stúdió célja, hogy lehetőséget biztosítson a legtehetségesebb klasszikus ének tanszakos növendékek számára a továbbképzésre, valamint hogy a vokális műfajok „királynőjét”, az operát közelebb hozza azokhoz, akik még nem szerették meg. Az operát magyar nyelven adják elő, hogy a cselekmény, a próza, az áriák, az együttesek szövege mindenki számára érthető és élvezhető legyen.

Az operastúdió tanárai azt vallják, hogy az énekesek képzettségkülönbségei nem elkülönítő tényezők, inkább egybeolvasztják és erősítik a meglévő tudást, és a közös munkának köszönhetően elősegítik a művészi fejlődést.

A szerepgyakorlat, színpadi mesterség, beszédtechnika, színpadi mozgás, hangképző és korrepetíciós órákon a növendékek

fejleszthetik képességeiket és kibontakoztathatják zenei tehetségüket. Ennek eredménye minden évben jól megfigyelhető, amikor érett színpadi produkciót adnak elő az iskolai nyílt napon (Zenede-Nap). Az operastúdió tanárai hangsúlyozzák, hogy különösen büszkék fellépő növendékeikre, akik a munkájuk és tanulmányaik mellett nagyon sok időt és energiát fordítanak arra, hogy esténként aktívan részt vegyenek az Operastúdió munkájában. A növendékek számára számos koncerthelyszínen biztosítanak fellépési lehetőséget, ilyen többek között a Duna Palota, az Újpesti Polgár Centrum, az Újpesti Kulturális Központ, az Ady Művelődési Ház, a Petőfi Sándor Művelődési Ház (Csömör), a Nagymarosi Művelődési Ház, az Angyalföldi József Attila Művelődési Ház.

Az Operastúdió 2015-ben jelentős összeget nyert az Emberi Erőforrások Minisztériuma által meghirdetett pályázaton, amely a tehetséges fiatalok felkészítését végző, kiváló programmal dolgozó, alapfokú művészetoktatási intézmények támogatását szolgálta. A stúdió rendszeres támogatást kap az Erkel Gyula Újpesti Zeneiskola Alapítványtól is, ami lehetővé teszi, hogy évről évre új jelmezeket és kellékeket vásároljon tagjai számára.

Bemutatott művek 2017 végéig

2009–2010 Cimarosa: *A titkos házasság*

2010–2011 Mozart: *Figaro házassága*

2011–2012 Mozart: *Così fan tutte*

2012–2013 Johann Strauss: *A denevér*

2013–2014 Gluck: *A rászedett kádi*

2014–2015 Mozart: *A varázsfuvola*

2015–2016 Johann Strauss: *Egy éj Velencében*

2016–2017 Mozart: *A kairói lúd*

Pomázi Ifjúsági Fúvószenekar

Teleki-Wattay Művészeti Iskola AMI

TANÁR: JÁVOR LÁSZLÓ, ZSIDEINÉ SZŐKE ERIKA, SZÉPLAKI ZOLTÁN

A zenekari munka mint jó gyakorlat célja, hogy az alkotó közösség erejének segítségével, a „flow-élményt” kihasználva, mind szakmailag, mind emberileg, az egyéni adottságokat maximálisan figyelembe véve a lehető legsikeresebb fejlődés lehetőségét biztosítsa a tanítványok számára. Ebben a jó gyakorlatban együtt, egy előadásban vehet részt a tehetséges 12 éves kezdő és a 20 éves, zenei pályára készülő növendék, mindkettejük fejlődése biztosított, terhelésük mégis egyénre szabott.

A módszer azon alapul, hogy minden tanuló a képességeinek megfelelő kottaanyagot kap, amelyet a fejlődésével párhuzamosan tanárai egyre nehezebbre hangszerelnek. Ezáltal mindenki gond nélkül a maga tempójában haladhat, hiszen folyamatos kihívásokkal kell megbirkóznia, és a kezdők is olyan szólamot tanulhatnak, amely az adott darabban fontos, de technikailag nem túl nehéz. A tematika könnyedén megvalósítható, mert az együttes „concert band” felállításának köszönhetően – ami 32 különálló szólamot jelent – nagy a mozgástér.

A tanárok nagy hangsúlyt fektetnek a közösség formálására, ezt segíti a sok közös játék, program, utazás. A foglalkozásokhoz mozgáskoordinációs gyakorlatok, légzésórák, meditációs-koncentrációs gyakorlatok is tartoznak.

Az együtt alkotás, a közösségi élmény, egy ötvenfős zenekar összhangja, hangzása olyan erős motiváció, hogy számos tanuló a zenekar hatására dönt úgy, hogy zenei pályán folytatja tanulmányait. A jobb

hangzás nagyobb igényességre, több gyakorlásra készíti a tanulókat. Az egyén és a közösség kölcsönhatása hasonló ahhoz, amit Márai Sándor így fogalmaz meg: „Amit az ember megalkot, az valahogy megalkotja az embert is.”

Fontos elem, hogy a tanítás nem kronológiai sorrendben zajlik, mert a mai kor gyermeke nem értheti meg az 1600-as évek zenéjét. A tematika éppen fordított: a mai kor zenéjéből kiindulva jutunk el a klasszikus zenéig. A kortárs művekben már benne van a zenei történet (forma, összhangzattan, effektusok, felépítés stb.), így ezek által a növendékek a komolyabb zenét is könnyebben ismerhetik meg. Nagyon lényeges, hogy minél többen eljőjenek a koncertekre, és a nézőtér is sok fiatal jelenjen meg. Ennek jegyében olyan tematikus hangversenyeket rendeztünk, amelyek a világon is egyedülállónak mondhatók, és mind a zenekari tagok, mind a közönség számára vonzóak és inspirálóak. Ilyen volt például a *Star Wars Symphony*, a *Disney Varázs*, vagy akár a John Williams filmzenéből összeállított koncertünk.

A zenei repertoár mellett a színpadképre, látványra is nagy gondot fordítunk, és mentálisan is kiemelten készülünk a fellépésre. A zenészek és a sportolók felkészülését egyaránt a „csúcsra járatás” jellemzi, tehát egy feladatra kell nagyon jól előkészülni, és az adott pillanatban magas szinten teljesíteni. Egy hosszú felkészülési fázis után a megfelelő pillanatban tudni kell hozni az edzések, illetve a gyakorlás során elsajátítottakat. Ifjúsági zenekarunk felkészítésében – közel tíz éve – ezeket a versenypsichológiai módszereket alkalmazzuk. Az évek során számos zenei kiadványt jelentettük meg, amelyek elkészítésében a zenekari tagok mindig aktívan részt vettek, és eközben az együtt alkotás öröme is megismerhették. Pályázatok segítségével rendszeres tehetségfejlesztő projekteket szervezünk.

Az együttes saját logóval rendelkezik, amely nemcsak az öltözéken jelenik meg, hanem a kottán és a rajongók számára készített ajándéktárgyakon is. Minden évben szervezünk nemzetközi fellépést, vagy nemzetközi versenyen veszünk részt, hogy ezzel is vonzóbbá tegyük

a zenekari munkát, emeljük a motivációs szintet. Az ismertetett „jó gyakorlat” mélységében fejleszti az empátiát, az önismeretet, az együttműködési és kommunikációs készséget, közösségépítő hatását.

Az együttes aktívan használja a közösségi média nyújtotta lehetőségeket, több fórumon is megjelenik.

Összefoglalva

Saját hangszerelések, kották: minden egyes növendék olyan nehézségű kottát kap, amire a tudása predesztinálja. Így a tehetséges, de a koruk miatt alacsonyabb tudású növendékek is hasznos, értékes tagjai a zenekarnak.

Digitális könyvtár: kb. 200 fúvószenekari kotta digitális formában, amely bármikor elérhető, átdolgozható.

Fordított zenetörténet: nem kronológiai sorrendben tanítunk, hanem a fiatalokhoz közel álló 20. századi zenéből indulunk ki.

Az egyén fontossága: minden fellépésen, versenyen csak a saját növendékeink játszanak. Nem alkalmazunk kiegészítő zenészeket.

Rendszeres közös programok: nemzetközi versenyek, fesztiválok, utazások, tehetségfejlesztő projektek.

Tematikus koncertek, kiadványok.

Mentális tréning: légzésórák, meditációs gyakorlatok, autogén tréning, mozgáskoordináció.

Versenypsichológia alkalmazása: a „csúcsrajáratás” képességének kialakítása.

Közösségi média: a zenekar honlapja: <http://www.pomazifuvosok.com/>

Facebook-oldala: <https://www.facebook.com/PomazWindOrchestra/>

Youtube-csatornája: <https://www.youtube.com/channel/UCvZa-OCkn72vrpjNqNWjF4Sw>

SoundCloud-csatornája: <https://soundcloud.com/windscore>

Komplex nevelés: a zenei mellett az egyéb kompetenciák fejlesztése.
Tanulási folyamat: a zenekarnál a felkészülés, a tanulási folyamat fontosabb, mint maga a végcél. A versenyek, koncertek, kiadványok csak eszközt jelentenek a tehetségfejlesztésben.

Kiadványok

Fúvószenekarok régen és ma – publikáció, 1996
5 éves a Pomázi Ifjúsági Fúvószenekar – VHS-kazetta, 1997
Első CD kiadvány – 2005
Fantasy for Movie Themes – Filmzene válogatás CD, 2008
A Zene Ünnepe az Esztergomi Bazilikában – koncert DVD, 2009
Star Wars – Walt Disney dupla CD-album, 2012
Barokk hangverseny a Pécsi Dómban, „Koncert pendrive” 2013
Csillagszólam koncert, virtuális CD
B.A.C.H. „Koncert pendrive” 2017
Star Wars Fantasy 5.1 „Koncert videó – pendrive” 2017

Fontosabb események, díjak

Helsinki nemzetközi fesztivál, Finnország, 2008; Nemzetközi Brass Band fesztivál, Lausanne, Svájc 2009; Nemzetközi filmfesztivál, Krensmünster, Ausztria, 2011; *Star Wars Symphony*, ősbemutató, Pomáz, 2010; Dunabogdányi Nemzetközi Verseny, 2007: közép kategória I. helyezés, 2009: II. helyezés; Pomáz Városi Közművelődési Díj a Zenekar számára, 2009; Saxoniade Nemzetközi Ifjúsági Fúvószenekari Verseny, Bronz minősítés, Németország 2007; Saxoniade 2009, Ezüst minősítés; Nemzetközi Felnőtt Fúvószenekari verseny, Bronz minősítés, Velenje, Szlovénia, 2010; Komolyzenei koncertek az

Esztergomi Bazilikában, 2007, 2009; *Star Wars Symphony*, bemutató a Millenáris Teátrumban, 2012; *Walt Disney „Varázs”* hangverseny, MOM Kulturális Központ, Budapest, 2012; „*A szférák harmóniája*” térhatású koncert, Pomáz, 2013; „Zaton Summer” Nemzetközi Ifjúsági Fúvószenekari Fesztivál, Horvátország, 2014; Barokk hangverseny, Pécsi Dóm, 2013 és kőbányai Szent László-templom, 2014; komolyzenei koncertek a budapesti Szent István-bazilikában, 2015, 2016 és a Szent Erzsébet-templomban 2017-ben; *Star Wars Fantasy 5.1*, térhatású koncert, MOM Kulturális Központ, Budapest.

Nemzetközi kapcsolatok, közös koncertek

Gustavus Band Minnesota, USA; Georgia Állami Egyetem Concert Bandje, USA; lausanne-i konzervatórium fúvós együttese, Svájc; hyvinkaa-i fúvószenekar, Finnország; Salzburgi Tartományi Együttes, Ausztria; kremsmünsteri fúvószenekar, Ausztria; Black Forest Brass Band, Németország. Sachsenwaldschule Gymnasium szimfonikus zenekara, Németország.

Komplex zenei tehetséggondozó műhely

*Fazekas Utcai Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola,
Miskolc*

KIRÁLY JUDIT, BALÁSNÉ MOLNÁR ILDIKÓ, NAGY ZSUZSANNA

A Fazekas Utcai Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola – Miskolc belvárosában – több mint ötvenéves múltra tekint vissza. Király Judit, Balásné Molnár Ildikó és Nagy Zsuzsanna a helyi lehetőségeket és igényeket figyelembe véve hozott létre komplex zenei tehetséggondozó műhelyt, azzal az elsődleges céllal, hogy gyermekoperákat állítsanak színpadra. A műhelymunka során kórusvezető, drámapedagógus, zenekarvezető, táncpedagógus és képzőművész tanár kapcsolódott be a feladatok megoldásába.

Elsőként a gyerekeket egyéni meghallgatás után hangfajuknak megfelelő szólamokba osztják. Intonációs készségüket, hallásukat különböző hangképző gyakorlatokkal fejlesztik. A többszólamú kórusmű betanításakor gondot fordítanak a gyerekek ritmus- és kottaolvasási készségének fejlesztésére. A „tutti” kóruspróbákon a többszólamú éneklési készség fejlesztése és a kórus homogén hangzásának kialakítása a cél.

A munka során a gyerekek elsajátítanak alapvető színpadtechnikai munkaformákat, megismerkednek drámai konvenciókkal, improvizációs technikákkal. Fejlődik beszéd- és kommunikációs készségük. Olyan alkotómunkában vesznek részt, amelyben az adott téma keretén belül együtt tudnak gondolkodni és kreatívan dolgozni.

Kreatív gyermektánc keretében lehetőségük nyílik a tér, ritmika, dinamika tudatos használatára, kreativitásuk és improvizációs készségeik kibontakoztatására. Cél az opera mozgásvilágának színpadra állítása, koreográfiák tanulása.

A tehetséggyonozó műhely munkájában lehetőség nyílik a komplex személyiségfejlesztésre: a gyerekek erős oldalának (jelen esetben zenei képességek, ének) és gyengébb oldalának (színpadi mozgás, beszéd, biztonságérzet) fejlesztésére egyaránt.

Módszertan: színházlátogatás, zenehallgatás, dallam- és ritmus-szerkesztés, párbeszédalkotása, szöveges helyzetgyakorlatok, memóriafejlesztés, improvizációs gyakorlatok, tánc-tanulás, beszélgetés, bemutatás, magyarázat, műhelymunka

Feladatok:

Oktató tanárból együttműködővé kell válni

Új módszerek megtanulása elengedhetetlen

Képet kapunk arról, miképp alakul át a drámamunka színházi alkotótevékenységgé

A tehetséggyonozó műhely programja:

FOGLALKOZÁS	TÉMA
1.	A gyerekek meghallgatása, szólamokba osztása, szólisták kiválasztása
2–3–4.	Hangképzés, szólampróbák, szólisták próbája korrepetitorral
5.	Tánc és mozgás: a zenemű meghallgatása, a zenemű ritmikai-dinamikai elemzése
6.	Drámajáték: az arcot, tekintetet, gesztusokat fejlesztő játékok (grimaszjáték, tükör)
7.	Drámajáték: beszédtechnikai gyakorlatok – színpadi hangerő

8-9.	Tánc és mozgás: zene és mozgás összehangolása, csoportos koreográfiák
10-11-12.	Hangképzés, haladás az opera zenei anyagában, szólistákkal foglalkozás
13.	Tánc és mozgás: szólókoreográfiák tanulása, térhasználat
14.	Tánc és mozgás: szóló- és csoportos koreográfiák összehangolása térben és időben
15-16.	Dramajáték: improvizációk mozdulatra, hangeffektekre, tárgyakkal
17-18-19.	Hangképzés, szólampróbák, próba korrepetitonnal, szólisták próbája
20-21-22.	A teljes opera kórus- és szólistaanyagának próbája zenekarral
23-24-25.	Gyakorlás, színpadtechnikai ismeretek alkalmazása, jelmezhasználat, térhasználat
26-30.	Az opera gyakorló színpadi próbája a teljes szereplőgárdával, jelmezes főpróba, előadás

A műhely munkájába bekapcsolódó gyerekek az iskola növendékei, így szakmai fejlődésük az alapoktól egészen továbbképzős korukig figyelemmel kísérhető, a követés folytonossága nem szakad meg.

Amit elérhetünk

Kóruspróbák: A próbákon megtanult műveket a gyerekek adják elő intonációs biztonsággal, zeneileg megformáltan, stílusosan, alakuljon ki a kórus homogén hangzása. Az éneklés, együtt zenélés kedvezően hat a gyerekek érzelmi fejlődésére, ezáltal felszabadultabb, kiegyensúlyozottabb személyiséggé válnak.

A dramatikus képességfejlesztő gyakorlatok során fejlődik kifejezőkészségük, beszédtechnikájuk – megismerkednek a szükséges színházi formanyelvvvel és alkalmazzák azt. Az alkotómunkában a maguk és társaik ötleteit is felhasználják.

A táncfoglalkozások eredménye: az önismeret, társismeret, empátia fejlesztése. Az együttműködés, bizalom kialakítása a közös produkció létrehozása céljából.

Cél, hogy a programban részt vevő pedagógus hozzáértésével, pedagógiai eszközeivel, az inspiráló környezet biztosításával segítse a tehetséges tanulót. Ez akkor lesz igazán eredményes, ha valamilyen benne szunnyadó tehetségelem felszínre kerül.

Feladat: lehetőséget teremteni a tehetségek bemutatkozásához a művészetek területén, értékteremtő előadások létrehozása, valamint személyiségfejlesztés a művészet eszközeivel.

Családi koncert

Czövek Erna Alapfokú Művészeti Iskola, Budakeszi

TANÁR: TASSI-KÖDÖBÖCZ JUDIT

Immár hagyományosnak (2007) mondható minden tavasszal a zeneiskola családi koncertje, amikor a családtagok együtt léphetnek színpadra a zeneiskolás gyermekekkel. Ez nemcsak maradandó élményt nyújt mindenkinek, de a növendékek szellemi és pszichés fejlődését is segíti. Az együtt muzsikálás a szülők, nagyszülők, gyerekek számára új önkifejezési lehetőséget kínál az egymásra hangolódás révén.

A zene hatása különböző szinteken működik. Az együtt zenélés feltétele az egymásra figyelés, empátia, ami segíthet abban, hogy a családtagok őszintébben, jobban meg tudjanak nyílni egymás előtt, könnyebben dolgozzák fel az esetleges problémákat, helyreálljon a családi harmónia.

Az évek során a zeneiskola egyre több növendéke kapott kedvet arra, hogy jelentkezzen a családi hangversenyre. Akik szeretnének fellépni, a második félév elején a hangszeres tanárokkal közösen választják ki a darabokat: minden szülővel – vagy egyéb családtaggal – egyenként megbeszélik, melyik az a zenemű, amit együtt el tudnak játszani, felidézve egykori zeneiskolás élményeket, tapasztalatokat. A darabok lehetnek négykezesek, hatkezesek, illetve a kamarazenélés különböző formáiban megszólaltatható művek. A szülő vagy a testvér kísérheti zongorán vagy egyéb hangszeren a hegedűn, fuvolán, klarinéton, trombitán, gordonkán játszó növendéket. Olykor meglepő párosítások születnek, mint például az akusztikus gitár és a zongora, de

a lényeg, hogy jól szóljon együtt a két hangszer. A fellépők között sok a testvérpáros, az előadott művek között pedig könnyűzenei darabok, filmzenék, klasszikus zeneművek egyaránt szerepelhetnek.

A különböző hangszereket tanító kollégáknak óhatatlanul együtt kell működniük ilyenkor, hiszen a testvérpárok általában más-más hangszereken tanulnak. Az egyetlen nehézség a próbák megszervezése, mivel a hangszeres tanárok többnyire nem ugyanabban az épületben tanítanak. Így nem mindig tudnak mindketten együtt próbálni a gyerekekkel. Láthatóan mind a közös fellépés, mind a próbák tapasztalatai nagy lelkesedéssel töltik el a gyerekeket. Ez azért is fontos, mert a kamarazenélés a zenetanulás hangsúlyos része, és a családi koncertpróbák ehhez kiváló gyakorlóterepet biztosítanak. Akárcsak maga a fellépés: a színpad és az esetleges nehézségek szintén a tanulási folyamat részei.

A családi koncertekhez kapcsolódó pedagógiai munka másik dimenziója a „tudásmegosztás” lehetősége – ez valósult meg a „Tehetségpontok” együttműködése révén 2015. március 26-án: a „Generációk összhangja” címmel a Czövek Erna AMI kamaratermében megrendezett családi hangversenyhez csatlakoztak 3 partneriskola pedagógusai, növendékei és a családtagok. A koncertet közvetítette a helyi televízió is.

A versenyek szerepe a zenei tehetségek fejlődésében

Debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti

Szakgimnázium és Zeneiskola AMI

LASKAY EDIT

Zongoratanárként közel 20 éve készíték fel rendszeresen gyerekeket országos és nemzetközi zongoraversenyekre. Ezek mindig izgalmas feladatok és nagy kihívások elé állítják a növendékeket és pedagógusait egyaránt. Mivel már van némi tapasztalatom a versenyeket illetően, őszintén kíváncsi voltam arra, hogy hogyan élték meg maguk a gyerekek a versenyeztetést, annak előkészítési fázisát, a felkészülési folyamatot, majd magát a versenyt. Milyen hatással voltak a zenei versenyek az életükre? Segítette-e őket bármilyen formában az élet más területén? Jelentett-e nekik pluszterhet a versenyzés? A sikerek mennyire inspirálták, motiválták őket, vagy a kudarokat hogyan tudták feldolgozni?

„A különböző szerzők szerint a versenyeknek számos funkciója lehet a tehetséges személyek életében, például a tehetségek azonosításában (Bicknell, Riley, 2012; Campbell, Wagner, Walberg, 2000; Dávid, Fülöp, Pataky, Rudas, 2014; Udvari, 2000) és fejlesztésében (Dávid, Fülöp, Pataky, Rudas, 2014; Karnes, Riley, 1996; Udvari, 2000). Karnes és Riley (1996) szerint például a versenyek során nem csupán az adott verseny tematikája szempontjából fontos területen gyarapodik a résztvevők tudása, hanem a versenyben mint teljesítményhelyzetben való részvétellel számos személyes és interperszonális kompetencia is fejlődik, beleértve a kreatív problémamegoldást, a kritikus gondolkodást, a vezetői készségeket, a célkitűzést, a személyes autonómiát és a kommunikációs készségeket.” (Magyarul idézi

Fülöp–Berkics–Pinczés 2015, 5-6. o.) „A pedagógiai szakirodalom sokáig úgy tekintett a versenyzésre, mint egy, az egyén számára veszélyeket rejtő tevékenységre, amelynek során a sikertelen versenyzők negatív érzelmeket élnek át és elveszítik az önbizalmukat. A kutatók ugyanakkor jól mutatják, hogy mind a győzelem, mind a veszteség lehet konstruktív, ösztönző élmény bizonyos feltételek mellett, és ez szerepet játszhat a versenyeken nyújtott teljesítményben is.” (Fülöp–Berkics–Pinczés 2015, 9. o.)

Három növendékemmel (egy 20 éves egyetemista fiúval, Balázsszal, egy érettségiző fiúval, Ábellel és egy 7. osztályos lánnyal, Livel) készítettem interjút, akik közül ketten már befejezték a zeneiskolai tanulmányaikat, Lili pedig még jelenleg is a növendékem. Így még izgalmasabbnak ígérkezett a vizsgálatom, mert a két fiú több év távlatából számolhatott be a zenei versenyek során átélt érzéseikről, tapasztalataikról. Mindhármójuk hangszer tanulása az iskola megkezdésével párhuzamosan indult el. Kiváló értelmi és kortársaikat felülmúló kommunikációs képességekkel rendelkeznek, mindezek mellett érdeklődésük széles körű. Bármibe kezdenek, siker övezi tevékenységüket. Magas érzelmi intelligenciájuk révén könnyen alkalmazkodnak a különböző szituációkhoz. Kitűnő bizonyítvánnyal végzik az iskoláikat. Mindhárom növendékem támogató, gondoskodó, harmonikus családból érkezett, és a tanulmányaik során mindig megkaptak mindenféle szülői segítséget, érzelmi és anyagi oldalról egyaránt.

Saját magam által megfogalmazott kérdéseket (13) tettem fel mindhárom alanyomnak, ezek az elemzéseknél olvashatók. Az egyik feltételezésem az volt, hogy különböző formában, de mindenképpen pozitív hatást gyakorolt rájuk a versenyzés. A sikerek pedig kifejezetten lelkesítően hatottak és továbblendítették a gyerekeket. Szaktanárként én nagyon fontosnak és hasznosnak tartom, hogy a kiemelkedő képességű gyerekek megmérettessék magukat hasonló, kiváló adottságú kortársaikkal. Ilyen lehetőségek a különböző országos

fórumok, fesztiválok és versenyek. Ekkor mérhetik össze a tudásukat, tehetségüket, és elhelyezhetik magukat az országos mezőnyben. Hihetetlenül sokat fejlődnek egy-egy versenyfelkészülés során. Nemcsak technikailag és zeneileg, hanem állóképesség, kitartás, akarat, szorgalom és elhivatottság terén is. A másik feltételezésem a szülői odafigyelésre irányult, miszerint a hangszertanulás kezdeti időszakában kellő szülői támogatás nélkül nagyon nehéz szép teljesítményeket, eredményeket elérni a gyerekeknek.

Elemzés

Az interjúalanyok válaszait 5 szempont köré csoportosítottam, és az elemzésemet ezek alapján készítettem el.

Képességek és a fejlődés megítélése

Ebbe az értékelési részbe 3 kérdés tartozik, melyeket megkülönböztetek zenei és iskolai képességek tekintetében.

– Érezted-e, hogy ügyesebb vagy egy átlagos zeneiskolásnál, és vártad-e már, hogy részt vegyél egy zenei megmérettetésen?

– Segítette-e az iskolai tanulmányaidat a zenei verseny? Ha igen, akkor miben?

– Voltál-e már más tanulmányi versenyen? Szeretsz versenyezni?

Az első kérdésre csak Ábel adott konkrét pozitív választ, a másik két tanuló nem volt határozott. Lili és Balázs csak a hallgatóság általi visszajelzésekből és a tanári értékelésekből érezte, hogy ügyesebbek, érzékenyebbek az átlagos zeneiskolásoknál, és van bennük valami plusz, amire oda kell figyelni. Versenyeken való megmérettetésben akkor még nem gondolkodtak, mert még elég kicsik voltak hozzá. 3. osztályosan indítottam őket az első országos zongoraversenyükre.

Számomra már a zongorázásuk kezdetekor nyilvánvaló volt, hogy sokkal érzékenyebben reagálnak egy-egy feladat megoldására.

A zenei versenyeknek elsősorban az a célja, hogy felfedezzék a tehetségeket az adott szakterületen. A versenyek lehetővé teszik, hogy a gyerekek saját korosztályukkal összehasonlítsák az értékeiket, tehetségüket, és interakcióba kerüljenek egymással. A verseny fontos funkciója, hogy szélesebb körben szereplési lehetőséget biztosít, mindemellett tétje van. A sikerek, a versenyeredmények ösztönzőleg hatnak, elismerést váltanak ki a gyerekek környezetében (tanárok, diákok, családok és társaik részéről). A siker növeli az önbizalmat és a gyakorlási kedvet.

A versenyekre való felkészülés és maga a verseny olyan előzetes igényes munkát, teherbíró képességet, jó memóriát és intenzív koncentrálóképességet igényel, amit később az élet más területein is kamatoztatni tud a diák. A szülők visszajelzései alapján mondhatom, hogy a gyerekeket nagyban segítik ezek a versenykihívások. Az iskolában is jobban teljesítenek. Rövid idő alatt képesek hosszú szöveget megtanulni, biztosabb a memóriájuk, és a kiállításuk is határozottabb.

Egy nagyon friss élményem is ezt igazolja. A közelmúltban egy hangverseny szünetében összetalálkoztam egy pályakezdésemkor tanított növendékem szüleivel, akikkel közel 20 éve nem találkoztunk. Örömmel üdvözöltük egymást, és érdeklődtem az azóta már 33 éves gyerekük iránt. Büszkén mesélték, hogy Tamás többdiplomás közgazdászként egy 5 éves kislány édesapja. Hamar a zenére terelődött a szó, és hálás szívvel emlegették a zeneiskolában eltöltött 6 évet, a rengeteg hangverseny „hozadékát”, amit most a munkája során is tud kamatoztatni. Többek között azt az előadókészséget és azt a határozott kiállást, amit gyerekkorában a zeneiskolában szerzett meg. Kifejtették, hogy micsoda előnyt jelent most az előadásai során, hogy egészen kicsikorától hozzá volt szokva a szereplésekhez, és ma már könnyedén tudja kezelni a váratlan szituációkat is.

Úgy gondolom, hogy nekünk, zongoratanároknak nem zongoraművészek képzése az elsődleges feladatunk – bár ezt is szem előtt kell tartanunk –, hanem az emberek egész személyiségét fejlesztő, zeneszerető, zeneértő közönség nevelése a cél. Hogy az élet különböző területein ki miben tudja hasznosítani a zene által nyújtott lehetőségeket, az már egyéntől függ. Örömmel nyugtáztam, hogy Tamás esetében ismét beigazolódott a zenetanulás, a hangszertanulás megszámlálhatatlanul sok előnye.

A következő kérdésre „*Segítette-e az iskolai tanulmányaidat a zenei verseny? Ha igen, akkor miben?*” egyértelműen igen volt a válasz. A következő területeket emelték ki, ahol érezték a pozitív hatását a versenyeknek: a stressz kezelésben, felelések, dolgozatírások előtt a különböző váratlan szituációkban való találékonyságban, kiállásban, akaraterőben, memóriafejlesztésben és koncentrációban.

A 3. kérdés: „*Voltál-e már más tanulmányi versenyen? Szeretsz versenyezni?*” Mindhárom tanuló már több alkalommal vett részt különböző iskolai tanulmányi versenyeken. Kihívásként élték meg, örültek neki, izgalmas és igazán motiváló volt, hogy a tanárok éppen őket választották ki egy-egy tanulmányi versenyre.

Ebben a kérdéskörben a gyerekek válaszait összegezve azt mondhatom el, hogy mind a három növendékem kimagasló értelmi képessége és kiváló zenei adottsága nagyon jól kiegészítette és segítette egymást. Mindenképpen kölcsönhatásban voltak egymással, ami erősítette őket a sikereik elérésében.

Érzelmi reflexiók

Ebben a csoportosításban találhatók leginkább azok a válaszok, amelyek személyes érzéseikből fakadnak.

- *Milyen érzéssel fogadtad a versenyen való elindulás lehetőségét?*
- *Rád milyen hatással voltak a versenyek?*
- *Milyen érzésekkel gondolsz vissza az eddigi versenyeidre?*

Az első kérdésre érdekes válaszokat kaptam az interjúalanyaimtól. Lili így fogalmazott: „Először egy kicsit elgondolkoztam, hogy akarom-e az izgulást és a sok munkát, ami vele jár, de aztán arra gondoltam, hogy sokat fejlődök ezáltal, új darabokat tanulok és mindig jó, amikor már oda érek, hogy megmérettetem magam.” Ábel válasza a következő volt: „Nagy örömmel töltött el, hogy indulhatok egy versenyen, mert ez azt jelentette, hogy valamiben jó vagyok. Bár azért egy kicsit izgultam.” Balázs így gondolta: „Nekem az mindig izgalmas volt. Kíváncsi voltam, hogy milyen darabokat fogok megtanulni, mennyire fog tetszeni a zsűrinek és a közönségnek. Milyen dolgot fognak játszani mások és hozzájuk képest milyen leszek? Alapjában véve újdonság volt és egyben inspiráló, mert alaptól hajlamos az ember a lustaságra, de ha már verseny van, ott van a motiváció.”

Nyilván egy diák megtiszteltetésnek érzi, ha a tanár kiválasztja egy komoly feladat elvégzésére. Emlékszem a csillogó tekintetükre, amikor szóba hoztam a verseny lehetőségét. Bennük volt az öröm és egyben a teljesítési vágy érzése is.

A 2. kérdésre egyértelműen a versenyek doppingoló hatását emelték ki mindannyian. Tulajdonképpen mind a hárman pozitívként élték meg a versenykihívást.

Amikor a következő kérdést feltettem nekik, *„Milyen érzésekkel gondolsz vissza az eddigi versenyeidre?”* mindegyikőjük mosolygott, ugyanis a szép emlékek, a sikerek és a pozitív élmények jöttek felszínre. „Alapvetően pozitív érzésekkel gondolok vissza. Sikeres versenyző voltam. Szerintem egészen jó közösség alakult ki a versenyeken. Sok ismerőssel találkozhattam, akik állandó résztvevői voltak a zenei megmérettetéseknek és nyomon követhettük egymás fejlődését.” – mondta Balázs. Ábel is hasonlóan vélekedett: „Pozitív élményekkel gondolok vissza. Jók voltak a közös utazások, ottalvások, zenei élmények és kirándulások. Sok emberrel ismerkedhettem meg. Zeneileg pedig óriási fejlődésen mentem keresztül.”

Örülök, hogy ilyen lenyomatot hagyott bennük az eddigi versenyzés. Tudom, hogy rengeteg munkával és kompromisszummal jár egy országos vagy nemzetközi zongoraversenyre való felkészülés, de biztosan állítom, és tapasztaltam is, hogy sokkal többet nyertek vele a gyerekek. Igényesebbek, kitartóbbak, elmélyültebbek és kifinomultabbak lettek. A munkám során ismét visszaigazolást kaphattam, hogy kellenek a kiemelkedő képességű gyerekek életében a versenyek, a kihívások, mert ezáltal képesek a megújulásra, a nagyobb léptékű fejlődésre.

Kapcsolatok – szülővel és tanárral

A kapcsolatok tekintetében a kérdés egyrészt a szülőkre, másrészt a tanárra vonatkoztak.

- *A szüleid támogatták-e, hogy elindulj a versenyen? Hogyan?*
- *A tanároddal változott-e a kapcsolatod a versenyfelkészülés idején, illetve utána? Hogyan?*

Az első kérdésre hasonlóan vélekedett mind a három tanuló, miszerint a szülői támogatás kisebb korban elengedhetetlen. Később is nagy jelentősége van, de a kezdeti elindulásban, gondoskodásban, rendszerességben kiemelték és szükségesnek tartották a szülői odafigyelést. Szerencsés helyzetben voltam mindhárom növendékem szülői háttérével kapcsolatban, ugyanis a zene fontos szerepet játszott a családjaik életében. Jó érzéssel töltött el, hogy odafigyelnek a gyerekek tevékenységére, segítik őket, bátorítják egy-egy nehéz helyzetben. Minden támogatást megadtak nekik a versenyeken való elindulásnál. Ez sajnos gyakran lemondásokkal is járt, ugyanis ha versenyre készültünk, akkor sokkal több időt töltöttünk a közös gyakorlásokkal, zongoraórákkal, hangversenyekkel. Sokszor hétvégeken is, ami nyilván a szabadidejükből lett lefaragva. A család programja a munkánkhoz volt igazítva. Lehet, hogy akkor a gyerekek nem

annyira örültek, amit nekem sosem mutattak, de utólag mindig meglett a munkánk gyümölcse, ami viszont kárpótolta őket.

„A tanároddal változott-e a kapcsolatok a versenyfelkészülés idején, illetve utána? Hogyan?” Erre a kérdésre a növendékeim egyértelműen a szorosabb, bensőségebb légkört emelték ki, ami nagyon fontos, megnyugtató és lendítő erejű volt számukra. A közös élmények és a sikerek maradandó emlékként élnek bennük.

Saját tapasztalataim is azt bizonyítják, hogy egy versenyre felkészítő tanárnak sokrétűbb a kapcsolata a szimpla tanár–diák kapcsolatnál. Eleve jóval több időt töltenek együtt, sokkal személyesebb kapcsolat alakul ki, a gyerekek beszámolnak a napi eseményeikről, és sok mindent megosztanak az érzelmek terén is. Tanárként nagyon fontos az őszinte odafigyelés a gyerekekre, mert ezt tapasztalva sokkal jobban meg tudnak nyílni, bátrabban el merik mondani az érzéseiket, ami nagymértékben segíti őket a zenei kifejezésben, megformálásban is. Minden növendéknek megvan a saját egyéni arculata, a maga tempója, saját személyisége, ezáltal egyénre szabott órákat kell nekik tartani. Minden gyerekkel más-más tempóban haladunk a képességeiket szem előtt tartva. Ezekkel a fogékony, nagyon ügyes gyerekekkel nagyobb anyagvégzéssel, magasabb minőségben, kidolgozott, aprólékos munkával kell a foglalkozást felépíteni.

Szorongás

– Volt-e benned szorongás, hogy jó döntés volt-e a versenyen való elindulás?

Erre a kérdésre egyértelműen nemleges választ kaptam mindegyikőjüktől. Inkább a lámpalázat emelték ki a szorongás helyett. A lámpaláz tulajdonképpen egy lélektani gátlás, a szereplés előtti félelemérzés. Amikor valamitől tartunk, tétje van a szereplésünknek, stressz ér bennünket, a szervezetünk „vészüzemmódba” kapcsol, a vegetatív

idegrendszer bonyolult fiziológiai folyamatokat mozgósít. Több adrenalin termelődik a szervezetünkben, ami élénkebbé és motiváltabbá tesz, amit pozitív módon előnyünkre is fel tudunk használni, de gátló tényező is lehet. A lámpaláz szinte természetes velejárója a szerepléseknek, versenyeknek, az viszont nem mindegy, hogy milyen a mértéke.

„A tehetséges gyerekek nagyon különböző módon élék/élhetik meg a versenyhelyzeteket. Vannak, akiknél erősebb szorongásérzet lép fel, és vannak, akik ügyesen tudják kezelni a versenyeket. Kétféle szorongást említ Fülöp Márta írása. Az egyik, a »facilitáló szorongás«, amely serkentőleg, energizálóan hat, és kifejezetten javítják a kognitív teljesítményt, a másik a »debilizáló szorongás«, amely bénítóan hat a diákra, ezáltal csökkenti a teljesítményét.” (Dávid és mtsai 2014, 142. o.)

Én szerencsére mindhárom növendékemnél a pozitív, a „jótékony stressz” átélését tapasztaltam meg a versenyeken. Óriási dolog, hogy versenyszituációban tudták hozni a tőlük megszokott, nagyon jó teljesítményt, sőt még hozzá is tudtak tenni a produkciójukhoz. Ehhez is kell egyfajta tehetség. A „testi tüneteket” azért nem lehetett észrevétlenül hagyni, ami nyilván nem jelentett előnyt a zongorázásnál. Konkrétan a jéghideg és mégis izzadó kéz, a remegés és az erős szívdobogás. A zsebkendő a vizes kézre, a kesztyű a kéz melegítésére és a csoki az agy serkentésére szinte állandó eszközként volt jelen a versenyszituációkban. Természetesen ezek nem szüntették meg teljesen, csak csökkentették a testi tüneteket, mert pszichés háttérűek voltak. Azt boncolgatva, hogy tulajdonképpen mitől is tartanak a leginkább egy nyilvános szereplés során, mindenkinél első helyen a memóriazavar félelme volt. Még akkor is, ha kellő mennyiségű gyakorlás előzte meg a szereplésüket. Reflektorfényben lenni és akkor a legjobban teljesíteni óriási kihívás. Minden szereplésükön, országos versenyükön színpadra lépésük utolsó pillanatáig mellettük voltam, mert úgy éreztem, hogy szükségük van a megnyugtatásomra,

a viccelődésekre, az átgondolt instrukcióimra és a bátorításomra. Ahhoz, hogy minél kevesebb izgalommal járjon egy versenyhelyzet, nagyon sok előzménynek kell megfelelni. A rendszeres, alapos, tudatos, kellő mennyiségű és minőségű gyakorlás az egyik alapfeltétele ennek. Ezt követik a „bejátszó” koncertek, ezeken gyakorolhatják azt a szituációt, amely megközelíti azt a lelkiállapotot, amit egy-egy verseny során élnek át. Minél többször szerepelnek, annál nagyobb színpadi rutinra tehetnek szert, ami az előadó-művészetnél hihetetlenül fontos.

Arra a kérdésre is, hogy milyen hatással volt rájuk a verseny, doppingolták, vagy szorongással töltötték-e el őket, egyértelmű volt mindhárom tanulónál a reakció. Inkább a pozitív, doppingoló hatását emelték ki a versenyeknek. Tudjuk és tapasztaljuk, hogy a siker jótékony hatással van minden emberre. A sikerek generálják a lelkesedésünket, erőt és önbizalmat adnak. Ahhoz, hogy kiemelkedően jó teljesítményt nyújtsunk pl. egy országos zongoraversenyen, a kimagasló képességek mellett rengeteg gyakorlásra, koncentrált figyelemre van szükség. A zene tehát arra is megtaníthat, hogy a siker kemény munka és koncentráció árán érhető el. A napi többórás gyakorlás nem biztos, hogy mindig felemelő érzést vált ki a gyerekekből, de az elért eredmény már nagy örömet nyújthat. Fontos tudatosítanunk bennük, hogy könnyedén és gyorsan szinte semmit nem lehet magas szinten elsajátítani.

„Ha voltak kudarcélményeid, hogyan élted meg? A sikerek mennyire inspiráltak?” A válaszadóim szerencsésnek mondhatták magukat. Többségben a sikerélmények domináltak versenyhelyzetben, és minimális kudacról számoltak be. Azok is csak néha a bejátszó koncerteken voltak, amiknek egyáltalán nem volt tétje. Ez pusztán a rutinhány és az izgalom hatása volt. A versenyek előtti koncerteknek sok előnyük van. Kijöhetnek azok a hibák, amelyekre gyakorlás közben egyáltalán nem gondolunk. Más a lelkiállapotuk és a koncentrációjuk

az otthoni gyakorlásnál, ahol nincs semmi zavaró tényező, más az órákon való előadás során, és a legmegterhelőbb egy hangversenyen, versenyen való zongorázás, aminek már tétje van.

Fülöp Márta tanulmánya is azt bizonyítja, hogy egy diák életében jelentős szerepe van a pedagógusnak abban, hogy egy verseny során a győzelmet, vagy egy esetleges kudarcélményt hogyan kezel, hogyan dolgoz fel. Fontos, hogy a tanár ne globális önértékelést végezzen a diáknál, hiszen egy verseny csak bizonyos területen méri össze a diákok tudását, képességeit. „Fontos megértetni a diákkal, hogy a győzelem rövid távú cél, amely valójában egy hosszú távú célnak egy állomása, visszaigazolása, és ez nem más, mint az önfejlődés, vagy önaktualizálás, vagyis önmagunk képességeinek a maximális kibontakoztatása. Ehhez pedig a győzelem mellett a vesztes élményére is szükség van.” (Dávid–Fülöp–Pataky–Rudas 2014, 175. o.)

Örülök, hogy a növendékeim egészségesen tudták kezelni a versenyeredményeik kapcsán az érzelmeiket, a társaikkal való kapcsolatukat. Őszintén tudtak örülni egymás sikereinek és együtt érző viselkedést mutattak, ha valakinek kevésbé sikerült a produkciója. Úgy gondolom, hogy a személyiségüket és az emberi kapcsolataik kezelését kifejezetten fejlesztették ezek a szituációk.

Racionális-kognitív mérleg

Ebben a kérdéskörben adták a legegységesebb válaszokat, amelyeket mind a hárman szinte ugyanúgy gondoltak.

- *Milyen pluszterheket rótt rád a versenyre való felkészülés?*
- *Ha újrakezdenéd a zeneiskolai tanulmányaidat, a versenyeket kihagynád, vagy megismétnéd?*
- *Milyen pozitívumait érezted a versenyeknek?*

A pluszterhek tekintetében mindhárman az időfaktort emelték ki, miszerint a versenyfelkészülés alatt sokkal jobban be kellett

osztaniuk az idejüket, hogy minden nap hatékonyan tudjanak gyakorolni, és mindemellett az iskolai feladataikra is jusson idő. A tanárnak óriási szerepe van abban, hogy megtanítsa a gyereket gyakorolni. Mit, hogyan, mennyit? A gyakorlás kiemelten fontos tényezője a zenetanulásnak. A rendszeresség, szorgalom, kitartás, türelem, aprólékos-ság, következetesség stb. A rendszeresség abban az időszakban sokkal jobban előtérbe került. A jóval intenzívebb gyakorlás sajnos megal-kuvásokkal és lemondásokkal is járt. Ábel fogalmazta meg azt a tényt, hogy a versenyfelkészülés során kevesebb időt tölthetett a barátaival, aminek akkor nem örült.

„*Ha újrakezdenéd a zeneiskolai tanulmányaidat, a versenyeket ki-hagynád, vagy megismételnéd?*” A versenyeket nem hagyná ki egyikő-jük sem, de ez lehet, hogy a sikerek miatt fogalmazódott meg bennük. Úgy érezték, hogy kell egy kitűzött cél, amiért gyakorolnak, ami inspi-rálja őket. Természetesen a siker mindig lelkesítő hatású.

Az utolsó kérdésemnél („*Milyen pozitívumait érezted a versenyek-nek?*”) mind a hárman azt a fajta pluszt emelték ki, amivel ők saját magukat többnek érezték a versenyek után. Tudásban, érzékenység-ben, zeneiségben és önbizalomban. Ábel így összegezte: „Tetszett, hogy a zene legapróbb részleteivel tudunk foglalkozni és élveztem a zenei előadási lehetőségeket. További pozitívumai a versenyeknek, hogy a győzelmeik, a különböző díjak önbizalmat adtak és egyfajta visszaigazolást, hogy van bennem valami tehetség.” Balázs gondolatai: „Mindig sokat tanul az ember egy versenyfelkészülés során. Ver-senyre megtanulni egy darabot nem olyan felkészülést igényel, mint ha csak úgy hobbiból tanulja meg az ember. Versenyre vitt darabnak minden hangját átbeszéljük, tudnunk kell, hogy mit miért csinálunk. Abból később sok dolgot tudunk újrahasznosítani. Zenei és technikai fejlődésben is nagyon sokat segített egy-egy versenyre való felkészü-lés. Utána az ember azt érezte, mennyivel többet tud, mint előtte.”

Ezekből a válaszokból is kitűnik az egységes gondolkodásuk és tapasztalatuk a versenyek kapcsán. Egyértelmű a versenyek hozadéka. A versenyek mindig sok izgalmat hoztak a résztvevők számára, de ezek nélkül az élmények nélkül viszont szegényebbek lettek voltak. Az egészséges izgalmak növelték, jótékony hatással voltak a személyiségfejlődésükre. A tanárnak meg kell találni azt az arany középutat a versenyzések kapcsán, ami még ösztönzőleg, lelkesítőleg és fejlesztőleg hat a gyerekre, és mindezt úgy, hogy a személyiségük ne sérüljön.

Összefoglalás

A kérdőíves tájékozódás és a tapasztalataim alapján elmondhatom, hogy a versenyek szinte minden növendékre lelkesítően hatottak, jótékony hatással voltak rájuk. Egy verseny során mindig van cél, amiért sokkal intenzívebben és kitartóbban gyakorolnak. Olyan belső tartalékokat mozgatnak meg, amik más körülmények között nem törnének felszínre. Óriási akaraterőre, koncentrációra és kreativitásra van szükségük, ami mindenképpen gazdagítja a személyiségüket. Fontos tudatosítanunk a gyerekekben, hogy a versenyek csak állomás az életükben és nem végcél. Jelentős és meghatározó mérföldkő lehet, ami által még inkább kiteljesedhetnek és a sikerek által még boldogabbá válhatnak.

Egy tanárnak nagyon összetett feladata van: a szakmai tudása legjavát átadni, ezenfelül felkészíteni a gyerekeket pszichésen is a sikerek, illetve a kudarcélmények feldolgozására. A zenei verseny mindig szubjektívek. Nem lehet stopperrel mérni, mint a sportversenyeket, például hogy ki milyen időt úszott, vagy hány métert ugrott. Nem biztos, hogy egy versenyen a zsűri ugyanolyan ízléssel fogja elbírálni a növendék zongorázását, ahogyan a tanára is tette. El kell fogadniuk a diákoknak, fel kell dolgoznunk a véleménykülönbségeket. Ha a versenyen véletlenül nem úgy sikerül az előadás, ahogy szeretnénk, a tanárnak jelentős szerepe van abban, hogy ne kudarcként élje meg

a gyerek. Az értékelés első momentuma meghatározó lesz a gyerek lelkében. Építő jellegű, pozitív kritikával kezdeni egy értékelést, óriási löketet ad a diáknak. A biztatás, a bátorítás, a dicséret, vagyis a pozitív megnyilvánulás szárnyakat ad nekik. Ezek után természetesen el lehet és el is kell mondani, hogy miket lehet még javítani a darabok előadásában, de már akkor sem romboló hatást fognak kelteni a kritikák bennük. Én mindig igyekszem ezt a fajta értékelést alkalmazni.

Komoly és felelősségteljes feladat tehetséges gyerekekkel foglalkozni. A jövőjük múlhat az irányításunktól, viszont nagyon szép és örömteli munka is ez egyben. Csodálatos érzés elindítani egy kisgyereket olyan ösvényen, ahol még nem járt, de mi már látjuk a csíráját, a lehetőségét a képességei kibontakoztatására. Ha erre fogékony a gyerek, és még a szülők is támogatják, akkor ez egy harmonikus, örömteli, gyümölcsöző együttműködés lehet.

A zene révén formáljuk a gyerekek személyiségét, jó ízlését, kritikai érzékét. A 27 éves tanítási tapasztalatom alapján bátran állíthatom, hogy azok a gyerekek, akik zenét tanultak/tanulnak, vagy valamilyen formában közelebb kerülnek a zenéhez, tartalmasabb és magasabb szintű életet tudhatnak magukénak.

Irodalomjegyzék

Dávid Imre – Fülöp Márta – Pataky Nóra – Rudas János (2014):

Stressz, megküzdés, versengés, konfliktusok. Géniusz Könyvek, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest

Fülöp Márta – Berkics Mihály – Pinczés-Pressing Zsuzsanna (2015):

Tanulmányi versenyeken sikeres fiatalok. Géniusz Könyvek, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest

Munkaképesség-gondozás

Tóth Aladár Zeneiskola AMI, Budapest

OLESIÁK FÉDRA

A hátrányos helyzetű, speciális nevelési igényű és a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő gyerekek iskolai siker-telenségei, kudarcai sokszor vezetnek oda, hogy lemorzsolódnak az iskolából. A hangszeres zenetanulás kezdetekor ugyanazokkal a nehézségekkel szembesülnek, mint a közismereti oktatásban. A Kovács-módszerre (más néven: zenei munkaképesség-gondozás) épülő foglalkozásokon ezeket a nehézségeket lehet leépíteni, megszüntetni, hogy a zenetanulás valóban ki tudja fejteni pozitív, fejlesztő hatását. A módszer mindezen túl segíti a közismereti oktatásban a növendékek sikeresebb előrehaladását az olvasás, írás, számolás területén, a jobb koncentráció, figyelem pedig nemcsak az iskolai teljesítményt fejleszti, hanem a mindennapi tevékenységeket is megkönnyíti. Így kevesebb lesz a stressz az életükben, ettől ritkábban adódnak viselkedési problémák, valamint fogytkoznak a tanulási nehézségek miatt kialakuló magatartászavarok is.

A fejlődés motorja a MOZGÁS.

A Kovács-módszer tematikáját, eszközeit, feladatait és fontos alapelveit megtartva, kiegészítve úgy állítjuk össze a mozgásprogramot, hogy hatékonyan fejtsse ki hatását a hormonális egyensúly helyreállításában – ami szintén összefüggést mutat a viselkedési zavarokkal –, és a tanulási zavarok, nehézségek hátterében álló percepció fejlődési zavarainak fejlesztésében, a két agyfélteke közötti kapcsolatok (idegpályarendszer) erősítésében.

A Kovács-módszer alapvetően fejleszti a szenzoros integrációt is (léggömb, labda, műanyag palack, gumiszalag, ugrókötél sokrétű felhasználása, folyamatosan változó testhelyzet, egyensúlyi feladatok stb.), de a tudatosan használt többfajta felületű, színű, formájú eszköz még hatékonyabbá teszi, hiszen – Ayres szerint – az érzéketi tapasztalatok integrációja az emberi viselkedés alapfeltétele.

A keresztezett mozgásformák, a kúszó-mászó, ugráló, dobó feladatok fokozott használata, kiegészítése (pl. labdazsonglőrködés, célba dobás) felerősíti a Kovács-módszer hatékonyságát.

A hátrányos helyzetű növendékek iskolai sikertelenségének egyik oka a korlátozott nyelvi kód. Az egyéni és a kiscsoportos foglalkozásokon lehetőség nyílik ennek fejlesztésére, hogy az iskolában használt kidolgozott nyelvi kódot elsajátítsák. Ez is segíti a szocializációt.

A páros feladatok előkészítik a kamaraegyüttesekben, zenekarokban végzett közös munkát, ami fejleszti a növendékek szocializációját, kommunikációját, együttműködési képességét, mind az iskolai, mind az iskolán kívüli életükben.

Összefoglalva tehát, nemcsak a hangszeres mozgásokat készítjük elő, fejlesztjük, hanem megteremtjük a hangszeres tanuláshoz

elengedhetetlenül fontos képességeket, készségeket, amelyeket a közismereti oktatásban és a mindennapi tevékenységekben is kamatoztathatnak. Mindezt nem direkt „fejlesztésen” kapják meg, hanem játékos foglalkozáson, ahová zenetanárok és „B” tagozatos növendékek is járnak.

A Kovács-módszer alkalmazása szakvizsgához kötött. Alkalmazhatják az ELTE-n végzett fejlesztő pedagógusok, zeneiskolában, ének-zenei általános iskolában, általános és alapfokú művészeti iskolában, óvodában.

Néhány gyakorlat, amelyekből bárki összeállíthat egy 30 perces órát.

Kar:

- Ellentétes irányú karkörzés, a két kézben különböző felületű (akár nagyságú) labdával. Nehezítés: egyik kézben egy nagyobb szenzoros labda, a másikban semmi, és amikor az ellentétes irányú karkörzés közben a két kar magastartásban találkozik, az egyik átadja a másiknak a labdát, miközben halad tovább az előbbi irányban.
- Oldalsó középtartásban a két kar, mindkét kézben különböző felületű (akár nagyságú) labda, majd karkeresztezés (mintha megölelné magát). Nehezítés lehet, hogy mindig másik kar kerüljön felülre.

Láb:

- Oldalsó középtartás, kis terpeszállás, mindkét kézben különböző felületű (akár nagyságú) labda, majd láblendítés az ellentétes oldali kézhez.

- Alapállás, jobb láb kilép jobbra előre, balra előre, jobbra hátra, balra hátra, majd lépés előre jobb lábbal. Ezután ugyanez balra. Neheztetés, ha lépés közben a növendék karkörzést végez előre vagy hátra.

Törzs:

- Kis terpeszállás, oldalsó középtartás, mindkét kézben különböző felületű (akár nagyságú) labda, törzshajlítás jobbra, balra.
- Nagy (fitness) labdán hason fekvés, majd kar-, törzs-, lábemelés. Miközben a növendék hátizom-erősítést végez, egyensúlyoz is a labdán (a tanár természetesen mögötte, fölötte áll, és segíti, hogy föl ne boruljon).
- Hasizom-erősítő feladatnál használható soft ball, vagyis puha labda. Háton fekvés, talpon a két láb, a két kéz között puha labda, majd törzsemelés.

Légzésserkentő:

- Terpeszállás, karok mélytartásban keresztezik egymást. Ugrás ellentétes kar- és lábállásba: lábak keresztezik egymást (X), karok rézsútos mélytartásban.
- Nagylabdán hason fekvés. Előre-hátra „hintázás”.

Nyugtató:

- Nagylabdán ülve csukott szemmel fejkörzés.

A Tóth Aladár Operastúdió

Tóth Aladár Zeneiskola AMI, Budapest

PALLAGI JUDIT - LILIK JUDIT

A Tóth Aladár Zeneiskola elődjében, Fodor Ernő Zeneiskolájában az alapítás évében induló tanszakok közé tartozott a magánének. E stúdium kiegészítéseként a növendékek retorikát és színpadi technikát is tanultak. Miközben a magánének tanítása folyamatos volt, a színpadi rutin elsajátítására a tanszak növendékeinek nem volt igazán módjuk, csak miután Pallagi Judit, az ének tanszak vezetője 1984-ben elhatározta, hogy színre viszi Címarosa Titkos házasság című operáját. A Tóth Aladár nevével felvevő operastúdió működésének az 1990-es évektől új lendületet adott, hogy az operák színrevitelét hivatásos rendezők irányították, és az előadásokban jól megfért a professzionális az amatőrrel.

1990-ben a Stúdió lett Vámos László operarendező-osztályának „vizsgacsapata”, melynek során a *Titkos házasság*ot Tímár Béla és Nagy Viktor rendezésében adták elő. 1994-től előadásait éveken keresztül Fehér András rendezte, de Pallagi Judit vezetése idején dolgoztak Éry Kovács Andrással, Toronykői Attilával és a Magyar Állami Operaház művészeivel, Tóth Jánossal is.

A stúdió az egyéni hangképzés és énekkutatás nagy jelentőségű kiegészítő fórumává vált. A társulat magját mindig az ének tanszakon tanuló és a volt növendékek jelentik, de csatlakozhatnak olyanok is, akik máshol megalapozott énektudással érkeznek. Az ének tanszak és az operastúdió együtt jelentős szakmai útravalót ad az énekesi pályára készülő növendékeknek, ezt bizonyítja, hogy több neves művész

indult innen, és vált a budapesti Operaház, illetve a nemzetközi koncert- és operaélet sikeres művészévé.

A fiatalok fejlődésében fontos a különböző generációk együttléte, közös munkája. Szakmai tapasztalatokra nemcsak a közös produkciókban, az év végi előadásokra felkészülés során tehetnek szert, hanem a nyári táborokban, mesterkurzusokon megélt jó beszélgetésekből, együttlétekből is felszedegethetik a pályájukat segítő „útravalót”. A „nagy öregek” örömmel járnak vissza az Operastúdió rendezvényeire, tartanak számukra kurzusokat, zsűriznek, vezényelnek, és minden lehetséges módon támogatják a fiatalokat.

Az Operastúdió háttérében a zeneiskola mindenkori igazgatóinak – és persze az aktuális fenntartónak és működtetőnek – a támogatása áll. Az alapító Pallagi Judittól 2016-ban a szintén „volt stúdiós” Lilik Judit magánének-tanár vette át az énektanszak és a Tóth Aladár Operastúdió vezetését.

Az operák színrevitelében kulcsszerepet játszanak a művészi zongorakísérők: évtizedekig Feketéné Kurcsinka Erzsébet, majd Kertész Rita, akik maguk írják át zongorára az operákat, és korrepetitori tevékenységükkel a stúdió megtartó oszlopai.

A repertoár változatos és állandóan bővül, régi korok mestereinek operái és opera-keresztmetszetei mellett 20. századi és kortárs művek is szerepeltek már műsoron. Pallagi Judit így ír erről az együttes munkáját bemutató füzetben: „Nem sietünk, szeretünk alaposan dolgozni. Sokat csiszoljuk minden műben az együtteseket, munkálkodunk egy közös hangideálon, amely a szövegérthetőséget és az intonáció szentségét nem sértheti. Az opera a főétel, de egyházi zenét, könnyűzenét, betlehemes játékot és minden más énekes kamarazenei műfajt művelünk, hogy hangképzsünk és stílusérzékünk minél sokoldalúbb, kulturáltabb legyen. [...] Régen létezett a zeneköltészet elnevezés. Igyekszünk az ambíció durvasága helyett a poézishez ragaszkodni, és ezt visszaadni egymásnak és a közönségnek is.”

A stúdió nyolc énekessel indult, ma a tanszak növendékein kívül legalább két tucat énekes „befogható” a szólószerzőkre, kóruséneklésre vagy egy-egy feladatra. Az eredményes működést minden évben egy-egy operabemutató, egyházzenei koncert fémjelezte (Pergolesi: *Stabat Mater*, Gárdonyi: *Tékozló fiú*, Farkas: *Kőröshegyi betlehemes*, Schütz: *Karácsonyi történet*, Mozart: *Figaro házassága*), illetve tanulmányi célból az utóbbi években rendszeresen voltak könnyűzenei műsorok (operett, musical, kabarédalok, táncdalok).

A stúdió és az iskola vezetése mindig is fontosnak tartotta kortárs zeneművek bemutatását is, így vitték színre Madarász Iván *Pázmán lovagját*, Szőnyi Erzsébet *Firenzei tragédia* című operáját, és Serei Zsolt kifejezetten a zeneiskola felkérésére írt *A macska* című gyerekoperáját, melynek bemutatója a Müpában volt 2015-ben.

A Suzuki-módszer a jászárokszállási zeneiskolában

PÁL KATALIN

A Jászárokszállási Széchenyi István Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola három hangszeren folytat zeneművészeti képzést: a gyerekek zongorázni, hegedülni és gitározni tanulhatnak. A hegedű-oktatást Pál Katalin kezdte el négy növendékkel 2000-ben. Ez a létszám pár év alatt hatszorosára nőtt, és már óvodásokat is magában foglal. Módszere ugyanis a Suzuki-elveken alapul, amely a korai kezdés fontosságát hangsúlyozza – ezeket azonban a helyi sajátosságokhoz igazítja.

1999-ben találkoztam a Suzuki-módszerrel egy továbbképzésen, amelyet a Fővárosi Pedagógiai Intézet és a III. kerületi Aelia Sabina Zeneiskola hirdetett meg. Nagy változást hozott szakmai fejlődésemben, egyáltalán, a tanításhoz, a gyerekekhez, a szülőkhöz való viszonyomban. Olyan nagy tudású pedagógusoktól tanulhattam, akik Japánban Shinichi Suzuki mesternél képezték magukat, és ők indították el Európában a módszert. Tove Detreköy, Jeanne Janssens, Veronika Kimiti voltak a mestereim, az ő irányításukkal tettem le az első három szintből a nemzetközi vizsgát. Azóta az alapfokú művészetoktatás követelményei és tantervi programja alapján Suzuki-módszerrel tanítok.

A Suzuki-módszer abból indul ki, hogy a nevelés forrása a szeretet – egyé válik vele. Minden egészséges gyermek képes tanulni, ha engedik a megfelelő környezetben kibontakozni. Miként viszonylag

könnyen megtanulja az anyanyelvét, úgy egyéb készségeket is sokkal egyszerűbben sajátít el, ha ugyanazokat a természetes tanulási körülményeket biztosítjuk számára, hangsúlyozza Shinichi Suzuki, módszere leírására előszeretettel használva az „anyanyelvi” jelzőt. A gyermek beszélni, járni, cselekedni a szüleitől tanul, úgy, hogy leutánozza őket. A Suzuki-módszerben a zenét ugyanúgy tanulják, mint a beszédet: a gyermek hallgatva, utánozva és ismételve tanul.

Miként az anyanyelv, a zenetanulás esetében is fontos a fiataalkori (3-4 évesen) kezdés. A korai évek kulcsfontosságúak a mentális folyamatok és a mozgáskoordinációk szempontjából, továbbá a zenei hallás is az anyanyelv elsajátításának éveiben fejleszthető a legoptimálisabb eredménnyel. „Ha egy gyermek születése napjától fogva szép muzsikát hall, aztán maga is zenélni kezd, egyfajta érzék, fegyelem, kitartás alakul ki benne. Csodálatos lesz a szíve egy ilyen gyermeknek” – érzékelteti a korai zenetanulás hatását a módszer atyja, Shinichi Suzuki.

Megközelítésében a zenetanulásnak aktív részesei a szülők is. Részt vesznek a zeneórákon és jegyzetelnek, hogy otthon hatékony „házi tanítók” lehessenek. A gyerekek mindennap hallgatják a repertoár darabjait, és megjegyzik a zenét, ezért olyan egyszerűvé válik számukra, mint a beszélgetés megértése. Minden gyermeknek megvan a Suzuki-kották hanganyaga, nagyon jó felvételek, hosszabb darabok részletekben is, hangsorok, gyakorlatok zongorakísérettel. Mindig szorgalmazom, hogy az otthoni gyakorlást zenehallgatással kell kezdeni – az anyagot CD-n vagy pendrive-on kapják meg. A nagyobbaknál az otthoni hallgatás sokszor elmarad, amit azonnal észre lehet venni egy új darab tanulásakor, mert olyankor jönnek elő ritmusproblémák.

Mielőtt kottát olvasni tanulnának, elsajátítják a hangszer használatának alapvető technikai ismereteit. Ahogyan olvasni is akkor tanulnak meg, amikor a beszédkészségük már megalapozott. Jómagam a módszerhez tartozó kötelező darabok mellett válogatok a magyar

hegedűiskolákból, a magyar népdalokból, gyermekdalokból és a hegedűirodalomból is.

Minden gyermek a maga ritmusában tanul, kis lépésekben, hogy minden mozzanatot alaposan elsajátíthasson. A tanulási elemeket a legapróbb egységekre bontják le, hogy gyakran megélhessék a siker élményét. A Suzuki-tanulók folyamatosan átismétlik és finomítják az elsajátított ismereteket, hatékonyan, egyre újabb és bonyolultabb módon felhasználva zenei szókincsüket. Figyelek arra, hogy az átlagos zenei képességekkel rendelkező és kevésbé szorgalmas gyermekek-nél egyéenként úgy alakítsam ki a tananyagot, hogy sikerélményük legyen, a darabok nehézségi szintje megfeleljen a képességüknek, de a zenei ízlésük, kreativitásuk, önfegyelmük fejlődjön, megismerjék a főbb zenei műfajokat. Fontos szempont, hogy megszeressék a zenét, és szívesen járjanak koncertekre.

Az egyéni hangszeres órák mellett a gyerekek csoportos órákon is részt vesznek. Suzuki szerint ez azért is fontos, mert szeretnek egy zenei közösség tagjai lenni, megosztani egymással a zene örömeit. Ha tanárunk bátorítja őket abban, hogy támogassák egymás erőfeszítéseit, ezzel segíti a nagylelkű és együttműködő beállítódás kialakulását is. A közös játék során a szereplők változása miatt a darabok ismétlődnek, ami elmélyíti a tudást, növeli minden gyerek repertoárját. A különböző korosztályok együtt muzsikálása nemcsak a résztvevők, de a közönség számára is felemelő élmény, mert minden megnyilvánulásból látszik „a szeretet pedagógiája”. Saját tapasztalataim megerősítik, hogy a csoportos foglalkozásokon a tanítványaim jobban megismerik és támogatják egymást, tanulnak a többiektől – jó közösség alakult ki. A zeneiskolában egyedüli vonós tanárként nem tudok zenekart vagy kamarazenei együttest kialakítani, így a Suzuki-csoport ad lehetőséget közös muzsikálásra, többszólamú játékokra, közös fellépésekre. A kevésbé jó képességű gyermekek, akik egyedül

nem szívesen lépnek közönség elé, itt jól érzik magukat, a csoport révén sikerélményhez jutnak.

A Suzuki-módszer általában vett célja nem az, hogy zenei tehetségeket gondozzon, sokkal inkább az, hogy nemes érzelmű, szeretetvel tele embereket neveljen ki. A világ számos országában használják mint a zenetanulás speciális megközelítését. Filozófiája és pszichológiája egyéb képességek fejlesztésére is sikerrel alkalmazhatóvá teszi. Suzuki filozófiája magyarul is megismerhető *A szeretet pedagógiája, a tehetségnevelés egyedülálló megközelítése* című könyvéből.¹

Úgy gondolom, a fentiek érvényességét igazolja, hogy évek óta sok tanítványom van, idén 20 iskolás és 7 ovis. Jönnek maguktól, és mivel ovisokkal is foglalkozom, mindig van utánpótlás. A lemorzsolódás nem jellemző, általában csak akkor hagyják abba, amikor középiskolába mennek, de két volt tanítványom a csoportos órára most is visszajár.

A szülőkkel jó a kapcsolatom. Az óvodás korúak szülei minden órán jelent vannak. Később ez már nem mindig kivitelezhető, attól függ, ki hogyan tudja megtenni munka mellett. A kezdeti lelkesedést nem mindig sikerül fenntartani – sokszor nem is a szülő hibájából –, de az igyekezet általában megvan. Egyik tanárom mondását sokszor idézem a szülőknél: „A jó oktatás olyan, mint a háromlábú szék: csak akkor stabil, ha mind a három lába a helyen van.” Úgy hiszem, a pedagógia eredményességére általában is érvényes, de a Suzuki-alapmódszerek közvetítésében különösen fontos a tanár és a szülő együttműködése abban, hogy közösen fejlesszék a gyermek képességeit, és élvezetes tanulási környezetet biztosítsanak számára.

A Magyar Suzuki Egyesület honlapja: <https://suzukimusic.hu/>

1 2004-ben jelentette meg az óbudai Aelia Sabina Alapítvány

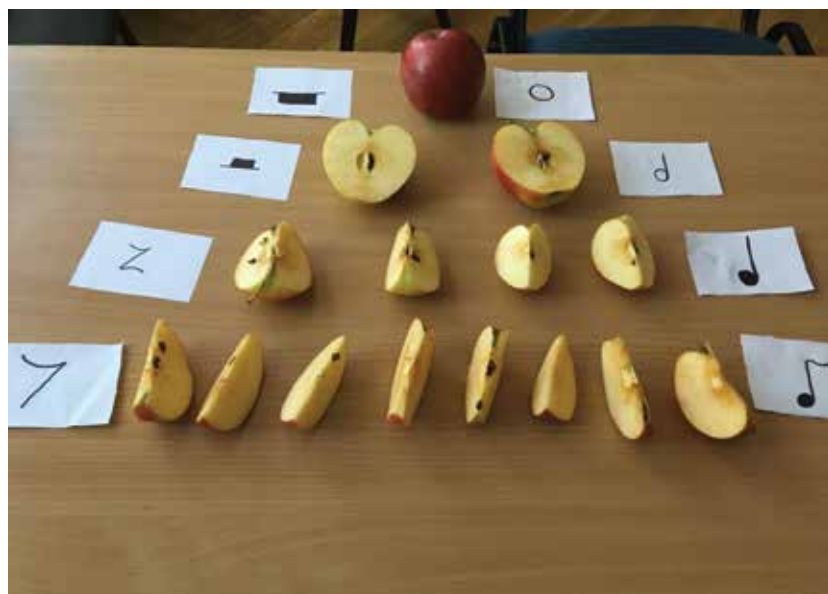
Speciális szolfézsoktatás tanulási zavarokkal küzdő gyermekek részére

Teleki-Wattay Művészeti Iskola

TANÁR: POZSÁR ESZTER ELŐADÓMŰVÉSZ (FUVOLA, SZAXOFON),
ZENETANÁR, ZENETERAPEUTA

A zeneterapeuta a 2000-es évek elején kezdett foglalkozni elsősorban diszlexiás gyermekek fejlesztésével. Speciális fejlesztő módszerének kiindulópontja a zeneoktatás Kodály Zoltán által is sokat emlegetett transzferhatása. Ezt továbbgondolva jutott arra a felismerésre, hogy amennyiben a zenét célirányosan „alkalmazzák”, a transzferhatás növelhető. Módszere a hangszeres órákon kezdett formálódni, majd fokozatosan kikerekedett kiscsoportos szolfézsórák keretében alkalmazható jó gyakorlattá. Csoportjába olyan gyermekek járnak, akik tanulási problémájukról nevelési tanácsadóban szerzett szakértői véleménnyel rendelkeznek. Az egyéni órán nyújtott célirányos, speciális segítséggel jobban teljesítettek nemcsak a zeneiskolában, de iskolai tanulmányaik során is, ezt ők és a szüleik egyaránt megerősítették.

Mivel a tanulási nehézséggel küzdő gyerekek nehezen illeszkedtek be a hagyományos csoportba, adódott az ötlet, hogy a szolfézsfoglalkozást is az ő sajátos igényeikre kellene szabni. A csoport ma már nem kizárólag „diszes” gyermekekből áll, minden olyan zeneiskolai tanulót befogad, aki „hagyományos” szolfézs csoportba nem könnyen integrálható. A diszlexia nagyon gyakran csak „járulékos” probléma más tünetek mellett. Pozsár Eszter növendékei négy év után olyan szintre jutnak, hogy képesek a tantervi követelményekhez igazodva sikeres alapvizsgát tenni.

Agykutatók bizonyították, hogy az emberek általában a bal agyféltekéjüket, a diszlexiások viszont – funkcionális MRI-vizsgálatok tanúsága szerint – az agyuk jobb oldalát használják olvasáskor. Ritmusérzékük, mozgáskoordinációjuk általában fejletlen, az irányokat gyakran tévesztik. Az aktív zenélés fejleszti a két agyfélteke közti aktivitást és kapcsolatot. A dallam feldolgozása inkább a jobb, a ritmus feldolgozása pedig inkább a bal agyféltekében történik. Zenélés közben mindkét agyfélteke aktív, ami az agyféltekék optimálisan kiegyensúlyozott együttműködését biztosítja.

Pozsár Eszter módszere a *zenepedagógia* és a *zeneterápia* elemeit ötvözi, kiindulópontja a zeneoktatás Kodály Zoltán által is sokat emlegetett transzfer hatása. Módszere azon a gondolaton alapul, hogy amennyiben a zenét célirányosan „alkalmazzák”, ez a transzfer hatás növelhető. Eszközei közül a legfontosabbak a játék, a kompozíció és improvizáció tanítása és alkalmazása, a memóriafejlesztés, a kreativitás és a képi gondolkodás fejlesztése, valamint a „terápiás tér” létrehozása és fenntartása. Ez a koncepció feltételez egy interaktív tanár-diák viszonyt, ahol a tanár partner is egyben, nem csak feladat-osztó személy.

A tananyag a szolfézs tantervet követi, csak az elsajátításához használt módszerek térnek el. Mivel a csoport kis létszámú, van idő, hogy egy-egy problémát feldolgozzanak, hosszabb ideig és egyénre szabottan foglalkozzanak vele. Mivel minden gyermek más és más, segíteni csak az egyéni sajátosságaik és problémáik megértését követően lehet. A pedagógus személye, jártassága a problémában, tájékozottsága, empatikus készsége kulcsfontosságú. A zenepedagógiai eszköztár mellé még zeneterápiás módszerek is társulnak. A Zeneterápiás Világszövetség definíciója szerint „a zeneterápia során a képzett zeneterapeuta tervezett folyamatban használja a zenét vagy a zenei elemeket (hang, ritmus, dallam, harmónia) annak érdekében, hogy elősegítse a kommunikációt, kapcsolatteremtést, tanulást, önkifejezést,

mobilizációt, szervezést, ezek mellett pedig terápiás hatást gyakoroljon fizikai, emocionális, mentális, szociális és kognitív területeken. A zene-terápia célja, hogy az egyén lehetőségeit feltérképezze és/vagy sérült funkcióit helyre állítsa, így jobb intraperszonális, és/vagy interperszonális integrációt tesz lehetővé”.

Az együttes munkában nagyon fontos a biztonságos „jól tartó” tér kialakítása, ahol a rögtönzés kezdeti lépései során a diák szabadon kísérletezhet és hibázhat. Ez azért nagyon fontos, mert a mai gyerekek túlnyomó része rendkívül teljesítmény- és sikerorientált, a társadalmi elvárásoknak való megfelelés kényszeréből akadóan. Ezzel szemben „az ének felszabadít, bátorít, gátlásokból, félnépszerűségekből gyógyít. Koncentrál, testi-lelki diszpozíciókat javít, munkára kedvet csinál, alkalmasabbá tesz, figyelemre-fegyelmre szoktat. Egész embert mozgat, nemcsak egy-egy részét”, írja Kodály Zoltán.

Az alkotás képessége mindenkiben ösztönösen megvan. A spontán játék közben felmerülő zenei ötleteket azonban tudatosítani, megjegyezni és lejegyezni is szükséges. A későbbiekben pedig irányítani kell a folyamatot a megfelelő cél elérése érdekében (pl. problémamegoldás, ritmusképlet és zenei forma tudatosítása stb.). A komponáláshoz fontos tisztában lenni azokkal az elemekkel, amelyeket a folyamat során felhasználunk, tehát, ha saját magunk hozunk létre valamit, kénytelenek vagyunk tudatosítani. Ez a gyakorlatok fontos eleme.

A gyerekek sokkal jobban magukénak érzik azt, amit önmaguk hoznak létre. Ez igaz a zenére is. Abban a pillanatban, hogy a gyerek nem reprodukálja, hanem önálló felhasználója és „előállítója” lesz a zenének, bizonyos dolgok (például egy adott ritmus, skála, dallamfordulat) sokkal mélyebb értelmet nyernek, sokkal jobban rögzülnek. Ha egy adott gyakorlatot (pl. ritmusgyakorlat) nemcsak reprodukálnak, hanem játszhatnak vele, könnyebben elsajátítják. Kodály Zoltán már 1929-ben mondta: „*rögtönözne* minden épkézláb gyermek, ha

hagynák”. Érdemes tehát hagyni, hogy a gyerek rögtönözzön, játsszon, és csatlakozni hozzá.

A játék minden korosztály számára fontos: felszabadít, lelkesít, örömet szerez. A gyermekek sokkal közvetlenebb élmény által, játékos formában jutnak mélyebb ismeretekhez. Megszokják az önálló gondolkodást, a reprodukálás mellé belép a kreatív alkotás, a tudásanyag saját és gyakorlati felhasználása, mely által jobban a magukénak érezhetik a zenét. Az improvizáció által felszínre kerülnek a gyermek saját gondolatai, egyénisége, karaktere. A zenei improvizáció, alkotómunka gyakorlása segítséget ad más területen a hasonló kreatív munkában. A gyermek játéka nem pusztán a játék örömeért fontos, hanem mindent a játékon keresztül tanul, tehát a játék valójában tanulási folyamat. „A játék nem szorul magyarázatra, jelenléte kezdettől fogva természetes adottság. A játék az emberiség életében elsődleges kulturális tény”, írja Johan Huizinga.

A módszer lényegi eleme a játék, amely alapvetően kreatív tevékenység. „A kreativitás – írja az amerikai pszichológus, J. P. Guilford – alkotóképességet, teremtőképességet jelent, amelynek során a különféle képességek szerveződése lehetővé teszi az elszigetelt tapasztalatok összekapcsolását, újszerű értelmezését és új formában történő megjelenését.”

A Kodály Zoltán által kidolgozott úton továbbhaladva, célirányos módszerekkel a zeneiskolai oktatás keretein belül is jelentős sikerek érhetők el a tanulási zavarokkal küzdő gyermekek fejlesztésében.

Zenepedagógia tradicionális és modern eszközökkel

*A ReikArt-megközelítés újabb lehetőségei
Kalász Művészeti Iskola, Budakalász*

REIKORT ILDIKÓ

Az infokommunikáció átalakítja az interperszonális kapcsolatokat is. Az elsőkélyesedés tendenciájának ellensúlyozásában segítséget nyújthat az élményszerű oktatás, különösképpen az összművészeti területek újszerű közvetítése. A mozgás, a képzőművészet, az irodalmi, mesei és dramatikus szálak bevonásával a zene feldolgozása is élményszerűbbé válik. Ez támogatja a mentális egyensúlyt, és növeli a közösségi tevékenységek kohézióját. A ReikArt-megközelítés lényege az, hogy a zene fókuszba állításával keresi a különböző művészeti területek társításának lehetőségeit.

A művészeti oktatás az érzelmek gazdag skálájának aktivizálásával hidat kovácsolhat a technológiai fejlődés és az emberi lélek közé. Elengedhetetlen, hogy belső világunkat másokkal is meg tudjuk osztani. A művészeti tevékenység az a terület, amely a legalkalmasabb a szavakkal ki nem fejezhető érzelmek közvetítésére. Ehhez érdemes bővíteni a kreatív kibontakozási lehetőségek tárházát, felfedezni az élményszerű oktatás útjának több találkozási pontját, és aktív feldolgozási lehetőségeket teremteni. A ReikArt-megközelítés eszköztárát több mint harminc, különböző pedagógiai területeken – óvodákban, iskolákban, művészetoktatási intézményekben, felnőttcsoportokban – eltöltött év tapasztalatai gazdagították.

A ReikArt-megközelítés lényege az, hogy a zene fókuszba állításával keresi a különböző művészeti területek társításának lehetőségeit, az alábbi eszközök segítségével:

- nyitás más stílusok felé (kortárs improvizatív zene bevonása a zene és mozgás integrációjába);
- zenei improvizáció egyszerű hangszerekkel;
- a zene keltette élmények dramatikus feldolgozása;
- a dramatikus élmények hangszeres, improvizatív megjelenítése;
- hangfestés, vizuális művészet, zene által festett bábtánc.

A pedagógia ritkán nyit teret az improvizációnak, holott a közoktatási intézményekben általában megvannak azok az egyszerű ritmushangszerek, amelyeket jól lehetne használni. A pedagógusképzésben nem is folytatnak ilyen jellegű felkészítést, pedig az improvizáció számos olyan készséget fejleszt – ilyen például a gyors reagálás, a válaszadás és a kreativitás –, amelyek az életben való boldogulás alapvető elemei. A különösebb tudást nem igénylő, ritmikus hangzást keltő eszközök, hangszerek megszólaltatása jó lehetőség a kibontakozásra, alkotásra. Természetesen olyan instrumentum is használható, amelyen a gyermekek tanulnak, így hangszerüket más aspektusból is megismerhetik. Ebben az esetben a zenét nem készen kapják, hanem ők hozzák létre – a zenei folyamatok elindítása és kibontakoztatása szinte végtelen lehetőségeket kínál. A figyelem, a türelem, az érzelmek kifejezése, a zenélés öröme felülmúlhatatlan élmény a gyermekek számára. A hang és a csend váltakozásakor maguktól fedezik fel a csend értékét.

A foglalkozások zenepedagógiai fókuszában számtalan olyan zenei és személyiségfejlesztő szempont áll, mint például a zene löktetésének átvétele, a hang és a zaj minőségi különbségének felismerése, a külső és belső ritmus összehangolásának képessége. Figyelemmel kísérhetők a csoportdinamikai mozgások, a zenei motívumok memorizálása és beillesztése a közös kompozícióba, a pontos bekapcsolódás

spontán, vagy előre megbeszélte szabályok szerint. Továbbá az, hogy a növendék milyen elmélyültséggel vesz részt az alkotásban, gazdagítja-e saját ötletekkel a kompozíciót, mennyire képes követni, hogy mi zajlik körülötte, miközben ő is zenél, illetve hogy a közös muzsikálás közben mennyire tudja a saját „szólamát” megtartani a folyamat végéig.

A személyiségfejlődés felől nézve a hangszerválasztás is információt hordoz: csendes, alig hallható, apró, vagy domináns hangzású, harsány, kemény hangszert választ-e a gyermek, elfogadja-e a szabályokat, az instrukció szerint cselekszik-e, vagy saját utakat keres, bele tud-e illeszkedni a közös (alap)-lűktetésbe, vagy „hajtani” kezdi a tempót, átvénné az irányítást. Figyelmet érdemel, hogy mennyire vonódik be a folyamatba, milyen mértékben mélyül el saját tevékenységében, és közben illeszkedik-e a társai tevékenységéhez, mennyire éli át közben mások érzelmi állapotát, és közvetíti hitelesen a sajátját. Sokat elárul, hogy milyen mértékben tartja a szabályokat, mennyire hangolódik össze másokkal, benne marad-e a folyamatban, mennyire élvezi a közös munkát – elindít-e saját kezdeményezéseket –, háttérben marad-e, vagy inkább dominálni szeretne, milyen érzékenységgel reagál a zenei-érzelmi hatásokra. A magyar zenepedagógia tradícióiban gyökerező élményszerű, zenefókuszú foglalkozás a tanulási, viselkedési és szociális nehézségekkel küzdő tanulók felzárkózását is segíti.

A módszer lehetőséget teremt arra, hogy miközben alkotnak a gyerekek, fiatalok empátiával forduljanak egymás felé. Lehetőségük nyílik arra, hogy kibontakoztassák képességeiket és tehetségüket. Azt is megtapasztalják, miként tudják érzelmeiket megélni, kinyilvánítani, igényeiket kifejezni, korlátaikat felismerni, vágyaiknak határt szabni, és ebben az összefüggésrendszerben az intellektuális és lelki szintet együtt működtetni. Összefoglalva, a maguk teljességét megélni a zenei, illetve a zene hatása alatt zajló alkotás folyamán.

Az interdiszciplináris művészeti nevelési szemlélet — Apagyi Mária¹ és dr. Lantos Ferenc² munkássága

Martyn Ferenc Művészeti Szabadiskola, Pécs

RÓNASZÉKI MÓNIKA

A szemlélet kidolgozói és az iskola alapítói, Apagyi Mária és dr. Lantos Ferenc 1968-ban kezdtek együtt gondolkodni a művészeti nevelés alapvető kérdéseiről, céljairól. Az akkori problémák a köz- és szakoktatásban ma is gyakran előjönnek, elég, ha csak a különböző tanulási, viselkedési és egyéb gondokkal küzdő, úgynevezett „sajátos nevelési igényű” gyerekekre gondolunk. Ebben az írásban szeretnénk erről a művészeti nevelési programról szólni, amely a mi esetünkben nagymértékben hozzájárul a problémák megoldásához.

„Lényegében abból indultunk ki, hogy a két szakterület – a zene és a vizuális művészetek – hogyan tudná egymást segíteni – fogalmazta meg közös felvetésüket Lantos Ferenc 2004-ben. – E kérdésre kezdtük keresni a választ, miközben avval is tisztában

1 Apagyi Mária, Weiner Leó- és Apáczai Csere János-díjas zongora-művésztanár, címzetes egyetemi docens, az integrált zenei és vizuális művészeti oktatás és az improvizációs képzés egyik nemzetközileg is legelismertebb magyar alakja.

2 Dr. Lantos Ferenc Kossuth-díjas akadémikus, képzőművész tanár, a zenei és vizuális művészeti oktatás integrált rendszerének nemzetközileg is elismert kidolgozója. (Itt művészetpedagógiai munkásságát említjük csak.)

voltunk, hogy az igazi változást egy-egy szakterület önmagában nem tudja megvalósítani, vagyis a zenei és a képzőművészeti oktatás »rendbetétele« nem elég a változáshoz. A mi kezünkben viszont ez a lehetőség volt adott, és úgy gondoltuk, ha sikerül jól hozzájárulni a problémához, ez talán modellértékűvé is válhat.”

„Hogyan lehetne a művészeti oktatás jelentőségét növelni? – folytatta a kérdések felvetését 2005-ben az iskola pedagógiai

programjában. – Meggyőződésünk volt, hogy a művészeti nevelés csak akkor lesz igazán fontos, ha nem önmagában kezeljük, hanem a különböző szakterületekkel való kapcsolatában, vagyis megkeressük azokat az interdiszciplináris csomópontokat, amelyeknek birtokában nagyobb rálátású összefüggésben tárjuk fel a saját művészeti területünket, kölcsönös egymásra hatásban más szakterületekkel. Továbbá, hogy ha sikerül a művészeti területeket, sokrétű kapcsolataik ismeretében, a teljes emberi élet szerves és nélkülözhetetlen részévé tenni, bizonyára a művészeti tantárgyak az iskolarendszerben is fontosabb szerepet kapnának.”

Apagyai és Lantos fő kérdése tehát az volt: hogyan lehetne a gyerekeket úgy tanítani, hogy a zenei és a vizuális terület összefüggéseinek, kapcsolatainak felfedezésén keresztül elmélyültebbek, érdeklődőbbek legyenek a saját szakterületükön, illetve minden területre nagyobb

rálátást kaphassanak, nyitottabb, önálló gondolkodást tanuljanak általános értelemben is.

Apagyí és Lantos a művészetet nem célnak, hanem a nevelés eszközének tekintette. Több évtizedes munkafolyamatuk – tanítási gyakorlati kutatómunkájuk – eredménye olyan egyedi, egészes – integrált – művészeti nevelési szemlélet lett, amelyben az interdiszciplináris kapcsolatok, a kreativitás fejlesztése, a gondolkodásra készítés, az összefüggések felfedezése, az improvizáció, kompozíció, interpretáció és mindezek egységben kezelése kiemelten hangsúlyos.

Az interdiszciplináris kapcsolatok természetesen nem csak a zene-vizualitás összefüggésében, hanem minden területen érvényesek, tehát a természetet, a művészeteket, a tudományokat és a mindennapi életünket illetően is.

Apagyí és Lantos sokszor említette, hogy a művészet nem tanítható, de a nyelv igen. A művészeti területeket fontos nyelvként kezelni, a nyelv nyelvtana pedig tanítható. Amikor nyelvet tanulunk, első

pillanattól kezdve, lépésről lépésre kezdjük beszélni. Ez a művészeti területekre is érvényes. Így a kreatív gondolkodás fokozatosan alakul ki, és átvett, „idomított” formák helyett belülről megfogalmazott, önálló kreatív gondolatok, improvizációk születnek.

Tudjuk, régen az improvizálásnak milyen fontos szerepe volt, kár lenne, ha erről elfelejtkeznénk.

Az országban is jelentkezett ez az igény: a minisztérium felkérésére Apagyi Mária 1997-ben megírta az Improvizáció tantárgy hivatalos tantervét, melyet 1998-tól be is vezettek. Azóta több zeneiskolában is foglalkoznak ezzel a témával, a Pécsi Tudományegyetemen, a Művészeti Karon, a Zeneművészeti Intézetben (PTE–MK Zeneművészeti Intézet) pedig 2016-tól megkezdődött az oktatása, Apagyi Mária vezetésével.

Az improvizáció óriási jelentősége az oktatásban, csak néhány közülük

- Miután nyelvtanulásról van szó, mindenkit, a gyengébb képességű növendékeket is aktivizálja ez a munka.
- A gyerekek zenei tanulmányai nem passzív befogadásra, hanem sokirányú aktivitásra épülnek.
- A növendékek gondolkodása fejlődik, színesebb, gazdagabb lesz, ezáltal emberi kreativitásuk is fejlődik, az improvizáció egész személyiségükre pozitívan hat.

Az Apagyi és Lantos szemlélete alapján kidolgozott nevelés során olyan képességek alakulnak ki, amelyek nemcsak a művészi pályára lépő keveseknek, hanem az egyéb szakterületek iránt érdeklődőknek is nagyon fontosak, hosszú távon, az emberi élet egészében lehet rájuk építeni. Ilyen képességek például a megfigyelési készség, az egész és rész kapcsolatának megértése, az egységben látás készsége, és így tovább.

Lantos arról is gyakran beszélt, hogy a művészetoktatásnak/nevelésnek milyen fontos a szerepe, a feladata. Lantos Ferenc a „teljes ember”, „minőségi ember” nevelését hangsúlyozza. Apagyai Mária „léleképítésről, lélekformálásról” beszél.

Agykutatók (például Hámori József és Freund Tamás) egyre gyakrabban hangsúlyozzák, hogy az oktatás-nevelésben rendkívül lényegesek a jobb agyféltekének működtetését szolgáló tevékenységek. A művészetek gyakorlása nagyon fontos ebből a szempontból, de a kreativitás fejlesztése kimondottan szükséges. Freund Tamás fontosnak tartja „...a belső világ gazdagítását a művészeti nevelés által, az ebben rejlő katartikus élmények révén, erkölcsi-etikai oktatással, példaadás-sal, kis közösségek létrehozásával és fenntartásával, mert ez a kreativitás alapja – az információk sietős habzsolása ellensége az embernek.”

A Pécsi Martyn Ferenc Alapfokú Művészeti Iskolában tovább él ez a szemlélet, és működik ez a nevelési program. Úgy tapasztaljuk, hogy tanítványaink természetesen fejlődnek, érzékenyek, sok irányban gondolkodnak, örömmel rajzolnak és zenélnek, és szeretik, ha ezt az embereknek megmutathatják. Szép eredményeket érnek el.

A konkrét tanítási gyakorlatban négyféle módon foglalkozunk az összefüggések feltárásával, a kapcsolatok kimutatásával

1. Nyelvi alapelemek (sajátosak). A világon minden elemekből épül fel, köztük a zenei és a vizuális területek elemeiből is. Az elemekkel végzett zenei műveletek – improvizációk, saját kompozíciók – és a vizuális munkák kiindulópontjai ebben az esetben elemek, így kapcsolatba hozhatók egymással.
2. Szerkezeti elvek rendszere (általánosak). Az elemek meghatározott rendek, szerkezetek szerint épülnek össze egészszé. Például néhány: ellentét, szimmetria, aranymetszés, aszimmetria, ritmus,

- ismétlés. A gyakorlatban itt egy-egy szerkezeti elv a kiindulópont. Ha a zenei és vizuális feladat a mélyben rejlő interdiszciplináris kapcsolatra épül, a növendékek a saját szakmájukat feltehetően fontosabbnak tartják, mert látják a világ jelenségeinek sokféle variációját, mely egyúttal egyetemes elveket tükröz vissza.
3. Zenéhez kapcsolódó vizuális munkák. Itt a kapcsolatoknak három lehetőségét említhetjük meg: az általánosan használt tematikus és szerkezeti illusztratív kapcsolatok helyett a szerkezeti analógiákkal foglalkozunk, mert véleményünk szerint a legmélyebb összefüggés a szerkezeti analógiák esetében jön létre.
 4. Vizuális munkák zenei megszólaltatása. A kiindulópont ebben az esetben a vizuális munka, ezt elemezzük, értelmezzük, és ennek alapján próbálunk meg hangokkal analógiát létrehozni.

Az interdiszciplináris művészeti nevelési szemlélet kidolgozóinak publikációi kül- és belföldön is hozzáférhetők. Számptalan munkájuk közül íme néhány

Lantos Ferenc

1972–1975 *Természet-látás-alkotás I–IV*. Janus Pannonius Múzeum, Pécs

1980 *Rokonvilágok*. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest

1982 *Építsünk együtt*. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest

1983 *Vizuális szerkesztőjáték*. Népművelési Intézet, Budapest

1989 *From Geometrical Rigor to Visual Experience*. Pergamon Press, Symmetry 2

1994 *Képekben a világ*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Apagyi Mária

1984 *Szerkesztés és rögtönzés*. Népművelési Intézet, Budapest

1989 *Symmetries in Music Teaching*, Pergamon Press, Symmetry 2
2004 *Zongoráalom – Kreatív zongoratanulás*, 3 kötet; Duplex-Rota
Kft., Pécs

2012 *A Zongoráalom értelmezési lehetőségeiről. „Mi a természet nyo-
mán alkotunk”*. Crætive Grafikai Műhely, Pécs

A magyar, lengyel, amerikai, angol, svéd, spanyol és felvidéki ér-
deklődés mellett Japánban is igen nagy figyelem kíséri ezt a mű-
vészetnevelési szemléletet. Hat városban szakmai konferenciá-
kon a zenetanítás egyik 21. századi lehetőségeként mutatták be.

Közös munkák

1984 *Szerkesztés és rögtönzés* (film a Lantos Ferencsel közös munká-
ról). Veszprémi Oktatás Technikai Központ, Veszprém. Rende-
ző: B. Révész László

1992 A zenei és vizuális adottságok összefüggése és fejleszthetősé-
gük. In: Czeizel Endre – Batta András (szerk.): *A zenei tehetség
gyökerei*. Mahler Marcell Alapítvány – Arktisz Kiadó, Budapest

Tanmenetek készítése a zeneiskolai hangszeres, egyéni oktatásban

Király König Zeneiskola AMI, Szeged

TANÁR: SIGMODNÉ ERŐS ANDREA

A 21. századi magyar alapfokú művészeti képzés különleges oktatási-nevelési formát képvisel: a nem kötelező oktatási rendszer felelősségteljes, jól képzett, egyetemes értékeket közvetítő szakemberei fejlesztik a diákok zenei készségeit, miközben az oktatás egyéb területeit is segítik a kognitív képességek egyedi fejlesztésével. A tanári módszertant nem lehet beskatulyázni, egyforma csoportokba sorolni, ezért nem lehet azon csodálkozni, hogy az egyéni oktatás tanulási folyamatainak éves tervezését bemutató dokumentumokról eltérnek a vélemények. Ez ösztönözte Sigmondné Erős Andreát arra, hogy elképzeléseit a Parlando folyóiratban bemutassa. Pályázata ennek a munkának a kivonata.

Szeretném átadni az érdeklődő, kísérletező kedvű kollégáknak azt az új, hiánypótló pedagógiai eszközt, amely a hangszeres tanító pedagógusoknak segítő kezet nyújt, ötletet ad a növendékek tanulási képességének fejlesztését leíró dokumentumok elkészítéséhez, és egyben támogatja is őket a tanfelügyelettel összefüggő feladatok ellátása során. A tanmenetekről szóló írásom elkészítésénél a saját tanári gyakorlatom, tapasztalataim mellett kitekintettem a tanmenetkészítés neveléstudományi hátterére, és példaképem, Varró Margit zenepedagógiájában betöltött szerepére is. Mit várok ezektől a tervezésektől, ajánlásoktól?

- Áttekinthetőséget, egymásra épülést és szakmai biztonságot.
- Lássam bennük azt a pedagógusi hozzáállást, amelyet az elemzés, a felkészültség, a céltudatosság és a kíváncsiság jellemez leginkább.
- Irányt adjon, de rugalmasan változzon, ha azt kívánja meg a tanulási folyamat. Ennek tükrében tanmeneteim – a hangszeres előképző évfolyamától a 10. osztályig – „A” és „B” tagozatos feladatai és elvárásai elsősorban a fokozatosságra építenek, miközben tananyagot és munkaformát ajánl, fejlesztési célokat, ismeret- és személyiségfejlesztést, elvárható fejlődést mutat be, és a tantárgyközi kapcsolatok lehetőségeit is leírja összesen 334 oldalon keresztül.

A tanmenetekben vázolt tanulási képességfejlesztés tevékenység-központú voltát bizonyítja az új ismeretekre koncentrálnak követő gyakorló órák magas száma, ahol problémafelismerő és megoldásra törekvő hozzáállást, technikákat ismer meg a növendék. Ezekkel az önállósága egyre magasabb szintre lép, ahogy a zenetanulás lényegi része, a gyakorlás minősége és mennyisége is fejlődik a tanulási folyamat hosszabb-rövidebb időszakai alatt. A kottakép megfejtése, a zeneművek értelmezése, a hangszerkezelés ismereteinek (testtudatosság) felhasználása, a hallás finomítása, a zenei ízlés formálása, finom irányítása állandó feladata a zenetanároknak. Egy-egy érzékenységet fejlesztő harmónia, zenei forma átélésére (→ pl. felütés, oldás, álzárlat, szekvencia), a zenei szövegértésre (→ pl. zeneszerző üzenete a kottakép segítségével, szonátaforma, polifónia), a tempótartásra és ritmikusságra (→ pl. crescendo ≠ accelerando) folyamatosan érzékenyítjük növendékeinket. Vagy említhetném az alkalmazkodó mozgást (→ zongoristáknál pl. a tenuto-, staccato-, leggiero játékformáknál), amitől természetesebbé válik a tevékenységünk,

a memorizálás magasabb szintű művelését (→ fejben gyakorlás, mely során látjuk, halljuk, érezzük a zenét).

Ezek többnyire a kottákban jelzés és magyarázat nélküliek, de a naplóba beírt éves tervezésen keresztül sem láthatók. „Csak” tanítjuk. Ahogy azt is, hogy a gyakorlás, a fejlesztés során a figyelmünket mire érdemes irányítani; milyen változatokban (pl. nyújtott, vagy éles ritmusgyakorlatokkal, különböző tempók választásával) érdemes egy-egy résszel foglalkozni; hányszor szükséges ismételni a bevésődés létrejöttéért; milyen technikai eszköz (pl. smart telefon, digitális metronóm, közösségi felvételmegosztó oldalak) felhasználásával juthatunk közelebb a célunkhoz. E stratégiákat mozgósító tanulási formák szinte mindegyike tetten érhető egy-egy zeneóra alkalmával az utánzás és együttműködés jelenlétével, és úgy gondolom, hogy ezek az otthoni házi feladatok megoldásában és a közismereti iskolák tevékenységeiben is pozitív hatást érnek el. Az előbb említett szociális kompetenciák szorosan összefonódnak a kommunikációs készségek fejlődésével, és ha ezt a vonalat továbbvezetem, akkor eszembe jutnak a *The New York Times* cikkében olvasottak. Itt ismert közgazdászok, színészek, politikusok az aktív zenéléssel létrejövő együttműködésről, az egymást meghallgatás képességeinek fejlődéséről beszélnek, illetve megemlítik azt a speciális, rejtett nyelvet, a „hidden language”-t, amit a zenetanulás által sajátítottak el.

Kétségtelen, hogy a gyerekeket egyrészt a szabálykövetésre, másrészt a gyors, kreatív, rugalmas megoldások megvalósítására tanítjuk. Gondoljuk végig! A közös muzsikálás egy-egy szép pillanatának, vagy akár a hibáinak kezelése, lereagálása mennyi mindent elárul a társunkról és saját magunkról is. Beszélgetünk a kamarapartnerünkkel a hangszerünk segítségével? Igen, és ezt a képességet megtanuló gyermek az okos elektronikai eszközökből kiemelkedve új élményhez jut. Szerintem pontosan ezek a tapasztalatok azok, amik nem

maradnak a zeneiskolai környezetben: a diákok olyan tudást kapnak általa, amelyekkel a hétköznapi sikereik számát gyarapíthatják.

A tanmeneteim elkészülte után olvastam a következő gondolatokat egyik példaképem, Varró Margit a nagyszerű zongorapedagógus könyvében:

„A második és harmadik év tanmenetét kevésbé részletesen állítottuk össze, mint az első évét. Egyfelől azért, mert a tanítási gyakorlatban folyton érvényesülő pedagógiai invenciót nem lehet beleszorítani a legkimerítőbb tanmenetbe sem, s ebből a szempontból az első év »részletes tanmenete« is szükségképpen vázlatos – másfelől meg azért, mert a tanító az előzőkből amúgy is elég ösztönzést meríthetett a zongorajáték egyes problémáinak gyakorlati megoldására.”

Magam is hasonlókat tapasztaltam: az első évfolyam tanmenetének felépítésével foglalkoztam a legtöbbet, de egy-egy órát megvizsgálva számtalan, a dokumentumban nem említett lehetőséget vettem még észre utólag az egyéni fejlesztés egyedisége miatt. Lehet, hogy tanulási problémákkal küzdő tanulónak a kottaolvasás, a ritmus értelmezése, a két kéz függetlenítése több időt vesz igénybe? Vagy egy tehetséges növendék egy pillanat alatt ösztönösen megoldja a legnehezebb feladatokat? Igen, de a személyre szabott anyagválasztással, a játékosan motiváló, fantáziadús tanítással, úgy gondolom, hogy mind a két típusnál sikeresen fejlődik, ügyesedik a játéktechnika, a logikus gondolkodás, ahogy az előregondolkodás, a memorizálás, az ízlés, az önkifejezés, az érzelmvilág és sok más képesség is.

Jelenleg a tanmeneteim átdolgozásával foglalkozom, ugyanis hasznosabbnak és megvalósíthatóbbnak tartom – kollégáim, illetve azok, akik kérték és megkapták a teljes anyagot, győztek meg erről –, hogy

a közismereti iskolák vagy a szolfézs tantárgy tanmeneteihez képest a hangszeres oktatás éves tervezései havi lebontásúak legyenek.

A hangszerjátéknak is megvan a maga technikája. A hozzávezető út leírásának, megfogalmazásának, vagyis a tanmenetkészítésnek szintén. Újdonsága, innovatív jellege miatt még sok a kérdőjel körülötte, ezért a kételkedőknek és a lelkesedőknek egy pár sort idéznék Neuhaus professzor nagyszerű gondolataiból, amit magaménak vallok mind a zongorázás, mind a zongoratanítás és a tanmenetkészítéssel kapcsolatban: „Gyakran emlékeztetem tanítványaimat arra, hogy a technika szó a görög *τεχνική* szóból származik, és azt jelenti: művészet.”

A zeneiskolai kórus közössége segít legyőzni a betegséget

(Esetleírás)

SOMOGYI TERÉZIA, SZOMBATHELY

Az előzmények

T. hétéves kora óta énekel kórusban, hallása jó, hangja nagyon szép. Jól olvas kottát, büszke arra, hogy szépen énekel. A zene lényeges szerepet tölt be az életében, a kóruspróba vagy koncert kedvéért még a számára oly fontos futballmeccseket is kihagyja. A kóruson belül működő kamarakórusban is részt vett, melynek tagjaival szoros baráti kapcsolatot ápolt. A gyakori hétvégi közös szerepléseken, kirándulásokon mindig jelen volt, feladatokat vállalt. A külföldi szereplésekhez mindig nyilvános erkölcsi és szakmai elismerés társult, s ez inspirálta az idegen nyelv tanulására. Jó a tanár-diák kapcsolatunk, sok közös zenei és szabadidős élményben osztozunk. Szüleit jól ismertem, a koncerteken és egyéb programokon lehetőségünk volt megkedvelni egymást. Tudtam arról is, hogy válnak, és hogy a válásuk nem egyszerűen zajlik. Az édesanya a városban maradt, az édesapa vidékre költözött. T. gyakran, rendszertelenül, a kialakult családi konfliktusoknak megfelelően változtatta lakhelyét. Kevés figyelem irányult rá.

A probléma

T. korábban rendszeresen járt kóruspróbákra, még meghűléses tünetekkel is mindig örömmel énekelte. Egy idő után feltűnt, hogy

rendszeresen náthás, a bőre piros, gyulladt az orra körül. Lefogyott, arca beesett, egyre ápolatlanabban érkezett. Kértem, hogy menjen el orvoshoz, hátha allergiás vagy asztmás. A kóruspróbákon feltűnően viselkedett: nyugtalanul ült, többször kiment inni a mosdóba. Éneklése is megváltozott: hangosan, tempót nem tartva kezdett énekelni. Amikor már több hete ismételtetem aggodalmaimat, egyik énekes társa odajött hozzám, és félenken megsúgta: „Teri néni, T. nem allergiás, hanem drogozik.” (Elmondta, hogy látta, amint az orrán keresztül szippantja fel a port.) Megdöbbenem és kínosan éreztem magam, hogy nem ismertem fel a tünetekből a bajt.

Megoldás keresése

Elsőként négyszemközti beszélgetést kezdeményeztem. T. rögtön megnyílt előttem, beismerte gyengeségét, elmesélte családi és iskolai gondjait. Minthogy éles eszű, de nagyon nyugtalan természetű volt, a szer csak még jobban felerősítette viselkedésbeli hiányosságait. Az iskolai tanórákon közbeszólásaival kiváltotta néhány tanár ellenszenvét. Beszélgetésünk végén megígérte, hogy megváltozik, elhagyja a szert. Akkor még tájékozatlanságom miatt nem sejtettem, hogy ez a folyamat mennyire nehéz lesz.

Felvettem a kapcsolatot a szülőkkel is, akik tudtak a problémáról, de mivel éppen váltak, és sajnos azon az állásponton voltak, hogy „majd észhez tér”, T. instabil lelki világán csak rontott a szerető családi légkör hiánya. Úgy éreztem, tennem kell valamit. Megbeszélésre hívtam a kamarakórus tagjait, és kidolgoztunk egy tervet. A szoros baráti kapcsolat óriási erővel kezdett működni, mindenki vállalt feladatot. Elkísérték orvosi tanácsadásra, gyakrabban szerveztek vele közös programot, esténként felhívták telefonon, hogy hazament-e. Megpróbáltuk az érdeklődését más irányba terelni,

felmutatva a szabadidő eltöltésének hasznos lehetőségeit. Az én feladatomban az volt, hogy szakorvosi információkat gyűjtssek a szenvedélybetegségekről. Először az interneten keresgéltem, ahol magukról a drogokról elég részletes információkra leltem. Tanácsot viszont, hogy miként kellene viselkednünk a szenvedélybeteggel és a körülötte lévő egészséges tanulókkal, keveset találtam. Míg T. barátai kíséretében a kórház pszichiátriai osztályán ült tanácsadáson, én egy ismerős pszichiáternél érdeklődtem, hogy mit tegyek. Aztán közösen beszélgettünk T.-vel a droghasználat következményeiről, veszélyeiről a kamarakórusban.

A terv következő része az volt – az orvosi tanácsoknak megfelelően –, hogy T. járjon kóruspróbákra, de az általa nagyon kedvelt szereplésekre csak tünetmentesen jöhet. Ezt egyébként az is indokolta, hogy kontrollálatlanságával időnként elrontotta a produkciót. Nehéz feltétel volt ez számára, magától nem is tudta volna teljesíteni. Megvolt azonban benne az erős kötődés a kórusához, a barátokhoz, és belátta, hogy meg kell gyógyulnia. Ígéreteit azonban sokáig nem tudta betartani, még hosszú hetekig láttuk a tüneteket. Különleges bánásmódot igényelt, de szerencsére a kiskórus tagjai gondolkodásukban és toleranciaszintjükben érett kis felnőttek voltak: elfogadták és segítették beteg társukat. Küzdelme a gyógyulásig még hosszú hónapokon át tartott, de végül szülei, barátai és természetesen a szakemberek segítségével sikerült egészséges emberré válnia.

Tanulságok

A feladatoknak, amelyeket közösen kigondoltunk, egy része pontosan egyezett a pszichiáter tanácsaival: erősítsük *betegségének* tudatát, inspiráljuk a *gyógyulásra* – e szavak hangsúlyozásával –, és hívjuk fel a figyelmét a további súlyos betegségek kialakulásának veszélyeire.

Fejezzük ki egyet nem értésünket, és legyünk türelmesek. Próbáljuk meg érdeklődését más irányba terelni, szabadidejét beosztani, hasznos eltöltéséhez sok közös programot szervezni. Adjunk külön feladatot neki, hogy érezze, pótolhatatlan számunkra. (A kamarakórusban ő volt az egyetlen fiú, így tudatosítottuk benne, hogy nélküle megszűnik a kiskórus.)

Konklúzió

A zene érzelmi hatásának személyiségformáló ereje van. Az eltérő kulturális közegből érkező, nagyon különböző személyiségű fiatalok csoportja a muzsikálás révén összetartó közösséggé formálódott. Az alapfokú művészeti iskolákban folyó zenei nevelés általában sikerélményt nyújt a növendékeknek. Különösen igaz ez a zenekarokra, kórusokra, kamaracsoportokra, ahol az egyénre nem nehezedik akkora stressz és felelősség. Az egy-egy elhivatott tanár körül kialakuló jó légkörben pedig életre szóló barátságok alakulnak ki, olyan közösségek jönnek létre, amelyek segítségével még a betegségeket is sikerül legyőzni.

Gyermekszínházszók városi/regionális találkozója

Vásárhelyi Pál Általános Iskola, Kecsemét

WAMBER GABRIELLA

A Gyermekszínházszók városi/regionális találkozóját először két évvel az alapítása után rendezte meg a kecskeméti művészeti iskola. 2017-ben már a 26. találkozóra gyűltek össze a színházszó csoportok – a kezdeményezés az eltelt negyed században tervszerűen megfogalmazott célokat és feladatokat tartalmazó projektté nemesedett.

A találkozó megszületésének aktualitását 1991-ben Katona József – Kecskemét város nagy szülőtte, a nemzeti dráma megteremtője – születésének bicentenáriuma adta. Az akkor mindössze két évvel korábban alapított Vásárhelyi Pál Általános Iskola – helyét keresve a város alapfokú közoktatási intézményeinek sorában – arculata kiépítésén, hagyományai megteremtésén munkálkodott. Az egész megyére kiterjedő felhívás közzétételével, mely szerint Katona emléke előtt tisztelegve fesztivál keretében bemutatkozási lehetőséget kínál alkalmi vagy szakköri keretek között dolgozó iskolai színházszó csoportoknak, egyszeriben a figyelem középpontjába került. A színházszó a közösségformálás, az anyanyelvhasználat eszköze, az iskolai élet más területein sikertelen gyermekek számára is közösségi élmény, melyben sikert arathatnak. A szép emlékű első találkozó eredménye és folytatása lett a többi, az akkori résztvevők javaslata nyomán: 1993-tól minden év márciusában az intézményi napok keretében rendezik meg. A találkozó az elmúlt negyed században tervszerűen megfogalmazott célokat és feladatokat tartalmazó projektté nemesedett.

A projekt rövid leírása

A Gyermekszínhátszók városi/regionális találkozója a jelentkező csoportok fesztivál jellegű együttléte, ahol a látott produkciók alapján szakmai vendégek – drámapedagógus, színházi szakember, elismert gyakorló színhátszócsoport-vezető – adnak hasznos útmutatást, tanácsokat a csoportokat segítő pedagógusoknak a további munkához. Mivel ez nem verseny, hanem fesztivál, a szereplőket a fellépés izgalmán túl nem nyomasztja a versengés súlya – itt egymás produkcióit látva, tapasztalatokat gyűjtve tanulhatnak, ismeretségeket, barátságokat köthetnek. A színhátszó csoportok – a támogatók és pályázatok révén – vendéglátásban, elismerésben részesülnek; a kísérő programokon pedig más művészeti tevékenységekkel (tánc, zene, képzőművészet) ismerkedhetnek meg.

Olyan pedagógiai jó gyakorlatról van szó, amely iskolai társulások, kistérségek, régiók tehetséggondozást szolgáló, a szociokulturális hátrányok leküzdését közösségben gyakorolt feladatokon keresztül megvalósító munkájába illeszthető. Ez a projekt a „rövid időn belül közéletbe kerülő” (Schola Ludus, Sárospatak, 1656), a színpadon álló vagy éppen a szervező házigazda szerepében tevékenykedő gyerekek számára olyan gyakorlási terep, ahol a tervezéstől a megvalósításon át a produktum megszületéséig, értékeléséig szerezhhetnek tapasztalatokat. Olyan pedagógiai gyakorlat, amelyben gyermek gyermekkel, felnőtt felnőttel, gyermek felnőttel, egymásra utalva, egymást támogatva kooperálhat.

A projekt elsődleges célja

- 6–15 éves korú, különböző képességekkel, készségekkel rendelkező, eltérő szociokulturális háttérű gyermekeket foglalkoztató

színhátszó közösségeknek bemutatkozási, találkozási lehetőséget biztosítson;

- hozzájáruljon a tehetséggondozáshoz,
- csökkentse a hátrányos helyzetű gyerekek lemaradását.

További cél

- a színpadi alkotások bemutatása során a csoportvezetők – a legtöbb esetben pedagógusok – további munkájukhoz szakemberek bevonásával módszertani segítséget kapjanak;
- a drámapedagógia mint alkalmazott művészetpedagógiai irányzat minél szélesebb körben ismertté váljon, teret nyerjen a művészeti nevelésben, a színhátszás gyakorlatában;
- a színhátszó csoportokban és a találkozó szervezésében közreműködő gyerekek személyiségüket – értelem, fizikum, lélek – sokoldalúan kibonthassák, fejleszthessék, ezáltal csökkentve szociokulturális hátrányukat; kreativitásuk, ön- és emberismeretük gazdagodjon; a közösségben végzett munka révén szociális kompetenciáik, a mássággal szembeni toleranciájuk, kooperációs készségeik, verbális és metakommunikációs képességeik erősödjenek;
- a részt vevő gyerekeknek nézőként is legyen módjuk értékelni a kortársak színpadi alkotásait, tanulni, tapasztalatot szerezni mások előadásából;
- a vendéglátó és fellépő szerepében legyen alkalmuk új magatartási, viselkedési formákat kipróbálni, gyakorolni;
- a rendezésbe házigazdaként bekapcsolódó gyerekek kapjanak olyan feladatokat, amelyekkel bizonyíthatják kreativitásukat, önállóságukat, s átélhessék a felelősség érzését.

A projekt résztvevőinek köre

Kecskemét és a járás/régió általános iskoláinak, valamint alapfokú művészeti oktatást folytató intézményeinek színjátszó csoportjai (6–15 éves gyerekek), a munkájukat segítő pedagógusok, a rendező iskola dolgozói (pedagógusok, technikai dolgozók, gyerekek), szakértők (irodalmár, színházi szakember, drámapedagógus), meghívott vendégek (intézményvezetők, partnerintézmények vezetői, az iskola-fenntartó képviselői, támogatók).

A projekt időtartama: nyolc hónap (minden év szeptemberétől a következő év áprilisáig)

A projekt megvalósítása 4 szakaszban

1. A projektmenedzsment felállítása, a tervezés – ütemterv, költségterv, erőforrásterv –, valamint az alprojektcsoportok szervezése, előkészítés időszaka (szeptember–november)
2. A kivitelezés, az alprojektek megvalósításának szakasza (december–február)
3. A találkozók, a produktum megvalósítása (március)
4. A projekt értékelése, lezárása (március–április)

Régi táncok iskolája

DR. SZÉLL RITA

Immár 30 éve, hogy a magyarországi pedagógus-továbbképzések kínálatában megjelent a „régii táncok” témája, mely Kőbányán, kísérletképpen már korábban bekerült a zeneiskolai gyakorlatba. Az elképzelés lényege, hogy a reneszánsz és barokk táncgyakorlaton keresztül megfoghatóvá, valóságossá tegyük a táncművek zenéjét.

A saját testben megélt mozgás nemcsak a tételek ritmikái stabilitásának előadását, illetve megragadását segíti, hanem ahhoz is hozzájárul, hogy a tánc által megértsük az adott tétel típus alapvető ritmikái jellegzetességeit, hangsúlyrendjét, formai felépítését, valamint karakterét, helyes frazeálását és artikulációját. A historikus táncok gyakorlatával a táncművészet oldaláról erősítjük és támogatjuk a zenei előadói gyakorlatot. Az eltelt 30 évben több ezer zenepedagógus, egyetemi hallgató és számos kurzus résztvevője ismerhette meg ezt a csodálatos táncanyagot, és tette magáévá a táncgyakorlatból lesűrhető tanulságokat saját pedagógiai és előadói praxisa számára.

Ki a szolfézsoktatásban, ki a hangszeres és kamarazenei képzésben, ki a tanórán kívüli tevékenység keretében alkalmazta a régi táncok mozgásos és zenei anyagát, és ezzel sok örömet és sikerélményt szerzett diákjainak. Azt ma már senki sem vitatja, hogy azok a növendékek, akik a reneszánsz és barokk táncokkal foglalkoznak, a hangszeres és magánének-képzésben is eredményesebbek. Formaérzékük, karakterábrázolási készségük és ritmikái képességeik egyértelműen fejlődnek. Hangszerkezelésük is felszabadultabbá válik, bátrabban fogalmazzák meg zenei gondolataikat, jobb előadókká válnak.

Az már csak járulékos nyereség, hogy közben színpadi viselkedésük és jelenlétük is határozott javulást mutat.

A felkészülést segítette többek között a Nemzeti Tankönyvkiadó 2001-es kiadványa, a *Régi táncok iskolája. A francia reneszánsz táncai* című kötet, amelynek zenei anyagát a zeneiskolai gyakorlat számára válogattam. A foglalkoztatott apparátus különböző hangszeres csoportok és billentyűs hangszereken játszóknak számára teszi elérhetővé a francia reneszánsz stílus táncdallamait.

A reneszánsz és barokk táncok korabeli forrásokon alapuló gyakorlata a táncművészeti ágba is frissülést hozott. Leendő táncművészek, táncpedagógusok egyetemi oktatása mellett a már tanító táncpedagógusok továbbképzéseken sajátíthatják el a történelmi társastáncok táncrekonstrukciókon alapuló gyakorlatát. Az új báli és színpadi táncanyag a stilisztikai ismeretek mellett a koreográfusi eszköztár bővülését is magával hozza, mely akár a modern táncok világával is kombinálható.

A téma bevált a pedagógiai gyakorlatban, reméljük, az eljövendő évtizedekben is egyre több művészetoktatásban részesülő tanuló tehetséggondozását szolgálja majd.

Mobileszközök a trombitatanításban

*Veszprémi Zeneművészeti Szakgimnázium és AMI,
Csermák Antal intézményegység*

TANÁR: UHER BERTALAN

A veszprémi zeneiskola tanára több éve alkalmazza a MuseScore ingyenes kottairó programot a számítógépes zeneórákon, csoportos oktatás keretében. Jó gyakorlatának ismertetése ennek az egyéni hangszeres órákra történő adaptálását, valamint az oktatásban tapasztalt pozitív hatásait mutatja be.

Számítógépre telepítve a MuseScore programot, ingyenesen használható, teljes értékű kottairó szoftvert kapunk, melyet magyar nyelvi támogatással is elláttak. A kottairó szoftver keresztplatformos, vagyis egyformán használható a legelterjedtebb számítógépes operációs rendszerekkel. Az alkalmazás mobileszközökre (Android rendszerű okostelefon, tablet) a Play Áruházból tölthető le. Mobiltelefonon és tableten a program lejátszó alkalmazása települ. A program PDF-dokumentumokat és a saját fájlformátumában mentett kottákat is képes megjeleníteni és lejátszani.

A veszprémi zeneiskola hangszeres terme – a berendezési tárgyak mellett – interneteléréssel és jó minőségű hangszóróval rendelkező számítógéppel és multifunkciós nyomtatóval van felszerelve. Ezenkívül rendelkezésre áll egy 10” kijelzős tablet. Az alkalmazás használata során szükség van jó minőségű fejhallgatóra vagy hangszóróra. Ezek otthon a tanulók számára elérhetők mobilkészülékeikkel. A tanórákon az első lépésekben a diákok megismerkednek a program használatával, majd az otthoni feladatokkal és a gyakorlás módjaival.

A házi feladatok egy része kottakészítés: a trombitaszólamot kell leköttázni. A program használatában jártasabb diákok a zongorakiséretet is megírják. A kottakészítés során megismerik a transzponáló hangszer fogalmát, a kotta elemeit és a zenei jelkészletet. Az ott-honi gyakorlás kiegészül az elkészített zenei anyag használatával. Mobil eszközökön megnyitva meghallgathatják az elkészített zenei anyagot, és együtt játszhatják a készülékkel.

A zeneiskolai hangszeres oktatásban a leggyakrabban használt előadási darabokat dolgozzák fel a diákok a tanárral közösen. Az elkészített zongorakiséretes anyagokat legegyszerűbb a felhőszolgáltatásba menteni. Mobiltelefonon, tableten megnyitva a zeneműveket, a diák számára biztosítható az előadáshoz a zenei alap és a kotta. A mobil eszköz e-kottatartóként is funkcionál. Gyakorlaskor a tempó és a hangmagasság megváltoztatható, ezzel is igazodva a diák képességeihez. Zenekari anyagoknál minden szólamban lehetőség nyílik a hangerő egyedi beállítására (mixer funkció).

A programot használó diákok körében megfigyelhető a zeneművek gyorsabb elsajátítása, a biztosabb tempótartás és az intonáció javulása. A kottakeresés lehetőséget biztosít számukra, hogy más zeneműveket, zenei stílusokat is megismerjenek, kipróbáljanak. Az alkalmazásban elérhető sok-sok zenemű kipróbálása motiválja őket, a megnövekedett gyakorlási idő fejleszti állóképességüket. A zeneművek digitális elkészítése során a zenei írás-olvasási készségeik, zeneelméleti ismereteik fejlődnek. Megismerik a jogtiszta kottahasználatot, és fejlődnek digitális kompetenciáik.

A fent ismertetett programhoz hasonló megoldás iPad eszközre az AVID Scorch, valamint jazz-zenészeknek az IReal Pro program.

Zenés Színpad

Teleki-Wattay Művészeti Iskola AMI, Pomáz

DRÁMAVEZETŐ: BORBÉLY MIHÁLYNÉ, ZENEI VEZETŐ: MÉHES IMRE

A Zenés Színpad belső kezdeményezésre alakult meg 1992-ben, vagyis egyidős az iskola önállóvá válásával. Célja az volt, hogy színre vigye magyar szerzők zenés műveit, olyan darabokét, amelyek értéket közvetítve, ízlésformáló szerepet is betöltve alkalmasak arra, hogy szórakoztató módon keretül szolgáljanak a növendékek különböző korú csoportjainak művészeti neveléséhez, tehetség gondozásához. A Zenés Színpadon minden alkalommal (évente-kétévente) más-más összeállítási társulat visz színre egy-egy zenés darabot.

Az iskola elkötelezett a komplex művészeti oktatás-nevelés mellett, és a Zenés Színpad az a tevékenységi forma, amelyben a legsokoldalúbban fejlődhetnek, illetve kaphatnak teret a növendékek különböző készségei. A zenén kívül a színjáték, a képzőművészet és a tánc is más-más hangsúllyal, de egymásra támaszkodva, együttműködve jelenik meg, és fejt ki hatását a próbafolyamatok során. A különböző művészeti ágakban tevékenykedő tanulók a közös munka közben megismerik társaik készségeit, illetve saját kompetenciáikat is kiteljesíthetik, hiszen a zenés színpad erre széles teret kínál.

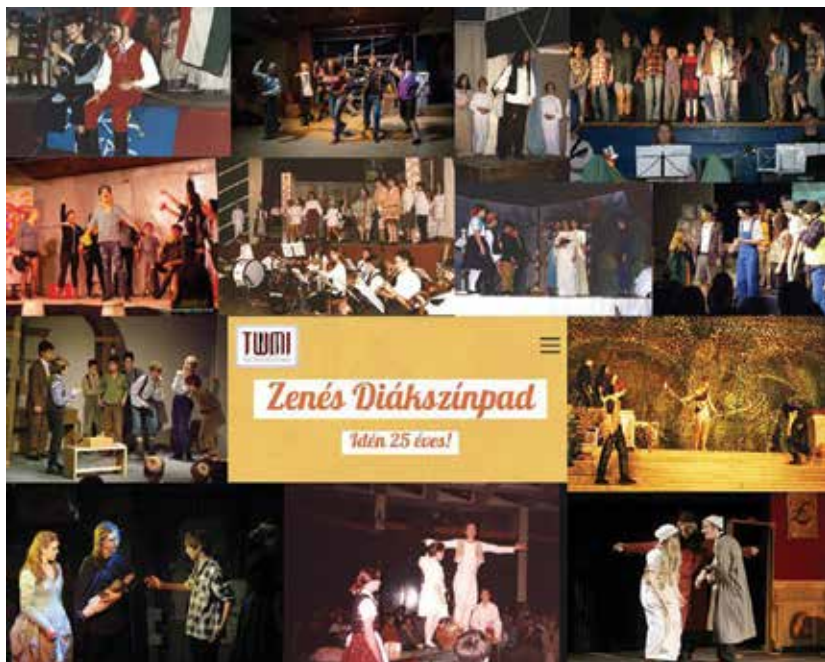
A komplex művészeti nevelés nemcsak az ismeretek gazdagításában jelentős, hanem – ami még fontosabb – hihetetlen közösségépítő ereje a mai világban különösen értékes szerepet játszik. A színjátszás/drámajáték kifejezetten az egyik legalkalmasabb eszköz e cél elérésében. Ennek a jó gyakorlatnak az egyik fő sajátossága, hogy mindig

élő zenei kísérettel hozza létre előadásait, a zenei tanszak hangszeres növendékeinek közreműködésével. A színpadi szerepeket előadó növendékek is mindannyian hangszeres tanulmányokat folytatnak, illetve társművészeti szakon tanulnak. Néhányan a zenekar munkájában vesznek részt, a többiek színpadi szereplők, sőt, a fénytechnikai és hangosítási munkákat is diákok végzik.

Az – ideális esetben – iskolai oktató-nevelő munka a jó gyakorlat során „nevelve oktató” stratégiává változik, ami azt jelenti, hogy az embert mint közösségi lényt igyekszik formálni, természetesen mindig az egyéni készségek, sajátosságok figyelembevételével. A gyerekek tehetségének kibontásában döntő szerep jut az iskolának, a családnak és a társaknak is. A vezető tanárok feladata, hogy a megfelelő módszerekkel felismerjék azokat a kompetenciaterületeket, amelyeken az egyes tagok – tehetségüknél fogva – saját maguk és a társulat egésze számára a leghatékonyabban tudnak működni.

Az évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a közös felkészülés ideje alatt minden egyes diák megtalálja a tehetségéhez legjobban illő szerepet a csoporton belül, s ez nem csupán a színpadi szereplést jelentheti. Mindig nagy öröm és meglepetés, ha a munkába bekapcsolódó diákoknak addig nem ismert, értékes, sőt olykor kiemelkedő képessége kerül napvilágra.

Manapság egyre gyakrabban merül fel a többszörös intelligencia kérdése. Ma már tudjuk, hogy az általános- és középiskolák zöme egyelőre főként a verbális, illetve a logikai intelligenciájú tanulók fejlesztésére alkalmas. Az oktatási intézmények többségének berendezkedéséből adódóan ritkán vagy talán sohasem jutnak felszínre, vagy legalábbis nem kapnak elég hangsúlyt az oktató-nevelő munkában olyan területek, mint az interperszonális vagy az intraperszonális, a térbeli-vizuális, testi-kinesztetikus, zenei, illetve gyakorlati intelligencia. A közös munka során gyakran derül ki egy-egy társulati tagról, hogy bár a színpadi szereplésben nem mutat kiemelkedőt, de

például a kulisszák mögötti munkákban (kellékek, díszletek, ügyelési feladatok stb.) nélkülözhetetlen, hiszen kiváló szervező, társainak lelki támasza, és kitűnően koordinál, esetleg figyelemre méltó a kez ügyessége. A próbákon és az előadásokon látványosan mutatkozhat meg egy-egy énekes vagy táncos tehetsége, de legalább annyira fontos, hogy a közösséggé kovácsolódó csapatban kiemelkedhetnek más területen tehetséget mutató tagok is. A szereplők jelmezeinek tervezésében, kivitelezésében, a táncok koreográfiájának elkészítésében részt vevő növendékek szintén eredményesen kamatoztathatják képességeiket, tehetségüket. A hosszú próbafolyamat alatt mindenki megtalálja a maga helyét, nem érzi kisebbnek magát a kórustag a szólistánál, a főszereplő a mellékszereplőnél. A színpadi munka nagy fegyelmet és pontosságot igényel, és ha a gyerekek megszokják,

magukévá teszik ezt a szemléletet, a későbbiekben is természetes lesz számukra, hogy csak így lehet és érdemes dolgozni. Fontos pedagógiai cél, hogy az egyéni órákon megszerzett tudást a gyakorlatban is kamatoztathassák a tanulók.

A kreativitás kibontakoztatásának folyamatát tudatosan, lépésről lépésre haladva kell irányítani. Az első fázis az előkészülettel indul: ez állhat bemelegítő, ráhangolódásra alkalmas vagy csoportdinamikai játékok sorából. Fontos, hogy azonnali hatás nem várható, hiszen a csoportot különböző habitusú, beállítottságú, személyiségű gyerekek alkotják.

A Zenés Színpad hosszú évek óta meghatározott munkarend szerint készül az előadásaira. A kezdeti időszakban a tréningeken túl, illetve azokat követően heti több alkalommal szekciópróbákat tartanak: zenekari, tánc- és kóruspróbákat, valamint egy-egy jelenet próbáját. A szereplők kiválasztása hosszabb folyamat eredménye, sok-sok játékos helyzetgyakorlat, improvizációs játék során alakul ki a végső felállítás.

Szombatonként összpróbákra kerül sor, ahol teljes hangosítással és világítástechnikával folyik a munka. Az élőzenés előadások rendkívül összehangolt munkát igényelnek. Mivel sohasem alkalmaznak playback technikát, és nem használnak gépi zenei alapot, hanem mindannyiszor élőben szól a zene és az ének, megfelelő technikai felszereltségre van szükség. A színvonalas, de legalábbis vállalható minőségű amatőr produkció alapfeltételei a jó állapotban lévő mikroportok, mikrofonok, erősítők, hangfalak és természetesen hangszerrek, fénytechnikai eszközök.

Tablettel szolfézsórán

Palotásy János Zeneiskola AMI, Jászberény

TANÁR: VIRÁGNÉ DR. JUHÁSZ-NYITÓ KLÁRA

Zeneiskolában szolfézs-zeneelméletet tanítani nem egyszerű. A szolfesztanárok jól ismerik, alkalmazzák a rendelkezésükre álló módszertani palettát, és igyekeznek újabbnál újabbakat találni, hogy a növendékek figyelmét felkeltsék és ébren tartsák a csoportos szolfézsórákon. A megoldásokat a gyerekek saját világában érdemes keresni.

A 2018-ban fennállásának 60. évfordulóját ünneplő jászberényi Palotásy János Zeneiskola Alapfokú Művészeti Intézmény speciális feladatköréből adódóan nagy gondot fordít a tehetséggondozásra a mindennapi hangszeres és csoportos órák keretében, továbbá lehetőséget biztosít növendékei számára, hogy olyan rendezvényeken, programokon vegyenek részt, amelyek elősegítik fejlődésüket. Ehhez a folyamathoz kapcsolódott másfél évvel ezelőtt a csoportos szolfézsórákon megvalósuló IKT-alkalmazás. 2015 tavaszán az intézmény a TÁMOP 3.4.1. C pályázat keretében 13 tablet vásárlására kapott lehetőséget. A tabletekre letöltött alkalmazások kiszélesítették a szolfézsórán felhasználható eszközök és módszerek körét.

2015 őszén az első tabletes szolfézsórákon a zeneiskolai növendékek, a következő, akár ingyenesen is elérhető, egyszerűen használható, játékos alkalmazásokkal ismerkedtek meg, melyek a zenei ismereteket bővítik, a zenei készségeket fejlesztik: Don't Play With Your Music, Ear Trainer, Ear Fluent, Major Music, Music Matrix,

Sound Memo, The String Club, $\frac{1}{4}$ Szolfézs, Twin Notes, Music Makes Notes (1–2. sz. képek).

A 2016/2017-es tanévtől lehetőség nyílt arra, hogy a szolfézsoktatásban felhasználjanak két angol nyelvű, szolfézsstanítást támogató, ausztrál fejlesztésű szoftvert: a *Musition 5.0*-t és az *Auralia 5.0*-t. A Musition 5.0 főként az elméleti ismeretek gyakorlására alkalmas, míg az Aurália 5.0 feladatai hallásfejlesztő gyakorlatokkal segítik a szolfézsstanulást, egyéni, illetve csoportos foglalkozásokon.

Az angol nyelv gyakorlása mellett a zenei szaknyelv alkalmazása kerül előtérbe. A növendékek örömmel veszik – még azok is, akik más nyelvet tanulnak –, hogy angolul folyik a gyakorlás, könnyen és gyorsan tanulnak. Játéknak tekintik, hogy a zenei kifejezéseket más nyelven is megismerhetik.

A programok interaktív tábla segítségével, valamint a rendelkezésre álló 12 tanulói és 1 tanári tablet segítségével használhatók. A feladatok első nagy csoportja a vonalrendszerben való tájékozódást, az abc-s hangok azonosítását, vonalrendszerbe helyezését – *g*- és *f*-kulcsban –, majd a kulcsok gyakoroltatását segíti. Később sorra kerülnek az enharmonikus hangok, a hangnemek és előjegyzéseik, valamint a hangközök. A programok külön feladatcsoportban foglalkoznak a ritmikai ismeretekkel, hangzatokkal. Az alkalmazások a zenei szakkifejezések, terminusok és szimbólumok témakörének gyakorlását is lehetővé teszik. Hangszerismeretet és hangszínhallást fejlesztő gyakorlatok ugyancsak színesítik a palettát. Az „általános ismeretek” témakörben a zenetörténeti korokat és a zeneszerzők munkásságával kapcsolatos ismereteket dolgozza fel a program.

Az Auralia 5.0 feladatai a hallásfejlesztésben adnak interaktív segítséget. A feladatokat itt már inkább egyéni, tabletes megoldással célszerű gyakoroltatni. A témakörök jórészt megegyeznek a Musition 5.0 feladataival, de előtérbe kerülnek a hangzó feladatok.

Gyakorolható a hangközők, hangzatok, hangsorok felismerése, éneklése. Ha hibás a megoldás, visszajátszásra van lehetőség. A nagyon egyszerű 3-4 hangos dallamoktól induló dallam- és ritmusdiktálási feladatok fejlesztik a vonalrendszerben való tájékozódást, a kottaolvasási és zenei íráskészséget.

Minden feladatcsoportra jellemző, hogy egy-egy ismeretet többször is gyakoroltat, ismételtet, különböző szinteken. Előbb ellenőrzi, hogy helyes-e a megoldás, megmutatja a kottaképet, és ha jó a válasz, adja a következő feladatot. Egy-egy szint teljesítését követően a rendszer felajánlja a következő szintet. Helytelen válasz után felkínálja a javítási lehetőséget. Az adott feladatcsoport gyakorlását lezárva pedig összesíti az elért eredményt.

A két program kínálja lehetőségek jól kiegészítik a szolfézsórák készségfejlesztési feladatait, melyeket csoportosan és egyéni módon is lehet alkalmazni. Így a közös, valamint az egyéni ellenőrzésre és javításra, tanulásra is van lehetőség.

Hazánkban a zenei nevelés a Kodály-koncepcióra épül, amelynek alapja a relatív szolmizáció alkalmazása a zenei tanulmányok kezdeti szakaszában. Ezt a zenei ismeretek gyarapodásával a későbbiekben az abszolút rendszer ismerete is kiegészíti. Az ismertetett angol nyelvű programok az európai és angolszász területeken is használt úgynevezett „abszolút szolmizációs rendszerre” épülnek, így nagy körültekintéssel kell megválogatni azokat a feladatokat és nehézségi szinteket, amelyek hozzájárulhatnak egy-egy szolfézsosztály zenei készségfejlesztéséhez, ismereteik gyakoroltatásához.

A tabletes órák bevezetésével párhuzamosan Virágné dr. Juhász-Nyitó Klára önálló vizsgálatban keresett választ arra, hogy a tanítási-tanulási folyamatban az IKT-eszközök használata miként befolyásolja a növendékek szolfézs tárgy iránti attitűdjét, valamint tárgyi ismereteit. Van-e különbség a zenei ismeretek (hangközők,

hármashangzatok, zenei abc-s hangok, hangsorok) felismerésében, szerkesztésében azok között a diákok között, akik rendszeresen használnak IKT-t szolfézsórán és azok között, akik a hagyományos módon találkoznak a feladatokkal a foglalkozásokon.

2017 januárjában egy bemeneti, majd 2017 május első hetében egy ellenőrző feladatlap is mérte a növendékek szolfézs tudását, három, IKT-val gyakorló csoportban és egy kontrollcsoportban (szolfézs 2. osztály). A szolfézs tudást felmérő feladatlapba olyan témakörök kerültek (hangnemek, zenei abc hangjai, hangközök, hangsorok), amelyek jól gyakorolhatók az említett angol nyelvű Auralia 5.0 és Musition 5.0. programokkal.

A felmérés eredményei azt mutatták, hogy a kutatás idején az IKT-val rendszeresen gyakorló csoportok eredményei – a vizsgált zenei ismeretek területén – jelentősen javultak. „Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy emellett szolfézsórán mindhárom csoportban a hagyományos módszerek is jelen voltak, ami számomra azt jelenti, hogy a kettő együtt nagyon hatékony tud lenni – értékeli az eredményeket Virágné. – Van még egy érdekesség, amire szeretném felhívni a figyelmet. A hangnemismeret és a hangsorismeret között természetesen vannak átfedések. A hangsorismeretnél alkalmazott táblázatos megoldás egyértelműen a konkrét ismeretre kérdez rá (előjegyzés száma, dúr hangnem és annak párhuzamos moll hangneme). Ezt a használt programok is gyakoroltatják. Ennek a feladatnak az eredménye 31%-kal javult.”

Jóllehet a felmérés eredményei nem reprezentatívak, de felhívják a figyelmet arra, hogy a digitális kor gyermekei számára az élet minden területén meg kell találni azokat az eszközöket, módszereket, amelyektől újabb motivációt kapnak ismereteik, készségeik bővítésére, fejlesztésére, de a hagyományos módszereket sem szabad elhanyagolni, figyelmen kívül hagyni. Továbbá azt is jelzi, hogy a zenetanítás hagyományos módszereit gazdagíthatják, kiszélesíthetik a modern

IKT kínálta lehetőségek, melyek alkalmazásához megfelelő felszereltség, technikai kiszolgáló háttér megléte mellett szükséges egy vállalkozó szellemű, a modern kor vívmányai iránt nyitott „digitális bevándorló”¹ pedagóguscsoport.

1 A kifejezést Marc Prensky használja *Digitális bennszülöttek, digitális bevándorlók* című írásában. Forrás: http://goliat.eik.bme.hu/~emese/gtk-mo/didaktika/digital_kids.pdf

Hegedűtanulás többféle zenei stílusban

A klasszikus és népihegedű-tanár esete a klasszikus, a jazz-, a pop- és a népzenei stílussal

VIZELI MÁTÉ

Manapság egyre több művész, együttes, zenekar próbál több zenei stílusban is érvényesülni. Ez is mutatja, hogy a különböző stílusok nincsenek egymástól olyan messze zeneileg, mint azt sokan gondolják. Egyre gyakrabban állnak össze klasszikus együttesek könnyű- vagy jazz-zenei előadókkal, de ezek az előadások csak akkor sikerülhetnek igazán, ha legalább alapvető szinten tisztában vannak egymás zenéjének stílusjegyeivel. Ez az elvárás azonban a legtöbb esetben egyelőre nem teljesül. Egyszer-egyszer sem könnyű más stílusba belehelyezkedni, napról napra több stílust egyszerre és magas szinten művelni pedig kifejezetten nehéz, bizonyos feltételek kivételes együttállása szükséges hozzá. Szerencsém van, hogy ebben a kivételes helyzetben lehetek, ezért született ez az írás.

Ötévesen, még óvodásként kezdtem el hegedülni, ami ahhoz képest még késő is volt, hogy már kétévesen hegedűt kértem karácsonyra. Ebben nagy szerepe volt annak, hogy édesapám és az egyik nagybátyám is hegedűs (sőt, az apai nagyapám is az volt), így rengeteget láttam-hallottam a hangszert; illetve Plánder Katalin tanárnőnek, hogy ilyen fiatalon elvállalt, mert állítólag akkor erre senki más nem lett volna hajlandó. Abban az időben Nagykanizsán nem volt szokás, hogy valaki ennyire fiatalon már hangszeren kezdjen tanulni. Ahogyan iskolába úgy mentem, hogy már tudtam olvasni, az első

szolfézsórára is úgy érkeztem, hogy már tudtam szolmizálni, és ismertem az abc-s hangokat is, mert édesanyámat addig nem hagytam békén otthon, amíg meg nem tanította. Következő tanárom, Jakobovics Árpád elsősorban nem a szavak embere volt, sokkal inkább a hangszerén tudta megmutatni az instrukciókat, kiváló hegedűs lévén, amit talán a 10–14 éves korosztálynak kicsit nehezebb követni. Nekem azért ment könnyebben, mert a családomban a népzeneészek és a néptáncosok láttán sok mindent tanultam hallás után is. Mindenesetre úgy érzem, hogy azért a hangszertechnikai dolgok tudatosítása hiányzott. A családi hagyománnyal ellentétben szüleim klasszikus zenei pályára szántak, ami engem is jobban érdekelt, azzal együtt, hogy néha eljártam édesapámmal muzsikálni egy-két táncházba vagy táncgyűttest kíséрни.

12 éves korom körül érdekelni kezdett a zeneszerzés is, ebben elsőként a nagykanizsai Farkas Ferenc Zeneiskola igazgatója, Baráth Zoltán támogatótt, aki amellet, hogy véleményezte első kisebb kompozícióimat, megtanított több, zenével kapcsolatos számítógépes program használatára is, ennek köszönhetően kora serdülőkorom óta tudok például kottaszerkesztővel írni. Szintén ekkor hallgatótt meg először későbbi hegedűtanárom, Kertész István, aki kifejezetten javasolta, hogy zenei pályára menjek.

Nyolcadikos koromban beiratkoztam a budapesti Tóth Aladár Zeneiskolába, itt Véghelyi Kriszta készítette fel a szakközépiszkolai felvétélire, hogy a következő évben már Kertész István növendéke lehessen a Bartók-konziban. Innentől egy időre kifejezetten a klasszikus hegedülésé lett a főszerep az életemben, de ez így is volt szerencsés, mert utólag visszagondolva biztos vagyok benne, hogy a szakközépiszkolában kell lefektetnünk a hangszerkezelés alapjait.

Ugyanakkor megmaradt a kedvem arra, hogy kitekintsek más zenei stílusok felé is, mert a társaim közül sokan érdeklődtek gyakorlati szinten is a könnyűzene iránt. Így fordulhatott elő például, hogy az

egyik szalagavatón Victor Wootent hegedültem. Ír népzenei együttest is alapítottunk, amelyben ritmusgitároztam – ezt autodidakta módon tanultam meg. Második szakként zeneszerzést hallgattam Kocsár Miklósnál és Csemiczky Miklósnál, tőlük rengeteget tanultam a zene arányosságairól, és – főleg a stílusgyakorlatok miatt – a harmonizálásról. Magyar népzénét akkor egyáltalán nem játszottam, de szinte napi szinten hallgattam. Erről az érdeklődésemről tudva kért fel Kiss B. Ádám barátom egy ilyen ihletésű mű megírására, ami fordulópontot jelentett. Ádám előadó-együttese, amelyben én is benne voltam, elkezdte tanulmányozni az autentikus magyar népzénét is, és így megalakult a már több mint tíz éve működő Góbé zenekar. Ekkor kezdtem el tanulni a népi brácsán, ami egyébként is nagyon érdekelt a harmóniák és a ritmuskíséretetek miatt. Akkor viszont még nem szerettem volna két nagyon különböző hegedülési stílust művelni egyszerre, mivel éppen felvettek a Zeneakadémiára.

Az egyetemi évek alatt megtanultam egy párat a legnehezebb és legösszetettebb hegedűre írott művekből, és érdekelni kezdett a régi zene is, azon belül a barokk hegedülés. Szerencsére tanárom, Kertész István ennek is az egyik legkiválóbb mestere az országban, úgyhogy volt lehetőségem ezt társhangszerként tanulni nála. Ennek során összebarátkoztunk Németh Zsomborral; vele együtt megalapítottuk a Simplicissimus Kamaraegyüttest, amely azóta is működik. Sokat köszönhetek kamaratanárainknak is, köztük főleg Csalog Gábornak, akitől rengeteget tanultam a zenei kifejezőmódról és az együttműszikálásról, valamint Devich Jánosnak, akitől elsajátítottam a vonós-négyesjáték alapjait. Ezt zeneszerzői tevékenységem során is hasznosítom, valahányszor erre a hangszeres felállásra írok át darabokat.

Klasszikus hegedű-diplomakoncertemen előadtam Piazzolla *A négy évszak Buenos Airesben* című művét, amellyel megmutattam, hogyan lehet egy ilyen alkalommal „legálisan” jazzt játszani. Ezt követően elvégeztem még a népi brácsa-képzés tanári mesterszakát is, mert

megfogalmazódott bennem, hogy szívesen tanítanám a klasszikus hegedű mellett. Már ötödik éve művelem is ezt a kettőt együtt a Tóth Aladár Zeneiskolában, ahova érdekes volt tanárként visszatérni.

Zeneszerzés szakot nem végeztem ugyan, de ha időm engedi, komponálok; vannak műveim, melyeket klasszikus és népzeneészek közösen adnak elő („Amit tudok” – egy concerto grosso Szászcsávásról, Gyimesi Concerto), ezekkel mutatom be, mennyire fontos a különböző stílusban játszó muzsikusokat kicsit közelíteni egymáshoz, illetve elérni, hogy meglássák, mennyi mindent tanulhatnak egymástól. A Góbé zenekar repertoárjában azóta található a népzene, a klasszikus, a jazz- és a popzene több irányvonala is, ott lehetőségem van ezeket egyszerre művelni, több hangszeren is.

Talán e néhány gondolatból már kiderül, hogy nemcsak a jó tanárokon, hanem a lehetőségeken és a jókora szerencsén is múlik, hogy ennyiféle stílussal megismerkedhessen egy zenetanár, és ezeket együtt és jól művelni is tudja. Meggyőződésem, hogy a legjobb, amit egy érdeklődő gyerekkel tehetünk, ha a lehető legmagasabb szinten tanítjuk neki azt a hangszert és azt a zenei stílust, amit választott, viszont teret engedünk minden egyéb zenei érdeklődésének. Ha ezt jól csináljuk, akkor ezek nem gátolni, hanem segíteni fogják a fő irányvonalat.